

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5527

[6465]-501

M.A. - I (SODL)

ECONOMICS

**EC-1001 : Micro Economic Analysis
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five)

[10]

- a) Define revealed preference theory
- b) What is collusive oligopoly market.
- c) State any two features of Monopoly Market.
- d) Define Price discrimination.
- e) Give the definition of welfare Economics.
- f) Define Cross elasticity.
- g) What is consumer surplus?

Q2) Write answer of the following questions. (Any Four)

[20]

- a) State the feature of Perfect competition.
- b) Describe the product discrimination in Monopoly.
- c) Explain the difference between Micro and Macroeconomics
- d) What is Price effect?
- e) Explain the characteristics of Indifference curve.
- f) Describe the long-term equilibrium in Monopolistic competition.

P.T.O.

Q3) Write short notes (Any Four)

[20]

- a) Social Choice and welfare
- b) Long run supply curve
- c) Income effect
- d) Feature of Monopoly
- e) Cross Elasticity
- f) Non collusive oligopoly Market

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any Two)

[20]

- a) Explain in detail the Law of variable proportion.
- b) Describe the Short and Long run equilibrium of Industry in Monopoly.
- c) Explain in detail the types of Cross elasticity.
- d) Explain the Modern theory of Demand.

Total No. of Questions : 4]

PD5527

[6465]-501

M.A. - I (SODL)

ECONOMICS

**EC-1001 : Micro Economic Analysis
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) प्रकट पसंती सिद्धांत- व्याख्या द्या.
- ब) संगनमत असलेला अल्पजनाधिकाराचा बाजार म्हणजे काय?
- क) मत्तेदारी बाजाराची कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) मूल्य भेद-व्याख्या द्या.
- इ) कल्याणकारी अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या.
- फ) छेदक लवचिकता विशद करा.
- य) उपभोक्त्या संतोषाधिक्य म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) पूर्ण स्पर्धा बाजाराची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) मत्तेदारीच्या बाजारातील वस्तुभेद विशद करा.
- क) सूक्ष्म आणि समग्रलक्षी अर्थशास्त्र यातील फरक स्पष्ट करा.
- ड) किंमत परिणाम म्हणजे काय?
- इ) समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- फ) मत्तेदारीयुक्त स्पर्धेच्या बाजारातील दीर्घकालीन समतोल विशद करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सामाजिक निवड आणि कल्याण
- ब) दीर्घकालीन पुरवठा वक्र
- क) उत्पन्न परिणाम
- ड) मत्तेदारीची वैशिष्ट्ये
- इ) छेदक लवचिकता
- फ) संगनमत नसलेला अल्पजनाधिकाराचा बाजार

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) बदलत्या प्रमाणाचा सिद्धांत सविस्तरपणे विशद करा.
- ब) मत्तेदारी बाजारातील उद्योगसंस्थेचा अल्प आणि दीर्घकालीन समतोल विशद करा.
- क) छेदक लवचिकता सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ड) मागणीचा आधुनिक सिद्धांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5528

[6465]-502

M.A. - I (SODL)

ECONOMICS

**EC-1002 : Public Economics
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five)

[10]

- a) Define budget.
- b) What is Public Finance?
- c) What is Taxable capacity?
- d) What is public expenditure?
- e) What is gender budgeting?
- f) What is fiscal policy?
- g) What is merit goods?

Q2) Write the answer of the following questions. (Any Four)

[20]

- a) Explain the problems of Double Taxation.
- b) Explain the functions of NITI Aayog.
- c) Discuss-Debt burden and future generation.
- d) Write the types of Budget.
- e) What is deficit financing?
- f) What are the principles of Debt management?

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any four)

[20]

- a) Features of public goods
- b) Vertical and Horizontal imbalance
- c) Private Goods
- d) Balanced Budget Multiplier
- e) Criteria of public investment
- f) Fiscal sector reforms in India

Q4) Explain in detail the answer of the following questions. (Any two)

[20]

- a) Discuss the arguments for and against balanced budgets.
- b) Explain in detail the various sources of revenue.
- c) Explain the principles of taxation.
- d) Explain in detail the reasons for the increase in public expenditure in India.

Total No. of Questions : 4]

PD5528

[6465]-502
M.A. - I (SODL)
ECONOMICS
EC-1002 : Public Economics
(2019 Pattern) (Annual System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) अंदाजपत्रकाची व्याख्या सांगा.
- ब) सार्वजनिक आयव्यय म्हणजे काय?
- क) करदेय क्षमता म्हणजे काय?
- ड) सार्वजनिक खर्च म्हणजे काय?
- इ) लिंगाधारीत अर्थसंकल्प म्हणजे काय?
- फ) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय?
- य) गुणवंत वस्तू म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) दुहेरी कर आकारणीच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ब) नीती आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) चर्चा करा – कर्जभार आणि भावी पिढी.
- ड) अर्थसंकल्पाचे प्रकार लिहा.
- इ) तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय?
- फ) कर्ज व्यवस्थापनाची तत्वे कोणती आहेत?

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सार्वजनिक वस्तूंची वैशिष्ट्ये
- ब) उर्ध्व आणि क्षितिज समांतर असमतोल
- क) खाजगी वस्तू
- ड) संतुलित अंदाजपत्रक गुणक
- इ) सार्वजनिक गुंतवणुकीचे निकष
- फ) भारतातील राजकोषीय सुधारणा

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) संतुलित अंदाजपत्रकाच्या समर्थनार्थ आणि विरुद्ध युक्तिवाद स्पष्ट करा.
- ब) कर महसुलाचे विविध स्रोत स्पष्ट करा.
- क) कर आकारणीची तत्वे स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील सार्वजनिक खर्चाच्या वाढीची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5529

[Total No. of Pages : 4

[6465]-503

M.A. - I (SODL)

ECONOMICS

**EC - 1003 : International Trade & International Finance
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five) **[10]**

- a) Which theory argues that countries gain from trade by specializing in production based on relative efficiency?
- b) Define Controlled Trade.
- c) What are the main assumptions of the theory of comparative advantage?
- d) What are some major international trade agreements?
- e) Explain the concept of Balance of Trade
- f) What is meant by Foreign Trade Multiplier
- g) Give the full form of LIBOR.

Q2) Write the answer of the following questions. (Any four) **[20]**

- a) Explain the Comparative cost advantages theory of David Ricardo.
- b) State the Factors Affecting Terms of Trade.
- c) Explain the components of the Balance of Payment.
- d) Enumerate the Components of the Foreign Exchange Market.
- e) Explain the difference between Fixed and Flexible Exchange Rates.
- f) Explain the concept and classification of International Banking.

P.T.O.

Q3) Write short Notes. (Any four)

[20]

- a) Leontief Paradox
- b) Terms of Trade and Economic Development
- c) Stolper-Samuelson Theorem
- d) Gross & Net Barter Terms of Trade
- e) Dunkel Proposal and WTO
- f) Objectives of Foreign Exchange Management Act

Q4) Explain in detail the answer of the following questions. (Any two) **[20]**

- a) Define Terms of Trade. Explain the Factors Affecting Terms of Trade.
- b) Explain in detail the Effects of Tariffs under Partial Equilibrium.
- c) Enumerate the causes of the Disequilibrium of the Balance of Payment.
- d) Explain in detail the Determination of Rate of Exchange.

Total No. of Questions : 4]

PD5529

[6465]-503

M.A. - I (SODL)

ECONOMICS

EC - 1003 : International Trade & International Finance

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) सापेक्ष कार्यक्षमतेवर आधारित उत्पादनात विशेषीकरण करून देशांना व्यापारातून फायदा होतो, असा कोणता सिद्धांत युक्तिवाद करतो?
- ब) नियंत्रित व्यापाराची व्याख्या करा.
- क) तुलनात्मक नफ्याच्या सिद्धांताची मुख्य गृहीतके कोणती आहेत?
- ड) प्रमुख आंतरराष्ट्रीय व्यापार करार कोणते आहेत?
- इ) बॅलन्स ऑफ ट्रेड ची संकल्पना विषद करा.
- फ) परकीय व्यापार गुणक म्हणजे काय?
- य) LIBOR चे पूर्ण रूप द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) डेव्हिड रिकार्डो यांचा तुलनात्मक किंमत लाभ सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) व्यापार शर्तीवर परिणाम करणारे घटक सांगा.
- क) व्यापार तोलाचे घटक विषद करा.
- ड) परकीय चलन बाजारातील घटकांची गणना करा.
- इ) स्थिर आणि बदलत्या विनिमय दरातील फरक समजावून सांगा.
- फ) आंतरराष्ट्रीय बँकिंगची संकल्पना आणि त्यांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) लिओनेटिफचा विरोधाभास
- ब) व्यापार आणि आर्थिक विकासाच्या अटी
- क) स्टोल्पर-सॅम्युअल्सन सिद्धांत
- ड) सकल आणि निव्वळ वस्तुविनिमय व्यापाराच्या अटी
- इ) डंकल प्रस्ताव आणि डब्ल्यूटीओ (जगातील व्यापार संघटना)
- फ) परकीय चलन व्यवस्थापन कायद्याची (FEMA) उद्दिष्टे.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) व्यापारशर्तीची व्याख्या सांगा. व्यापाराच्या अटींवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ब) आंशिक समतोल अंतर्गत जाकातींचे परिणाम सविस्तर विषद करा.
- क) व्यवहार तोलाच्या असंतुलनाची कारणे समजावून सांगा.
- ड) विनिमय दर ठरविण्याचे सविस्तर विवेचन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5530

[Total No. of Pages : 4

[6465]-504

M.A. (Part - I) (SODL)

ECONOMICS

EC 1005 : Rural Economics & Urban Economics

(2019 Pattern) (Annual System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words.(Any five)

[10]

- a) What is Rural Development?
- b) Explain any four factors leading to growth of cities.
- c) When was NABARD established?
- d) What is unemployment?
- e) Explain the Urbanization.
- f) What are the two major sources of agricultural credit in India?
- g) What is inclusive development?

Q2) Write the answer of the following questions. (Any four)

[20]

- a) Explain the effects of unemployment.
- b) Write the positive changes of Urbanization.
- c) Explain in brief-NABARD.
- d) Explain the education system in India.
- e) Explain types of unemployment.
- f) What is rural entrepreneurship?

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any four)

[20]

- a) Special Economic Zone.
- b) Migration.
- c) Farm Laborer.
- d) Decentralization.
- e) Illiteracy.
- f) Industrialization.

Q4) Explain in detail the answer of the following questions. (Any two)

[20]

- a) Explain in detail the effects of globalization on rural economy.
- b) Explain the major causes of poverty in rural India and suggest solutions.
- c) Explain in detail the major agricultural problems in India.
- d) Explain in detail the problems of rural development.

Total No. of Questions : 4]

PD5530

[6465]-504

M.A. (Part - I) (SODL)

ECONOMICS

EC 1005 : Rural Economics & Urban Economics

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) ग्रामीण विकास म्हणजे काय?
- ब) शहरांची वाढ कोणत्या चार घटकांमुळे होते?
- क) नाबार्ड ची स्थापना कधी झाली?
- ड) बेरोजगारी म्हणजे काय?
- इ) शहरीकरण म्हणजे काय?
- फ) भारतात कृषी पतपुरवठा करण्याची दोन व्यापक स्रोत कोणते?
- य) सर्वसमावेशक विकास म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) बेरोजगारीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) शहरीकरणाचे सकारात्मक बदल लिहा.
- क) नाबार्ड बद्दल थोडक्यात माहिती लिहा.
- ड) भारतातील शिक्षण व्यवस्था स्पष्ट करा.
- इ) बेरोजगारीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- फ) ग्रामीण उद्योजकता म्हणजे काय?

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) विशेष आर्थिक क्षेत्र
- ब) स्थलांतर
- क) शेतमजूर
- ड) विकेंद्रीकरण
- इ) निरक्षरता
- फ) औद्योगीकरण

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) जागतिकीकरणाचे ग्रामीण अर्थव्यवस्थेवर होणारे परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) ग्रामीण भारतातील गरिबीची प्रमुख कारणे स्पष्ट करून उपाययोजना सुचवा.
- क) भारतातील प्रमुख कृषी समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) ग्रामीण विकासातील समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5531

[Total No. of Pages : 2

[6465]-505

M.A.-I (SODL)

ENGLISH

ENG - 01 : English Literature from 1550 to 1798

(2019 Pattern) (Annual System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

- a) What is the two-fold purpose of Joseph Addison's essays?
- b) How has the motif of excrement used in Jonathan Swift's "Gulliver's Travels"?
- c) Mention one autobiographical element present in "Paradise Lost" Book 1.
- d) What is the central theme of William Blake's poem "London"?
- e) What lead to the failure of Edward II's marriage with Isabella?
- f) Mention the image introduced by John Donne in his poem "Love's Growth" to show how the growth of love is a continuous process.
- g) How many sonnets are there in Edmund Spenser's "Amoretti"? What is the rhyme scheme of his sonnets?

Q2) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) Write a short note on Marvel's use of literary techniques in the poem "On Mr. Milton's Paradise Lost".
- b) Write a short note on realistic elements in Shakespeare's play "The Tempest".
- c) Explain the kind of relationship Edward II shared with father Edward I in the play "Edward II".
- d) Write a note on poetic devices employed by Sir Philip Sidney in "Come sleep!"
- e) Define the concept of metaphysical poetry and state its unique characteristics.
- f) Give a character sketch of Miranda from Shakespeare's play "The Tempest".

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) How does Satan convince Eve to eat the fruit of the Tree of Knowledge?
- b) Why, according to Richard Steele, are human beings attracted to fashionable affectations?
- c) Comment on the use of humour in Jonathan Swift's "Gulliver's Travels".
- d) What are the religious motifs used in William Blake's poem "The Little Black Boy"?
- e) Write a short note on the concept of hell as depicted in Milton's "Paradise Lost".
- f) Comment on the ending of Ben Jonson's play "Volpone".

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Discuss the use of irony and satire in Sir Walter Raleigh's Poem "The Lie".
- b) Discuss the factors that led to the downfall of "Edward II".
- c) Discuss the gulf between the upper and the working class sections of society, as depicted in William Blake's poem "London".
- d) Discuss the plot of Ben Jonson's play "Volpone" in detail.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

PD5532

[Total No. of Pages : 2

[6465]-506

MA-I (SODL)

ENGLISH

**ENG-02 : English Literature from 1798 to the Present
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Draw Neat diagrams wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of map tencils is allowed.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

- a) What kind of freedom did the French revolution demand?
- b) How does the notion of self in Jane Austen's "Persuasion" facilitate the readers?
- c) Who creates the monster in Mary Shelley's eponymous novel "Frankenstein"? How is it created?
- d) Define the figure of speech 'oxymoron'. Give an example of an oxymoron found in the poem "Ode on a Grecian Urn".
- e) What is Eliot's theory of sensibility?
- f) How does the political world manipulate people in Kathryn Simmonds poem "Experiences"?
- g) How a 'dramatic monologue' is dramatic in nature?

Q2) Attempt Any four out of six from the following. **[20]**

- a) Analyse the use of poetic devices in Keats's "Ode on a Grecian Urn".
- b) Discuss 'Fate and chance' as a theme of Jane Austen's "persuasion".
- c) How does ambition lead to the ultimate downfall of Victor Frankenstein in Mary Shelley's "Frankenstein"?
- d) Summarize Coleridge's poem "Frost At midnight".
- e) How does Shelley target the legal profession in his poem "England in 1819"?
- f) Write a short note on Wordsworth's idea of poetry.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Examine Robert Browning's poem "My Last Duchess" as a dramatic Monologue.
- b) The play "Rosencrantz and Guildenstern Are Dead" exemplifies the arbitrary nature of life and death? Explain.
- c) Write a short note on the use of the gothic element in Jean Rhys "Wide Sargasso Sea".
- d) Discuss T.S.Eliot's theory of impersonality.
- e) Briefly summarize Tennyson's poem "I Envy not in Any Moods".
- f) What are the features of Georgian poetry?

Q4) Attempt Any two out of four from the following.

[20]

- a) Discuss the storyline and plot of Jane Austen's "Persuasion" in detail.
- b) Critically evaluate Seamus Heaney's poem "Blackberry-Picking".
- c) Examine the impact of isolation and rejection on the monster, in Mary Shelley's "Frankenstein".
- d) Do you find any difference in the portrayal of Rosencrantz and Guildenstern in Shakespear's "Hamlet" and Tom Stoppard's "Rosencrants and Guildenstern Are Dead"? Support your answer with necessary details.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5533

[Total No. of Pages : 2

[6465]-507

M.A. - I (SODL)

ENGLISH

**ENG - 03 : Contemporary Studies in English Language
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What are the two types of lexicological studies? What are they concerned with?
- b) Define Corpus.
- c) What are the basic grammatical abilities that a native speaker possesses?
- d) What do you mean by standardization of language?
- e) List the features of Intonation patterns.
- f) State one difference between semantics and pragmatics
- g) Mention the four types of sentences with one example each.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Differentiate between 'signified' and 'signifier'.
- b) Write a short note on analysis of compound sentences.
- c) State the rules of intonation and provide supportive examples.
- d) Write a short note on 'Language and Parole'.
- e) Write a short note on the use of strong and weak forms of stress.
- f) What do you understand by the concept of generative linguistics?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Write a short note on the 'death of a language'.
- b) Briefly explain the difference between Determiners and Pronouns.
- c) Differentiate between 'Code Switching' and 'Code Mixing' with examples.
- d) What is Labov's contribution to the field of linguistics?
- e) Write a short note on 'Turn-taking'.
- f) Do you think that the use of traditional grammar has become outdated? Why?

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Describe the problems and types of morphological analysis.
- b) Discuss in detail Searle's Typology of Speech Acts.
- c) Describe in detail the steps involved in the process of language standardization.
- d) Explain the classification of clauses used in the English language.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5534

[Total No. of Pages : 2

[6465]-508

M.A. - I (SODL)

ENGLISH

**ENG-04 : Literary Criticism and Theory
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following : [10]

- a) State Coleridge's formulation of the primary imagination.
- b) What is the basic idea highlighted by Iser in his essay, 'The Play of the Text'?
- c) How has Homi Bhaba defined postcolonialism?
- d) What is the nature of each element of a society's superstructure, according to the Marxist thought?
- e) What do you understand by the term 'discourse' as given by Foucault?
- f) List the writers included in 'The Well Wrought Urn'.
- g) What are the major ideas highlighted in 'A Study of Poetry' by Mathew Arnold?

Q2) Attempt any four out of six from the following: [20]

- a) 'Mythos or plot is the soul of tragedy'. Explain.
- b) Give a brief overview of the major ideas expressed in Coleridge's 'Biographia Literaria'.
- c) Write a short note on 'Lemon Squeezer school of criticism'.
- d) Comment on the significance of Bharata Muni's 'Natya Shastra' in the field of drama.
- e) Why are the plays of Shakespeare considered as 'mirrors of life'?
- f) Briefly mention the life and works of Mathew Arnold.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following: **[20]**

- a) What are the functions of the author as per Foucault?
- b) What are the major thrust areas of postcolonial theory? Elaborate briefly.
- c) Write a brief critical note on the Reader - Response Theory with specific reference to Wolfgang Iser's essay 'Interaction between Text and Reader'?
- d) Explain the difference between competence and performance.
- e) Briefly elaborate the main topic of discussion in Sontag's essay 'Against Interpretation'.
- f) What is feminist discourse? What are the concerns of the feminist discourse?

Q4) Attempt any two out of four from the following. **[20]**

- a) 'The Marxists view literary texts as direct bearers of the socio-economic forces that govern the society? Explain the statement.
- b) Critically analyse the essay 'Freud and Literature'?
- c) Define catharsis. Is catharsis the only effect of a tragedy on the audience? Give reasons for your answer.
- d) Give a detail account of Arnold's essay 'A Study of Poetry'.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5535

[Total No. of Pages : 4

[6465]-509

M.A.-I. (SODL)

HISTORY

**HIS111 : Theory and Method and Approaches to History
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) State the definition of history given by Herder.
- b) What is mean by History?
- c) Which book written by Thucydides?
- d) Which book written by Tacitus?
- e) Which book written by Pliri?
- f) Which book written by Herodotus?
- g) State the definition of History given by V.K.Rajwade.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) State the importance of objectivity in History.
- b) Explain the relation between History and Geography.
- c) Write the information about polybius.
- d) Discuss about christian Historiography.
- e) State the character's of Arab Historiography.
- f) Discuss about ancient Indian Historiography.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following questions.

[20]

- a) Explain the term Social History.
- b) What is mean by Political History.
- c) Discuss about Roman Historiography.
- d) Define the term religious History.
- e) Write the information about Abul Fazal.
- f) State the characters of Chinese Historiography.

Q4) Attempt Any two out of four from the following.

[20]

- a) Give an account of Nationalist Historiography.
- b) Explain the scope of History.
- c) Explain the various definitions of History.
- d) Define the cultural history and explain its scope.

Total No. of Questions : 4]

PD5535

[6465]-509
M.A.-I. (SODL)
HISTORY

HIS111 : Theory and Method and Approaches to History
(2019 Pattern) (Annual System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) हर्डर यांनी केलेली इतिहासाची व्याख्या सांगा.
- ब) इतिहास म्हणजे काय?
- क) थ्यूसीडाईस ने कोणता ग्रंथ लिहला?
- ड) टॅसिटसने कोणता ग्रंथ लिहला?
- इ) प्लिनीने कोणता ग्रंथ लिहला?
- फ) हिरोडोटस याने कोणता ग्रंथ लिहला?
- य) वि.का. राजवाडे यांनी केलेली इतिहासाची व्याख्या सांगा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) इतिहासातील वस्तुनिष्ठेचे महत्व सांगा.
- ब) इतिहास आणि भूगोलातील संबंध स्पष्ट करा.
- क) पॉलीबॉयसविषयी माहिती लिहा.
- ड) ख्रिश्चन इतिहास लेखनाविषयी चर्चा करा.
- इ) अरब इतिहास लेखनशास्त्राची वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) प्राचीन भारतीय इतिहास लेखन शास्त्राविषयी चर्चा करा.

प्र.3) खालील सहापैकी चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) सामाजिक इतिहास ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) राजकीय इतिहास म्हणजे काय?
- क) रोमन इतिहास लेखन शास्त्राविषयी चर्चा करा.
- ड) धार्मिक इतिहास लेखनाची व्याख्या करा.
- इ) अबुल फझलविषयी माहिती लिहा.
- फ) चिनी इतिहास लेखन शास्त्राची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.4) खालील चारपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) राष्ट्रवादी इतिहास लेखन शास्त्राचा आढावा घ्या.
- ब) इतिहासाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- क) इतिहासाच्या विविध व्याख्या स्पष्ट करा.
- ड) सांस्कृतिक इतिहासाची व्याख्या करून त्याची व्याप्ती स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5536

[Total No. of Pages : 4

[6465]-510

First Year M.A. (SODL)

HISTORY

**HIS 112 : Evolution of Ideas and Institutions in Early India and
Ideas and Institutions in Medieval India
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25-30 words.

[10]

- a) Explain the meaning of 'Sangam'.
- b) Explain the term 'Bramhavart'.
- c) Write the Triratna of Jainism.
- d) Explain the meaning of 'Chaitya'.
- e) Write the term 'Bakhar'.
- f) Write the meaning of 'Diwan- e- Insha'.
- g) What is Khankah?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words.

[20]

- a) Explain the importance of Archaeological sources.
- b) Explain the social system of Satvahana period.
- c) Write the characteristics of Indus civilization.
- d) Explain the information about Krishnadevarai.
- e) Describe the characteristics of the medieval Historiographical Tradition.
- f) Explain the medieval trade centers.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes.

[20]

- a) Megasthenes.
- b) Mahajanpada.
- c) Iron age.
- d) Theocracy state system.
- e) Shershah Sur
- f) Bhakti Movement.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Give information about Emperor Ashoka's Administration.
- b) Discuss the philosophy of Buddhism.
- c) Write in detail the revenue system in medieval India.
- d) Explain the situation of women in Mughal period.

Total No. of Questions : 4]

PD5536

[6465]-510
First Year M.A. (SODL)
HISTORY

HIS 112 : Evolution of Ideas and Institutions in Early India and
Ideas and Institutions in Medieval India
(2019 Pattern) (Annual System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) 'संगम' अर्थ सांगा.
- ब) 'ब्रह्मावर्त' संज्ञा सांगा.
- क) जैन धर्मातील त्रिरत्ने लिहा.
- ड) 'चैत्य' अर्थ सांगा.
- इ) 'बखर' संज्ञा लिहा.
- फ) 'दिवान-ए-इन्शा' अर्थ लिहा.
- य) 'खानकाह' म्हणजे काय.

प्र.2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) पुरातत्वीय साधनांचे महत्व विशद करा.
- ब) सातवाहनकालीन समाजव्यवस्था स्पष्ट करा.
- क) सिंधू संस्कृतीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) कृष्णदेवरायाविषयी माहिती सांगा.
- इ) मध्ययुगीन इतिहासलेखन परंपरेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) मध्यकालीन व्यापारी केंद्रे सांगा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) मॅगोस्थेनिस
- ब) महाजनपदे
- क) लोहयुग
- ड) ईश्वरसत्ताक राज्य पद्धती
- इ) शेरशहा सूर
- फ) भक्ती चळवळ

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) सम्राट अशोकाच्या प्रशासनाविषयी माहिती सांगा.
- ब) बौद्ध धर्मातील तत्त्वज्ञानाची चर्चा करा.
- क) मध्यकालीन भारतातील महसूल व्यवस्था सविस्तर लिहा.
- ड) मुघलकालीन स्त्रियांची स्थिती विशद करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5537

[6465]-511

M.A. - I (SODL)

HISTORY

**HIS 113 : Maratha Polity and Socio - Economic History of the Marathas
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Numbers to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following seven questions in 25 to 30 words. **[10]**

- a) Who wrote the book of 'Adnyapatra'?
- b) Mention four Sanskrit Sources for studying the history of the marathas.
- c) Explain the term 'Shiledar'.
- d) Who was 'Daryasarang'?
- e) What is 'Ashrafi'?
- f) Mention the term 'Black Soil'.
- g) Write the names of the Coins minted on the occasion of Coronation.

Q2) Answer any four of the following six questions in 100 words. **[20]**

- a) State the importance of archaeological sources in the study of Maratha history.
- b) Briefly explain the nature of Maratha power.
- c) Write information about Alutedar-Balutedar.
- d) Write a brief description of the land survey system during the Maratha period.
- e) Explain the nature of Gota Sabha.
- f) Write the information about Peshwa Revenue Officers.

P.T.O.

Q3) Short Notes (Any Four)

[20]

- a) Sources in Marathi language
- b) Guerrilla Warfare
- c) Importance of Bhakti Movement
- d) Importance of Currency during the Maratha Period
- e) Secular state
- f) Maratha Confederacy

Q4) Answer any two of the following four questions in 300 words. [20]

- a) Explain the process of formation of Maratha state.
- b) Review the sources of income of the Maratha kingdom.
- c) Explain the nature of textile industry and Metallurgical industry during Maratha period.
- d) Discuss the role played by moneylenders in the economic life of medieval Maharashtra.

Total No. of Questions : 4]

PD5537

[6465]-511

M.A. - I (SODL)

HISTORY

**HIS 113 : Maratha Polity and Socio - Economic History of the Marathas
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) 'आज्ञापत्र' हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- ब) मराठ्यांच्या इतिहास अभ्यासाची चार संस्कृत साधने सांगा.
- क) 'शिलेदार' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- ड) 'दर्यासारंग' कोण होते?
- इ) 'अश्रफी' म्हणजे काय?
- फ) 'काळी जमीन' ही संज्ञा सांगा.
- य) शिवराज्याभिषेक प्रसंगी पाडण्यात आलेल्या नाण्यांची नावे लिहा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) मराठा इतिहासाच्या अभ्यासाच्या पुरातत्वीय साधनांचे महत्त्व सांगा.
- ब) मराठा सत्तेचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) अलुतेदार-बलुतेदार यांच्या विषयी माहिती लिहा.
- ड) मराठा कालीन जमीन मोजणी पद्धतीची थोडक्यात माहिती लिहा.
- इ) गोत सभेचे स्वरूप सांगा.
- फ) पेशवेकालीन महसूल अधिकारी वर्गाची माहिती लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) मराठी भाषेतील साधने
- ब) गनिमी कावा युद्धतंत्र
- क) भक्ती चळवळीचे महत्त्व
- ड) मराठा कालीन चलनाचे महत्त्व
- इ) धर्मनिरपेक्ष राज्य
- फ) मराठा मंडळ

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) मराठा राज्य निर्मितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ब) मराठा राज्याच्या उत्पन्नाच्या साधनांचा आढावा घ्या.
- क) मराठी कालीन वस्त्रोद्योग आणि धातुकाम उद्योगाचे स्वरूप विशद करा.
- ड) मध्ययुगीन महाराष्ट्राच्या आर्थिक जीवनात सावकारांनी बजावलेल्या भूमिकेची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5538

[Total No. of Pages : 4

[6465]-512

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

**MAE 101 : Basics of Education and Psychology of Learner and Learning
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions. (any five)

[5×2=10]

- a) Write the difference between individual and social aims of education.
- b) Write the need of socialization of a child.
- c) Write four limitations of formal education.
- d) What does scope of learning include?
- e) Write four factors affecting development.
- f) Write importance of Brain storming technique.
- g) What are the steps of attaining a concept?

Q2) Answer the following questions. (any four).

[4×5=20]

- a) Explain nature of knowledge.
- b) Write about interdependence of philosophy and psychology.
- c) Explain the role of education in social change.
- d) Write a note on 'Internal factors affecting learning.
- e) What are the uses of Intelligence Tests?
- f) Write characteristics of Inquiry training model.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions (any four).

[4×5=20]

- a) What are the differences between traditional and modern teaching learning processes.
- b) Explain the use of philosophy to the teacher with suitable example.
- c) Why the school is a formal agency of education?
- d) What is the contribution of behaviourism in psychology.
- e) Write a note on 'Brain based learning'.
- f) Write uses of role playing model to the students.

Q4) Answer the following questions. (any two).

[2×10=20]

- a) Write meaning of philosophy and psychology as bodies of knowledge. Explain nature and scope of philosophy and psychology.
- b) Write meaning of informal education. Describe following informal agencies of education
 - i) Community
 - ii) Mass media
- c) What is constructivism? Explain the role of a teacher in the constructivistic classroom.
- d) What is personality? Describe main features of Allport's theory of personality.

Total No. of Questions : 4]

PD5538

[6465]-512

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

**MAE 101 : Basics of Education and Psychology of Learner and Learning
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[5×2=10]

- अ) शिक्षणाच्या वैयक्तिक आणि सामाजिक ध्येयांमधील फरक लिहा.
- ब) बालकाच्या सामाजिकीकरणाची गरज लिहा.
- क) औपचारिक शिक्षणाच्या चार मर्यादा लिहा.
- ड) अध्ययन ह्या संज्ञेच्या व्याप्तीमध्ये कोणकोणत्या घटकांचा समावेश होतो?
- इ) विकासावर परिणाम करणारे चार घटक लिहा.
- फ) बुद्धिमंथन तंत्राचे महत्त्व लिहा.
- य) संकल्पना प्राप्तीच्या पायऱ्या कोणत्या आहेत?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार)

[4×5=20]

- अ) ज्ञानाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) तत्त्वज्ञान आणि मानसशास्त्र यातील परस्परसंबंध लिहा.
- क) सामाजिक बदलातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) टिप लिहा:- 'अध्ययनावर परिणाम करणारे अंतर्गत घटक'.
- इ) बुद्धिमत्ता चाचण्यांचे उपयोग कोणते आहेत?
- फ) पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमानाची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[4×5=20]

- अ) पारंपारिक आणि आधुनिक अध्यापन अध्ययन प्रक्रियांमध्ये कोणकोणते फरक आहेत?
- ब) तत्त्वज्ञानाचे शिक्षकास होणारे उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) शाळा ही औपचारिक शिक्षण संस्था का आहे?
- ड) वर्तनवादाचे मानसशास्त्रातील योगदान कोणते आहे?
- इ) टिप लिहा- 'मेंदु आधारित अध्ययन'.
- फ) भूमिका पालन प्रतिमानाचे विद्यार्थ्यांना कोणकोणते उपयोग होतात?

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[2×10=20]

- अ) ज्ञानशाखा ह्या नात्याने तत्त्वज्ञान आणि मानसशास्त्र यांचा अर्थ लिहा. तत्त्वज्ञान आणि मानसशास्त्र यांचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) सहज शिक्षणाचा अर्थ लिहा. खालील सहज शिक्षण संस्था विशद करा.
 - i) समाज,
 - ii) समूह संपर्क साधने
- क) ज्ञानरचनावाद म्हणजे काय? ज्ञानरचनावादावर आधारित अध्ययन कक्ष अथवा वर्गखोलीतील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) व्यक्तिमत्त्व म्हणजे काय? ऑलपोर्टच्या व्यक्तिमत्त्व उपपत्तीची प्रमुख वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5539

[6465]-513

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

**MAE-102 :Philosophy of Education and Sociology of Education
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions. (Any-5)

[10]

- a) Write the definition of philosophy and explain its meaning.
- b) Which are the punching principles of Buddhist philosophy.
- c) Write the educational objectives of Idealism.
- d) Explain the concept of educational sociology.
- e) What are the qualities mentioned by Aristotle to cultivate character?
- f) Explain the meaning of 'value concept', types of values.
- g) Write the concept of 'Globalization'.

Q2) Answer the following questions (Any 4)

[20]

- a) Explain the characteristics of Family organization.
- b) What role will you play as a teacher to ensure equal opportunities for students in school?
- c) Explain difference between Philosophy and Education.
- d) Explain Mahatma Gandhi's philosophy of life.
- e) State the concept of Naturalism. Explain the types of Naturalism.
- f) Write the educational contribution of John Dewey.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions (Any -4)

[20]

- a) What is meant by social change? Explain the factors influencing social change with examples.
- b) Explain the causes of terrorism.
- c) Explain Plato's contribution to education.
- d) Explain how education brings about social change.
- e) Explain why there is a need for philosophy in practical or everyday life for teachers
- f) Suggest solutions to the problems caused by capitalism.

Q4) Answer the following questions (Any -2)

[20]

- a) According to Swami Vivekananda - What is education. Explain the goal of education with examples
- b) What activities have you implemented as a teacher at the school level to promote international harmony?
- c) Explain Mahatma Phule's views on education based on following points.
 - i) Aim of Education
 - ii) Curriculum
 - iii) Learning teaching method
 - iv) Role of teacher
- d) What is multicultural education. What is the importance of multicultural education and what should be considered in curriculum for multicultural education.

Total No. of Questions : 4]

PD5539

[6465]-513

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

**MAE-102 :Philosophy of Education and Sociology of Education
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) तत्त्वज्ञानाची व्याख्या देवून अर्थ स्पष्ट करा.
- ब) बौद्ध तत्त्वज्ञानाची पंचशील तत्त्वे कोणती?
- क) आदर्शवादाची शैक्षणिक उद्दिष्टे लिहा.
- ड) शैक्षणिक समाजशास्त्र संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) अरिस्टॉटल यांनी चारित्र्य जोपसण्यासाठी सांगितलेले गुण कोणते?
- फ) 'मूल्य' संकल्पनेचा अर्थ सांगून, मूल्यांचे प्रकार लिहा.
- य) जागतिकीकरणाची संकल्पना लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) कुटूंबसंस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) शाळेमध्ये विद्यार्थ्यांना समान संधी मिळण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणती भूमिका बजावाल?
- क) तत्त्वज्ञान आणि शिक्षण यातील संबंध स्पष्ट करा.
- ड) महात्मा गांधी यांचे जीवनविषयक तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.
- इ) निसर्गवादाची व्याख्या सांगून, निसर्गवादाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- फ) जॉन ड्युई यांचे शैक्षणिक योगदान लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय? सामाजिक परिवर्तनावर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा.
- ब) दहशतवादाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) प्लेटोचे शैक्षणिक क्षेत्रातील योगदान स्पष्ट करा.
- ड) शिक्षणामुळे सामाजिक बदल कशाप्रकारे घडतात ते स्पष्ट करा?
- इ) शिक्षकांसाठी व्यावहारिक किंवा दैनंदिन जीवनात तत्वज्ञानाची गरज का आहे? ते स्पष्ट करा.
- फ) भांडवलशाहीमुळे निर्माण होणाऱ्या समस्यांवर उपाययोजना सूचवा.

प्र.4) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) स्वामी विवेकानंद यांच्या मते – शिक्षण म्हणजे काय? शिक्षणाची ध्येये उदाहरणासहित स्पष्ट करा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य संकल्पनेचा अर्थ सांगून, आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य वाढीसाठी शालेय स्तरावर शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते उपक्रम राबवाल?
- क) महात्मा फुले यांचे शिक्षणविषयक विचार खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.
 - i) शिक्षणाची ध्येये
 - ii) अभ्यासक्रम
 - iii) अध्ययन अध्यापन पद्धती
 - iv) शिक्षकाची भूमिका
- ड) बहुसांस्कृतिक शिक्षण म्हणजे काय? बहुसांस्कृतिक शिक्षणाचे महत्त्व सांगून बहुसांस्कृतिक शिक्षणासाठीच्या अभ्यासक्रमात कोणत्या बाबींचा विचार करावा लागेल?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5540

[6465]-514

M.A.-I (SODL)

EDUCATION

**MAE-103: Indian Education Policy and Systems and Research
Methodology in Education
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions. (Any 5)

[10]

- a) Write information about Right to Education Act.
- b) When was the secondary teachers commission established and what is its scope?
- c) Tell us about this online platform 'Swayam'.
- d) What is meant by research?
- e) What are the objectives of basic research?
- f) Write merits of observation technique.
- g) State the principles of questionnaire.

Q2) Answer the following questions. (Any 4)

[20]

- a) Write the advantages and limitations of interview technique.
- b) What are the recommendation of the Sadlar University Commission?
- c) Briefly write the features of Action Program 1992.
- d) Give a brief description of Sarva Shiksha Abhiyan.
- e) Explain the steps of educational research.
- f) Write the essential criteria for sample selection.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions. (Any 4)

[20]

- a) What is meant by Hypothesis? Explain Importance of Hypothesis.
- b) Write the provisions in 'Macaulay Minutes'.
- c) Explain the salient points of National Education Policy.
- d) What are the various policies not minorities?
- e) Explain the ways of acquiring knowledge.
- f) Explain the criteria of Action Research.

Q4) Answer the following questions. (Any 2)

[20]

- a) Explain in detail the principles and characteristics of a good questionnaire by explaining the meaning of questionnaire.
- b) Explain in detail the recommendation of Hartog committee.
- c) Explain the salient features of the National Education policy 2020.
- d) What is educational research. Explain the steps and Nature of Educational Research.

Total No. of Questions : 4]

PD5540

[6465]-514

M.A.-I (SODL)

EDUCATION

**MAE-103: Indian Education Policy and Systems and Research
Methodology in Education
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) शिक्षण हक्क कायदा (RTE) माहिती लिहा.
- ब) माध्यमिक शिक्षण आयोग स्थापना कधी झाली? व त्याची कार्यक्षेत्रे कोणते?
- क) 'स्वयंम' या ऑनलाईन प्लॅटफॉर्म बदल माहिती सांगा.
- ड) संशोधन म्हणजे काय?
- इ) मुलभूत संशोधनाचे उद्देश कोणते?
- फ) निरीक्षण तंत्राचे फायदे लिहा.
- य) प्रश्नावलीची तत्वे सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) मुलाखत तंत्र फायदे व मर्यादा लिहा.
- ब) सॅडलर विद्यापीठ आयोगाच्या शिफारशी कोणत्या?
- क) कृती कार्यक्रम 1992 – वैशिष्ट्ये थोडक्यात लिहा.
- ड) सर्व शिक्षा अभियानाची थोडक्यात माहिती लिहा.
- इ) शैक्षणिक संशोधनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- फ) नमुना निवडीसाठीचे आवश्यक निकष लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) परिकल्पना म्हणजे काय? परिकल्पनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) मेकॉले मिनिट्स मधील तरतुदी लिहा.
- क) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातील ठळक बाबी स्पष्ट करा.
- ड) अल्पसंख्यांकांसाठीची विविध धोरणे कोणती?
- इ) ज्ञानप्राप्तीचे मार्ग स्पष्ट करा.
- फ) कृती संशोधनाचे निकष स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) प्रश्नावलीचा अर्थ सांगून चांगल्या प्रश्नावलीची तत्वे व वैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा.
- ब) हार्टोर्ग समितीच्या शिफारशी सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण – 2020 ठळक वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) शैक्षणिक संशोधन म्हणजे काय? शैक्षणिक संशोधन पायऱ्या आणि स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5541

[6465]-515

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

**MAE - 104 : Inclusive Education & Lifelong Learning & NGO
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions. (Any five)

[5×2=10]

- a) Why is the need for Inclusive education?
- b) Write four causes of blindness.
- c) Write meaning of inclusive instructional strategies.
- d) Write four qualities of an inclusive teacher.
- e) What are the factors included in the scope of Lifelong learning?
- f) What is National Literacy Mission?
- g) Write four points related to the role of NGO's in lifelong learning.

Q2) Answer the following questions. (Any four)

[4×5=20]

- a) Explain the scope of Inclusive education.
- b) How to cater the learning needs of learning disabled child?
- c) Write a note on 'Challenges for an Inclusive School'.
- d) Explain steps to adopt Lifelong Learning.
- e) Write in brief about Gram Shiksha Mohim.
- f) Write the functions of Zilla Saksharta Samitis.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions. (Any four)

[4×5=20]

- a) Write about societal and cultural perceptions of disabilities in India.
- b) What difficulties in learning do children with upper limb disability face?
- c) Write importance of self-regulated learning.
- d) What are the opportunities provided by lifelong learning?
- e) Write a note on - 'National Adult Education Program'.
- f) Explain the relation between knowledge society and lifelong learning.

Q4) Answer the following questions. (Any two)

[2×10=20]

- a) What is special education? Explain problems related to special education in India.
- b) What are Buddy Systems? Write appropriate strategies for implementing Buddy system, with suitable examples.
- c) Why lifelong Learning is considered as continuous development? How need of industries fulfill objectives of Lifelong learning?
- d) What is Bharat Gyan Vigyan Jatha? Describe the functions of Bharat Gyan Vigyan Jatha.

Total No. of Questions : 4]

PD5541

[6465]-515

M.A. - I (SODL)

EDUCATION

MAE - 104 : Inclusive Education & Lifelong Learning & NGO

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[5×2=10]

- अ) समावेशक शिक्षणाची गरज का आहे?
- ब) अंधत्वाची चार कारणे लिहा.
- क) समावेशक अनुदेशित कार्यनीतीचा अर्थ लिहा.
- ड) समावेशक शिक्षकांची चार गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) आजीवन अध्ययनाच्या व्याप्तीमध्ये कोणकोणत्या घटकांचा समावेश होतो?
- फ) राष्ट्रीय साक्षरता मिशन म्हणजे काय?
- य) आजीवन शिक्षणात बिगर सरकारी संस्थांची भूमिका विशद करणारे चार मुद्दे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[4×5=20]

- अ) समावेशक शिक्षणाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) अध्ययन अक्षम बालकाच्या अध्ययन गरजांची पूर्तता कशी करावी?
- क) टिप लिहा - 'समावेशक शाळेसमोरील आव्हाने'.
- ड) आजीवन अध्ययन अंगिकारण्यासाठी स्विकारण्यासाठी असलेल्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- इ) ग्राम शिक्षा मोहीमेविषयी थोडक्यात लिहा.
- फ) जिल्हा साक्षरता समितीची कार्ये लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[4×5=20]

- अ) भारतातील अपंगांची सामाजिक आणि सांस्कृतिक धारणा याविषयी लिहा.
- ब) वरच्या अंगाचे अपंगत्व असलेल्या मुलांना अध्ययनात कोणत्या अडचणी येतात?
- क) स्वयं-नियंत्रित अध्ययनाचे महत्त्व लिहा.
- ड) आजीवन अध्ययनामुळे कोणकोणत्या संधी प्राप्त होतात?
- इ) टिप लिहा - 'राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षण कार्यक्रम'.
- फ) ज्ञानाधारित समाज आणि आजीवन शिक्षण यातील संबंध स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[2×10=20]

- अ) विशेष शिक्षण म्हणजे काय? भारतातील विशेष शिक्षणाशी संबंधित समस्या स्पष्ट करा.
- ब) मित्रप्रणाली (Buddy Systems) म्हणजे काय? मित्रप्रणालीच्या अंमलबजावणीसाठी योग्य धोरणे, उदाहरणासह लिहा.
- क) आजीवन अध्ययन म्हणजे सतत होणारा विकास आहे, असे का समजले जाते? औद्योगिक गरजा आजीवन अध्ययनाच्या उद्दिष्टांची कशी पूर्तता करतात?
- ड) भारत ज्ञान विद्या जथा म्हणजे काय? भारत ज्ञान विद्या जथेची कार्ये विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5542

[Total No. of Pages : 2

[6465]-516

M.A. (Part - I) (SODL)

MARATHI (मराठी)

MAR - 111 : भाषा व्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) मास्तर, डॉक्टर, स्टेशन, कॉलेज, प्रोफेसर आदी शब्द कोणत्या भाषेतून मराठी भाषेत स्थिरावलेले आहेत?
- ब) आय.एस.बी.एन. हा पुस्तकाच्या मानांकनासाठी दिलेला विशिष्ट प्रकारचा नंबर किती अंकाचा असतो?
- क) दर पंधरा दिवसांनी प्रकाशित होणाऱ्या नियतकालिकास कोणत्या नावाने ओळखले जाते?
- ड) एशियातील सर्वात मोठ्या पुस्तक प्रदर्शनाचे आयोजन एन.बी.टी. तर्फे दरवर्षी कोठे करण्यात येते?
- इ) ज्यावेळी काही माहिती तातडीने मिळवायची असते किंवा पाठवावयाचे असते ती कोणत्या माध्यमातून पाठवली जाते?
- फ) महाराष्ट्र शासनाचे मुखपत्र असणाऱ्या मासिकाचे नाव काय?
- य) आकाशवाणी हे कोणत्या स्वरूपाचे माध्यम आहे?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अनुवाद म्हणजे काय?
- ब) आकाशवाणीवरील निवेदन याविषयी थोडक्यात लिहा.
- क) सूत्रसंचालनाविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- ड) तळटीपाविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- इ) जनसंपर्काची कौशल्य याविषयी थोडक्यात लिहा.
- फ) विविध कार्यक्रमाचे नियोजन आयोजन याविषयी थोडक्यात लिहा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) मुद्रित शोधण्यासाठी आवश्यक असलेली कोणतीही तीन कौशल्ये लिहा.
- ब) कोणत्याही चार वाङ्मयीन संस्थांची नावे लिहा?
- क) कोणत्याही पाच नियतकालिकांचे नावे लिहा?
- ड) नभोवाणीवरील जाहिरात थोडक्यात लिहा.
- इ) मुलाखतीचे प्रकार सांगा.
- फ) आई-वडील, आदरणीय व्यक्ती व प्रशासकीय अधिकारी यांना पत्र लिहिताना कोणकोणते विशेष शब्दप्रयोग वापरले जातात?

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) मुद्रितशोधन म्हणजे काय ते स्पष्ट करून मुद्रित शोधण्याच्या चिन्हे व खुणांचा परिचय करून द्या.
- ब) माहितीच्या अधिकाराचा अर्ज याविषयी सविस्तर लेखन करा.
- क) निवेदनाची आवश्यकता व स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) संगणकीय पत्रव्यवहाराचे तंत्र सविस्तर सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5543

[Total No. of Pages : 2

[6465]-517

M.A. - I (SODL)

MARATHI (मराठी)

MAR 112 : अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स. 1818 ते 2020)
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) वाङ्मयेतिहास संकल्पनेची व्याख्या लिहा.
- ब) विष्णुशास्त्री चिपळुणकर यांनी कोणते मासिक सुरू केले?
- क) कोणत्याही दोन ऐतिहासिक कादंबरींची नावे लिहा?
- ड) 'जीवनासाठी कला' या विचाराचा पुरस्कार कोणी केला आहे?
- इ) नवकथेचे लेखन करणाऱ्या कोणत्याही दोन लेखकांची नावे लिहा?
- फ) ग्रामीण कादंबरी लेखन करणाऱ्या कोणत्याही दोन लेखकांची नावे लिहा?
- य) देशीवादाचा पुरस्कार कोणी केला ते लिहा?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दापर्यंत लिहा.

[20]

- अ) वाङ्मयेतिहासाच्या कालखंडाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) इ.स. 1818 ते 1874 या कालखंडातील कथा वाङ्मयाची स्वरूप व वाटचाल लिहा.
- क) इ.स. 1945 ते 1960 या कालखंडातील सामाजिक स्थित्यंतराचा मराठी साहित्यवर कोणता परिणाम झाला ते स्पष्ट करा.
- ड) 'बालसाहित्य' याविषयी माहिती लिहा.
- इ) समीक्षक रा. भा. पाटणकर यांची माहिती लिहा.
- फ) 'सत्यशोधक समाज' याच्या कार्याविषयी माहिती लिहा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दापर्यंत लिहा.

[20]

- अ) इ.स. 1818 ते 1874 या कालखंडातील नियतकालिकांचे कार्य स्पष्ट करा.
- ब) नाटककार राम गणेश गडकरी यांच्याविषयी माहिती लिहा.
- क) 'प्रायोगिक नाट्यलेखन' याविषयी माहिती लिहा.
- ड) साहित्यनिर्मिती आणि कालखंड यांचा सहसंबंध स्पष्ट करा.
- इ) कवी 'कुसुमाग्रज' यांचे काव्य क्षेत्रातील योगदान स्पष्ट करा.
- फ) इ.स. 1990 नंतरच्या साहित्यनिर्मितीच्या प्रेरणा स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दापर्यंत लिहा.

[20]

- अ) इ.स. 1945 ते 1960 या कालखंडातील नवकथाकारांची ओळख करून द्या.
- ब) इ.स. 1874 ते 1920 या कालखंडातील काव्य वाङ्मयाची वाटचाल स्पष्ट करा.
- क) इ.स. 1990 नंतरच्या कादंबरी वाङ्मयाची वाटचाल स्पष्ट करा.
- ड) इ.स. 1800 ते 1874 या कालखंडाला 'भाषांतर युग' असे का म्हटले जाते ते लिहा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PD5544

[6465]-518

M.A. - I (SODL)

MARATHI (मराठी)

MAR 113 : ऐतिहासिक भाषा विज्ञान आणि समाज भाषा विज्ञान
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) भाषा म्हणजे काय?
- ब) ऐतिहासिक भाषा अभ्यास पद्धतीची साधने सांगा.
- क) संपर्क सिद्धांत लिहा.
- ड) इंडो-युरोपियन भाषा कोण म्हणजे काय?
- इ) भाषाकुळ संकल्पना लिहा.
- फ) भाषिक आदान म्हणजे काय?
- य) अर्थपरिवर्तन म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) ऐतिहासिक भाषा अभ्यास पद्धतीचे महत्त्व लिहा.
- ब) भाषा ही सामाजिक संस्था आहे स्पष्ट करा.
- क) मध्ययुगीन मराठी भाषेचा कालखंड थोडक्यात लिहा.
- ड) भाषिक परिवर्तन स्वरूप व संकल्पना लिहा.
- इ) भाषा बोली व समाज परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- फ) भाषा उपयोजन म्हणजे काय, स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) भाषेचा विविध व्यवसाय क्षेत्रातील परिचय करून द्या.
- ब) भाषा आणि संस्कृती परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- क) नवव्यवस्थेच्या उदयाची कारणे कोणती?
- ड) भाषिक भांडार संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) बोली व प्रमाणभाषा फरक स्पष्ट करा.
- फ) स्वन परिवर्तनाचे प्रकार लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भाषा हे संदेशनाचे सर्वात प्रभावी साधन आहे साधारण लिहा.
- ब) अंतर्वर्तुळ बहिर वर्तुळ सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) भाषिक अदानामागील हेतू स्पष्ट करा.
- ड) भाषा व सामाजिक जडणघडण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5545

[Total No. of Pages : 2

[6465]-519
M.A. - I (SODL)
MARATHI (मराठी)
MAR-118 : मराठी व्याकरण
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) भाषा म्हणजे काय?
- ब) वर्ण म्हणजे काय?
- क) स्वरांचे प्रकार किती आहेत?
- ड) प्रत्येय कशाला म्हणतात?
- इ) शब्दाच्या जाती किती व कोणत्या आहेत?
- फ) प्रयोग म्हणजे काय?
- य) अलंकार म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अलंकाराचे किती प्रकार पडतात ते लिहा.
- ब) शब्दशक्ती म्हणजे काय ते सांगून शब्दशक्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) वाक्य म्हणजे काय? वाक्याच्या अर्थानुसार वाक्याचे कोणते प्रकार पडतात ते लिहा.
- ड) शब्दांना होणारे विकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- इ) 'भाषा ही नदीच्या प्रवाहाप्रमाणे बदलणारी असते' हे विधान स्पष्ट करा.
- फ) जोडाक्षरे कशाला म्हणतात? जोडाक्षरे लिहिण्याच्या कोणत्या पद्धती आहेत? ते लिहा.

P.T.O.

प्र.3) खालील कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) आदर्श लिपीचे विशेष कोणते आहेत ते लिहा.
- ब) शब्दसिद्धी म्हणजे काय? ते सांगून शब्दाचे प्रकार किती आहेत ते लिहा.
- क) विभक्तीचे कारकार्थ किती आहेत?
- ड) समासाचे प्रमुख चार प्रकार सांगा.
- इ) मुक्तछंद संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) समास संकल्पनाविचार थोडक्यात विशद करा.

प्र.4) खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) मराठी व्याकरणाचे स्वरूप संकल्पना वाटचाल विशद करा.
- ब) शब्दांच्या जाती म्हणजे काय? ते सांगून शब्दांच्या जातीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) प्रयोगाचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ड) वाक्यपृथकरण संकल्पना साधारण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5546

[Total No. of Pages : 4

[6465]-520

M.A. - I (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI-111 : Problems in Indian Metaphysics and Problems
in Indian Epistemology
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is the Ultimate truth according to Shankaracharya?
- b) Why Sāmkhya philosophy called as dualistic?
- c) What is the ability to generate an effect?
- d) What is called as combination of certain elements?
- e) What is the creation of one from the another?
- f) What is the meaning of 'Asmin Sati Indambhavati'?
- g) What is 'Nirvikalpa'?

Q2) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) State the nature of Vaisheshika's 'Samanya'.
- b) Briefly explain the 'Anatmavad' (Non-Selfism) according to Buddhist.
- c) Write the opinion of Sāmkhya in the context of 'Sat'.
- d) Briefly state the views of the Nyāya regarding the 'Soul'.
- e) What is Vedānta's theory of causation?
- f) Write any three types of perception.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) State the characteristics of 'Atman' according to Shankaracharya.
- b) What is 'Pilupakism' as advocated by Vaisheshika?
- c) What is 'Khyati'?
- d) What is 'Panchavayava'?
- e) Briefly explain the 'Aparoksha' and Paroksha concepts of Jain.
- f) Elucidate the differences regarding the 'Pramanya' of Nyâya and Mimamsa.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Write an essay on Sāmkhya theory of 'Purasha'.
- b) Discuss the inclusion of 'Pramânas'.
- c) Explain the difference between 'Satkhyâti' and 'Asatkhyâti'.
- d) Critically examine Buddhist views on the 'Soul'.

Total No. of Questions : 4]

PD5546

[6465]-520

M.A. - I (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI-111 : Problems in Indian Metaphysics and Problems
in Indian Epistemology
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) शंकराचार्यांच्या मते अंतिम सत् काय आहे?
- ब) सांख्य दर्शनाला द्वैतवादी का म्हणतात?
- क) कार्य निर्माण करण्याची क्षमता म्हणजे काय?
- ड) ठरावीक घटकांचे एकत्रित असणे म्हणजे काय?
- इ) एकापासून दुसरे निर्माण होणे म्हणजे काय?
- फ) 'अस्मीन सति इदंभवति' याचा अर्थ काय?
- य) निर्विकल्प म्हणजे काय?

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) वैशेषिकांच्या 'सामान्य' पदार्थाचे स्वरूप सांगा.
- ब) बौद्धांचा अनात्मवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) सांख्यांची सत् संदर्भातील भूमिका लिहा.
- ड) आत्म्यासंबंधी नैयायिकांचे मत थोडक्यात सांगा.
- इ) वेदांताचा कारणतेचा सिद्धांत कोणता?
- फ) प्रत्यक्षाचे कोणतेही तीन प्रकार लिहा?

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) शंकराचार्यप्रणीत आत्म्याची लक्षणे सांगा.
- ब) वैशेषिकांनी सांगितलेला पिलूपाकवाद काय आहे?
- क) ख्याती म्हणजे काय?
- ड) पंचावयव म्हणजे काय?
- इ) जैनांची अपरोक्ष व परोक्ष संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- फ) न्याय व मीमांसा यांच्या प्रामाण्याविषयीच्या मतभेदांवर प्रकाश टाका.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) सांख्यांच्या 'पुरुष' सिद्धांतावर निबंध लिहा.
- ब) प्रमाणांच्या समावेशनाविषयी चर्चा करा.
- क) सत्ख्याती व असत्ख्यातीतील भेद लिहा.
- ड) बौद्धांच्या आत्म्यासंदर्भातील मतांचे चिकित्सक परीक्षण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5547

[6465]-521

M.A. - I (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI-112 : Problems in Western Metaphysics and Problems in
Western Epistemology
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following:

[10]

- a) Idealism is formulated by which philosopher?
- b) State the types of truth theories.
- c) What is matter according to Mill?
- d) Explain, what is intellectualism?
- e) Who proposed the idea of causality?
- f) In what context trust, authenticity and justification are used?
- g) Which philosopher first proposed the principle of determinism?

Q2) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) Explain Aristotle's concept of matter.
- b) What is Cognition?
- c) Explain Hegel's view on reality and truth.
- d) Discuss the Idealism of Berkeley.
- e) Discuss, Descartes' mind-body interaction.
- f) What is Perse's view of skepticism?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) Elaborate Bergson's interpretation of time.
- b) Explain the coherence theory of truth.
- c) Explain the Wittgenstein's idea of use of language
- d) Explain the neo-realism and critical realism.
- e) Explain Leibniz's concept of monads.
- f) Write a note on skepticism.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Explain Hume's criticism on the concept of substance.
- b) Explain Bergson's distinction between intellect and intuition.
- c) Discuss Berkeley's statement 'Esse Est Percipie'.
- d) Discuss in detail on intellectualism and empiricism.

Total No. of Questions : 4]

PD5547

[6465]-521

M.A. - I (SODL)

PHILOSOPHY

PHI-112 : Problems in Western Metaphysics and Problems in
Western Epistemology
(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) चिद्वादाची मांडणी कोणत्या तत्त्ववेत्त्याने केली आहे?
- ब) सत्यतेच्या उपपत्तीचे प्रकार कोणते?
- क) मिल्लच्या मते द्रव्य म्हणजे काय?
- ड) बुद्धिप्रामाण्यवाद म्हणजे काय विशद करा?
- इ) कारणचतुष्टयाची कल्पना कोणी मांडली?
- फ) विश्वास, सत्यता आणि समर्थनीयता कश्या संदर्भात वापरतात?
- य) नियतिवादाचे तत्त्व प्रथम कोणत्या तत्त्ववेत्त्याने मांडले?

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) अरिस्टोटलची द्रव्य विषयक संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) ज्ञातृगत ज्ञान म्हणजे काय?
- क) हेगेलचा भव आणि सत् या विषयीचा दृष्टिकोन विशद करा.
- ड) बर्कले यांनी मांडलेल्या चिद्वादाची चर्चा करा.
- इ) देकार्तच्या मन-शरीर आंतरक्रियेवर चर्चा करा.
- फ) संशयवादाबाबत पर्सचे मत काय आहे?

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) बर्गसन यांनी कालाचे केलेले विवेचन विशद करा.
- ब) सत्यतेची सुसंवाद उपपत्ती स्पष्ट करा.
- क) विटगेनस्टाईनची भाषेचा वापर ही उपपत्ती स्पष्ट करा.
- ड) नव वास्तववाद आणि चिकित्सक वास्तववाद हे दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- इ) लाईबनिझची चिदणू संकल्पना विशद करा.
- फ) संशयवादावर टीप लिहा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) द्रव्य संकल्पनेची ह्यूमने केलेली चिकित्सा स्पष्ट करा.
- ब) बुद्धि आणि अंतःप्रज्ञा यांमध्ये बर्गसनने केलेला फरक स्पष्ट करा.
- क) 'अस्तित्व म्हणजे प्रत्यय' ह्या बर्कलेच्या विधानांची चर्चा करा.
- ड) बुद्धिप्रामाण्यवाद व अनुभववादावर सविस्तर चर्चा करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5548

[6465]-522

M.A. - I (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI - 114 : Early Buddhism and Jainism
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of Seven from the following.

[5×2=10]

- a) Define the term 'Jaina'.
- b) What is mean by Arya-Satya?
- c) List the kinds of Ajiva according to Jaina.
- d) State the Buddhist term of Nibhana.
- e) What is the meaning of 'Anekantvada'?
- f) Lists the stages of Arhathood.
- g) What is the meaning of Sallekhana.

Q2) Attempt any four out of Six from the following.

[4×5=20]

- a) Briefly explain, Buddhist term Upsampada.
- b) Explain Jaina's cult Digambara.
- c) According to various Buddhist cult, What is life'?
- d) Briefly state the meaning of Sruta, according to Jaina.
- e) Explain Psychological Perspective of Nibbana.
- f) What does Samvara mean? According to Jaina Darsana.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of Six from the following.

[4×5=20]

- a) What is Aparigraha (Non-accumulation)?
- b) Discuss the notion of Bodhisattva.
- c) How do the Jaina thinkers explain the term knowledge?
- d) Explain Buddhist term Brahma-Vihara.
- e) Fully differentiate between Paroksha and Aparoksha Jnana.
- f) What do you understand by Anatta (Anatma)? What are its five aggregates?

Q4) Attempt any two out of four the following.

[2×10=20]

- a) What are the four stages in the Right concentration (Samyag Samadhi)?
Discuss of Buddha Philosophy.
- b) Differentiate between given Jaina terms.
 - i) Dharma and Adharma.
 - ii) Astikaya and Nastikaya.
- c) Explain Historical developments of jaina Philosophy.
- d) Explain Buddhist theory of dependent origination (Pratityasamutpads).

Total No. of Questions : 4]

PD5548

[6465]-522

M.A. - I (SODL)

PHILOSOPHY

PHI - 114 : Early Buddhism and Jainism

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[5×2=10]

- अ) 'जैन' संकल्पनेची व्याख्या करा.
- ब) 'आर्य-सत्य' संकल्पनेचा अर्थ काय?
- क) जैन दर्शनाला अनुसरून अजीव द्रव्याचे प्रकारांची यादी द्या.
- ड) 'निब्बाण' ही बौद्ध दर्शनातील संकल्पना सांगा.
- इ) 'अनेकांतवाद' या संकल्पनेचा अर्थ काय?
- फ) 'अर्हतवाद' म्हणजे काय?
- य) 'सल्लेखना' संकल्पनेचा अर्थ काय?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[4×5=20]

- अ) बौद्ध दर्शनातील 'उपसंपदा' संकल्पनेचा अर्थ थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) जैन दर्शनातील 'दिगांबर' संप्रदाय स्पष्ट करा.
- क) बौद्ध दर्शनातील विविध संप्रदायांना अनुसरून जीवन म्हणजे काय?
- ड) जैन दर्शनाला अनुसरून 'श्रुत' संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- इ) निब्बाण संकल्पनेची मानसशास्त्रीय बाजू स्पष्ट करा.
- फ) जैन परंपरेला अनुसरून 'श्रमण' म्हणजे काय?

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[4×5=20]

- अ) जैन दर्शनानुसार 'अपरिग्रह' म्हणजे काय?
- ब) 'बोधिसत्त्व' संकल्पनेची चर्चा करा.
- क) जैन तत्त्वचिंतकांनी 'ज्ञान' संकल्पना कशी स्पष्ट केली आहे?
- ड) बौद्ध दर्शनातील 'ब्रह्म-विहार' संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) 'परोक्षज्ञान' आणि 'अपरोक्षज्ञान' यातील फरक सविस्तर स्पष्ट करा.
- फ) 'अनात्मता' संकल्पना तुम्हास कशी समजून आली? तिचे पाच समुच्चय कोणते आहेत ते लिहा?

प्र.4) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[2×10=20]

- अ) 'सम्यक समाधी' या बौद्ध दर्शनातील संकल्पनेच्या चार टप्प्यांची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) खाली दिलेल्या जैन दर्शनातील संकल्पनांमधील फरक सांगा.
 - i) धर्म आणि अधर्म
 - ii) अस्तिकाय द्रव्य आणि नास्तिकाय द्रव्य
- क) जैन दर्शनाच्या ऐतिहासिक वाटचालीचे स्पष्टीकरण करा.
- ड) बौद्ध दर्शनातील 'प्रतित्य-समुत्पाद' सिद्धांताचे स्पष्टीकरण द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5549

[Total No. of Pages : 4

[6465]-523

M.A. (Part - I) (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI 115 : Philosophy of Bhagvatgita And Schools of Vedanta-I
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) Explain the concept of Bhakti according to Bhagvatgita.
- b) According to Sankara, What is the meaning of saguna Brahma?
- c) Explain the concept of Sthitpradnya.
- d) According to Sankara, What is the concept of Adhyasa?
- e) What is the meaning of Viswa, according to Gaudpada?
- f) State the names and numbers of characteristics of Brahman, according to Sankara.
- g) What is the meaning of 'Aksara'?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Briefly explain 'Lokasangraha' of Bhagvatgita.
- b) How Sankara refute the theory of Satkhyativada? Explain.
- c) What is the nature of Jnan, according to Bhagvatgita?
- d) Briefly describe ajativada of Gaudpada.
- e) Explain the concept of Purushottama, according to Bhagvatgita.
- f) Briefly explain the concept of 'God' of Sankara.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Describe the significance of Karmayoga, according to Sankara.
- b) Explain 'Bhagvatgita as Prasthan: Historical and Philosophical development.
- c) What is Nishkamkarma, according to Bhagvatgita?
- d) Explain the concept of Jiva, according to Sankara.
- e) Briefly explain the concept of Jnanottara karma of Bhagvatgita.
- f) Elaborately explain the Sankara's criticism of Buddhism.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Elaborately explain the Sankara's criticism of Samkhya.
- b) Elaborately explain place and importance of Bhagvatgita.
- c) Elaborately explain the Sankara's concept of Brahma.
- d) Write an Essay on 'Swadharma' of Bhagvatgita.

Total No. of Questions : 4]

PD5549

[6465]-523

M.A. (Part - I) (SODL)

PHILOSOPHY

PHI 115 : Philosophy of Bhagvatgita and Schools of Vedanta-I

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) भगवद्गीता नुसार भक्ती संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) शंकराच्या मते, सगुण ब्रह्माचा अर्थ काय आहे?
- क) स्थितप्रज्ञाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) शंकराच्या मते, अध्यासाची संकल्पना काय आहे?
- इ) गौडपादानुसार विश्व चा अर्थ काय आहे?
- फ) शंकराच्या मते ब्रह्मणाच्या लक्षणांची संख्या आणि नावे सांगा.
- य) भगवद्गीता नुसार “अक्षर” चा अर्थ काय आहे?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) भगवद्गीतेतील ‘लोकसंग्रह’ संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) शंकराने असतत्त्व्यतिवाद सिद्धांताचे खंडन कसे केले? स्पष्ट करा.
- क) भगवद्गीतेनुसार ज्ञान चे स्वरूप काय आहे? स्पष्ट करा.
- ड) गौडपाडाच्या अजातिवदाचे थोडक्यात वर्णन करा.
- इ) भगवद्गीतेनुसार पुरुषोत्तमाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) शंकराची ‘ईश्वर’ संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) शंकरानुसार कर्म योगाचे महत्त्व सांगा.
- ब) 'भगवद्गीता एक प्रस्थान': ऐतिहासिक आणि तत्त्वज्ञानात्मक विकास: स्पष्ट करा.
- क) भगवद्गीतेनुसार निष्कामकर्म म्हणजे काय?
- ड) शंकराच्या मते जीव ची संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) भगवद्गीतेतील ज्ञानोत्तर कर्माची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) शंकराने बौद्ध दर्शनाचे केलेले खंडन थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) शंकराची सांख्य चे केलेले खंडन सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) भगवद्गीतेचे स्थान आणि महत्त्व सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- क) शंकराच्या मते ब्रह्म ची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) भगवद्गीतेतील 'स्वधर्म' या विषयावर एक निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5550

[Total No. of Pages : 4

[6465]-524

M.A. (Part - I) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 111 : Traditions of Political Thought and Comparative Political
Analysis
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions are equal marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25-30 words. **[10]**

- a) Write down two books name of Plato.
- b) In which book Rousseau presented 'Social Contract Theory'?
- c) In which century did classical comparative political science begin?
- d) Who introduced dependency theory in political science?
- e) What is a political party?
- f) Write down name of famous two books of M.K.Gandhi.
- g) Write the defination of movement.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Explain the role of the philosopher king in Ploto's Ideal state.
- b) Write down Karl Marx's extinction of state theory.
- c) Write the nature of comparative political science.
- d) Explain the characteristics of modernization.
- e) Explain Kautilya's views on Violence.
- f) Explain the importance of pressure groups in politics.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes.

[20]

- a) Machiavelli's concept of morality.
- b) African constitutionalism.
- c) Rational choice institutional approach.
- d) Political development.
- e) Repressive/Exploitative state.
- f) National Democratic alliance.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the views of John Stuart Mill's on representative government.
- b) Criticised Mahatma Gandhi's thoughts about state.
- c) Write the features of political system in detail.
- d) Explain the co-relation between politics & Non governmental organization (NGO).

Total No. of Questions : 4]

PD5550

[6465]-524

M.A. (Part - I) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 111 : Traditions of Political Thought and Comparative Political
Analysis**

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25-30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) प्लेटोच्या दोन ग्रंथांची नावे लिहा.
- ब) रूसो ने 'सामाजिक करार' सिद्धांत कोणत्या ग्रंथात मांडला आहे?
- क) अभिजात तुलनात्मक राज्यशास्त्राची सुरुवात कोणत्या शतकात झाली?
- ड) राज्यशास्त्रात 'अवलंबित्व सिद्धांत' कोणी मांडला?
- इ) 'राजकीय पक्ष' म्हणजे काय?
- फ) महात्मा गांधीचे दोन प्रसिद्ध ग्रंथांची नावे लिहा.
- य) चळवळीची व्याख्या लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) प्लेटोच्या आदर्श राज्यातील तत्त्वज्ञानी राजाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) कार्ल मार्क्सचा 'राज्य विलय' सिद्धांत लिहा.
- क) तुलनात्मक राज्यशास्त्राचे स्वरूप लिहा.
- ड) आधुनिकरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- इ) कौटिल्याच्या हिंसे बद्दलचा विचार स्पष्ट करा.
- फ) राजकारणातील दबाव गटांचे महत्व अधोरेखित करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) मॅकियाव्हेलीची नैतिकता संकल्पना
- ब) अफ्रिकन घटनाशास्त्र
- क) विवेकी निवड संस्थावाद दृष्टीकोन
- ड) राजकीय विकास
- इ) दमनकारी राज्यसंस्था
- फ) राष्ट्रीय लोकशाही आघाडी (रालोआ)

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) जॉन स्टुअर्ट मिलच्या प्रातिनिधिक सरकारबाबतचे विचार स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा गांधीचे राज्यविषय विचारांचे टिकात्मक परिक्षण करा.
- क) राजकीय व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) राजकारण आणि स्वयंसेवी संस्था यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5551

[Total No. of Pages : 4

[6465]-525

M.A. - I (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-112 : Administrative Theory and Theory of International Politics
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. [10]

- a) Write the meaning of administration.
- b) Write the traditional approach of public administration.
- c) Meaning of Development Administration.
- d) When was NATO established.
- e) Which two policies did Gorbachev adopt?
- f) Who first used the term geopolitics and when?
- g) Name the books of Mahan.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. [20]

- a) State the changing nature of public administration.
- b) Write the types of consulting assistant.
- c) State the characteristics of classed ombudsman.
- d) State the changing nature of terrorism.
- e) Provide information on global environmental issues.
- f) Explain Mackinder's heartland theory.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes.

[20]

- a) Criticism of bureaucratic approach
- b) Disadvantages of decentralization
- c) Causes of the Cold war
- d) Sub types of realism
- e) Critical Theory
- f) Principles of Political Realism

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the factors of development of public administration.
- b) Explain the characteristics of new public management.
- c) Explain the types of geopolitics.
- d) Review the major schools of thought in feminism.

Total No. of Questions : 4]

PD5551

[6465]-525

M.A. - I (SODL)

POLITICAL SCIENCE

PS-112 : Administrative Theory and Theory of International Politics
(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25/30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) प्रशासनाचा अर्थ लिहा.
- ब) लोकप्रशासनाचे पारंपरिक दृष्टिकोन लिहा.
- क) विकास प्रशासनाचा अर्थ.
- ड) NATO ची स्थापना केंव्हा झाली?
- इ) गोर्बाचेव्ह यांनी कोणत्या दोन धोरणांचा स्वीकार केला?
- फ) भूराजकारण हा शब्द प्रथम कोणी, केंव्हा वापरला?
- य) महान यांच्या ग्रंथाची नावे सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) लोकप्रशासनाचे बदलते स्वरूप सांगा.
- ब) सल्लागार साहाय्यकाचे प्रकार लिहा.
- क) अभिजात ऑम्ब्यूड्समनची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) दहशतवादाचे बदलते स्वरूप सांगा.
- इ) जागतिक पर्यावरणीय समस्यांची माहिती द्या.
- फ) मॅकिंडर यांचा हार्टलँड सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) नोकरशाही दृष्टिकोनावरील टीका
- ब) विकेंद्रीकरणाचे दोष
- क) शीतयुद्धाची कारणे
- ड) वास्तववादाचे उप-प्रकार
- इ) चिकित्सक सिद्धांत
- फ) राजकीय वास्तववादाची तत्त्वे

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) लोकप्रशासनाच्या विकासाचे घटक स्पष्ट करा.
- ब) नवीन लोक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) भूराजकारणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) स्त्रीवादांतील प्रमुख विचारप्रवाहांचा आढावा घ्या.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5552

[6465]-526

M.A.-I (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-113 : Political Institutions in India and Public Policy
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following

[10]

- a) State the name any two high courts.
- b) Who proposed the Two Nations Theory?
- c) State the name which four Presidents.
- d) What is public policy?
- e) What is Agricultural policy?
- f) What is Green Revolution?
- g) State the major organs of government.

Q2) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) Explain the role of Governor.
- b) Explain the dominance of legislature.
- c) Explain the role of High Court.
- d) Explain the Functions of bureaucracy.
- e) State the type of public policy.
- f) Explain the role of environmental policy.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Concurrent list
- b) Finance commission
- c) Democracy
- d) Judicial Activism
- e) TRAI-(Telecom Regulatory Authority of India)
- f) Draft Determination

Q4) Attempt any two out of four from the following:

[20]

- a) State the powers and functions of the Prime Minister.
- b) Explain the jurisdiction and powers of the supreme court.
- c) Explain the stages of policy making outlined by Thomas Dye.
- d) Discuss the types of bureaucracy.

Total No. of Questions : 4]

PD5552

[6465]-526

M.A.-I (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-113 : Political Institutions in India and Public Policy
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) कोणत्याही दोन उच्च न्यायालयाची नावे सांगा.
- ब) दोन राष्ट्रांचा सिद्धांत कोणी मांडला?
- क) कोणत्याही चार राष्ट्रपतीची नावे सांगा.
- ड) सार्वजनिक धोरण म्हणजे काय?
- इ) कृषी विषयक धोरण म्हणजे काय?
- फ) हरित क्रांती म्हणजे काय?
- य) शासनाचे प्रमुख अंगे सांगा.

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) राज्यपालाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) कायदेमंडळाचे वर्चस्व स्पष्ट करा.
- क) उच्च न्यायालयाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) नोकरशाहीची कार्ये स्पष्ट करा.
- इ) सार्वजनिक धोरणाचे प्रकार सांगा.
- फ) पर्यावरण विषयक धोरणाची भूमिका सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा.

[20]

- अ) समवर्ती सूची
- ब) वित्त आयोग
- क) लोकशाही
- ड) न्यायालयीन सक्रियता
- इ) भारतीय दूरसंचार नियामक प्राधिकरण (TRAI)
- फ) मसुदा निर्धारण

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) पंतप्रधानाचे अधिकार व कार्ये सांगा.
- ब) सर्वोच्च न्यायालयाचे कार्यक्षेत्र आणि अधिकार स्पष्ट करा.
- क) थॉमस डॉय यांनी सांगितलेले धोरण निर्मितीचे टप्पे स्पष्ट करा.
- ड) नोकरशाहीच्या प्रकाराची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5553

[Total No. of Pages : 4

[6465]-527

M.A. (Part - I) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-115 : Political Process in Maharashtra & Human Rights
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25-30 words.

[10]

- a) What is Ideology?
- b) What is political dominance?
- c) Explain the concept of regional identity?
- d) What is federalism?
- e) Define the meaning of Human Right?
- f) What is Political Right?
- g) When was Universal Declaration of Human Right declared?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words.

[20]

- a) Define the nature of Dalit Movement in Maharashtra.
- b) Explain the impact of agriculture on the political process in Maharashtra.
- c) Write the meaning and defination of regional imbalance.
- d) Write an essay on Maharashtra Assembly Election 2019.
- e) Explain the importance of right to education.
- f) Discuss Indian constitution and Human Rights.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note

[20]

- a) Satyashodhak movement.
- b) Maharashtra - Karnataka Border issue.
- c) Human Right commission.
- d) Human Rights of Minorities.
- e) Charter of the United Nation.
- f) Human Right and communalism.

Q4) Attempt any two of the following question in 300 words.

[20]

- a) Explain the contribution of Samyukta Maharashtra Samiti.
- b) Review the framework of Maratha Politics.
- c) Explain the nature and scope of Human Right.
- d) Explain the National System of human Right enforcement.

Total No. of Questions : 4]

PD5553

[6465]-527

M.A. (Part - I) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

PS-115 : Political Process in Maharashtra & Human Rights

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) विचारप्रणाली म्हणजे काय?
- ब) राजकीय प्रभुत्व म्हणजे काय?
- क) 'प्रादेशिक अस्मिता' संकल्पनेचा अर्थ सांगा.
- ड) संघराज्य म्हणजे काय?
- इ) मानवी हक्कांचा अर्थ सांगा.
- फ) राजकीय हक्क म्हणजे काय?
- य) मानवी हक्कांचे वैश्विक घोषणापत्र केंव्हा घोषित झाले?

प्र.2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) महाराष्ट्रातील दलित चळवळीचे स्वरूप सांगा.
- ब) महाराष्ट्रातील राजकीय प्रक्रियेवर कृषी क्षेत्राचा प्रभाव सांगा.
- क) प्रादेशिक असमतोलाचा अर्थ आणि व्याख्या लिहा.
- ड) 2019 ची महाराष्ट्र विधानसभा निवडणूकीवर निबंध लिहा.
- इ) शिक्षणाच्या हक्कांचे महत्त्व सांगा.
- फ) भारतीय राज्यघटना आणि मानवी हक्क यावर चर्चा करा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सत्यशोधक चळवळ
- ब) महाराष्ट्र - कर्नाटक सीमाप्रश्न
- क) मानवी हक्क आयोग
- ड) अल्पसंख्याकांचे मानवी हक्क
- इ) संयुक्त राष्ट्र संघाची सनद
- फ) मानवी हक्क आणि जमातवाद

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्र समितीचे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) मराठा राजकारणाच्या चौकटीचा आढावा घ्या.
- क) मानवी हक्कांचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ड) मानवी हक्कांच्या अंमलबजावणीची राष्ट्रीय व्यवस्था स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5554

[Total No. of Pages : 2

[6465]-528

M.A. (Part - I) (SODL)

SANSKRIT (संस्कृत)

SK01/SK-101 : वैदिकसूक्ते आणि ब्राह्मणग्रंथ, उपनिषदे आणि यास्कप्रणीत निरुक्त
Vaidik sūkte and Brāhmaṇgranth - Upaniṣhde and Yāskspranīt Nirukta
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाचांची उत्तरे लिहा.

i) How many maṇḍals are there in Ṛgveda? State the name of any two seers of Ṛgveda.

ऋग्वेदात किती मंडले आहेत हे सांगून ऋग्वेदातील कोणत्याही दोन ऋषींची नावे लिहा?

ii) State the meaning of the word ऋक्/ऋच्.

ऋक्/ऋच् शब्दाचा अर्थ लिहा.

iii) How the word Veda is explained?

वेद शब्दाचे स्पष्टीकरण कसे केले आहे?

iv) State the name of two branches of the यजुर्वेद.

यजुर्वेदाच्या दोन शाखांची नावे लिहा.

v) What is the peculiarity of the 1st maṇḍal of the Ṛgveda .

ऋग्वेदाच्या पहिल्या मंडलाचा विशेष लिहा.

vi) Which maṇḍal of the Ṛgveda is famous by the name पवमान?

पवमान या नावाने ऋग्वेदातील कोणते मंडल प्रसिद्ध आहे?

vii) Which branches of सामवेद is available?

सामवेदाच्या कोणत्या शाखा सध्या उपलब्ध आहेत?

P.T.O.

Q2) Translate any 4 of the following with notes :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचा सटीप अनुवाद करा.

- i) राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीर्घविम्॥ वर्धमानं स्वे दमे॥
- ii) अनारंभणे तदवीर्येथामनास्थाने अंग्रभणे संमुद्रे।
यदीश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांस॥
- iii) द्वेष्टि श्वश्रूरपं जाया रूणद्धि न नाथितो विन्दते मर्दितारम्।
अश्वस्येव जरतो वस्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम्॥
- iv) इमा गावः सरमे या ऐच्छः परि दिवो अन्तान्सुभगे पतन्ती।
कस्त एना अव सृजादयुध्व्युतास्माकमायुधा सन्ति तिग्मा॥
- v) सुषारथिरश्चानिव यन्मनुष्यान्नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव।
हृत्प्रतिष्ठं यदीजिरं जविष्ठं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥
- vi) नासदासीन्नो सदासीत्तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत्।
किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नभः किमासीद्रहनं गभीरम्॥

Q3) Write notes on any 4 :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा.

- i) Importance of हिरण्यगर्भसूक्त.
हिरण्यगर्भसूक्ताचे महत्त्व
- ii) Upaniṣad
उपनिषद्
- iii) Yajurveda
यजुर्वेद
- iv) Laukikasūkte in Rgveda
ऋग्वेदातील लौकिकसूक्ते
- v) Saramāpanisūkta
सरमापणिसूक्त
- vi) Nirukta
निरुक्त

Q4) Answer in detail (any two) :

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

- i) State the subject wise classification of अथर्ववेद.
अथर्ववेदाची विषयवार रचना स्पष्ट करा.
- ii) Explain any two principles of Etymology stated in Nirukta.
निरुक्तात वर्णिलेली दोन व्युत्पत्तीची तत्त्वे स्पष्ट करा.
- iii) Where does इन्द्रसूक्त is stated? Write the summary of the इन्द्रसूक्त.
इन्द्रसूक्त कुठे आले आहे ते लिहून इन्द्रसूक्ताचा सारांश लिहा.
- iv) State in brief इन्द्रविरोचनकथा and explain its moral in detail.
इन्द्रविरोचनकथा थोडक्यात लिहून तिचे तात्पर्य सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5555

[Total No. of Pages : 3

[6465]-529

M.A. (Part - I) (SODL)

SANSKRIT (संस्कृत)

SK03/SK-103 : साहित्यम्-कर्णभारम् आणि चारूदत्तम् साहित्य-कुमारसंभवम्
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांचे भाषांतर करा.

[10]

Answer any Five of the following.

i) कर्णभारम् ह्या भासाच्या कलाकृतीचा प्रकार कोणता?

What is the type of कर्णभारम् work of Bhāsa?

ii) चारूदत्तच्या प्रथम अंकात मुख्यत्वेकरून कशाचे वर्णन आले आहे?

What is mainly described in the first act of चारूदत्त?

iii) कालिदासाने रचलेल्या दोन महाकाव्यांची नावे लिहा.

Write two names of महाकाव्य written by कालिदास.

iv) संस्कृतमधील दोन आर्ष महाकाव्ये कोणती?

Which are two आर्ष महाकाव्य in Sanskrit?

v) हिमालयातील शिखर कोणत्या नावाने प्रसिद्ध झाले?

The peak in Himalaya is famed by which name?

vi) चारूदत्तातील कोणत्याही दोन व्यक्तिरेखांची नावे लिहा.

Write down any two names of characters depicted in चारूदत्तम्.

P.T.O.

Q2) पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे भाषांतर करा.

[20]

Translate any Four of the following.

i) दिने दिने सा परिवर्धमाना

लब्धोदया चान्द्रमसीव लेखा।

पुपोष लावण्यमयान्विशेषान्

ज्योत्स्नान्तराणीव कलान्तराणि॥

ii) विद्युल्लताकपिलतुङ्गजटाकलाप-

मुद्यत्प्रभावलायिन परशुं दधानम्।

क्षत्रान्तकं मुनिवरं भृगवंशकेतुं

गत्वा प्रणम्य निकटे निभृतः स्थितोऽस्मि॥

iii) सूत्रधार:-

नरमृगपतिवलोकन भ्रान्तनारी-

नरदनुजसुपर्व व्रातपाताललोकः।

करजकुलिशपालीभिन्न दैत्येन्द्रवक्षाः

सुररिपुबलहन्ता श्रीधरोऽस्तु श्रिये वः॥

iv) कर्ण:-मा तावन्मम शरमार्गलक्षभूता।

संप्राप्ताः क्षितिपतयः सजीवशेषा।

कर्तव्यं रणशिरसि प्रियं कुरूणां

द्रष्टव्यो यदि स भवेद्धनञ्जयो मे।

v) सज्जलक:- सुखं स्वपिहि महाब्राह्मण। (विचिन्त्य) भोः।

ब्राह्मणेन विश्वासाद् दीयमानं मया हर्तव्यमासीत्,

धिगस्तु खलु दारिद्र्यमनिर्वेदं च यौवनम्।

यदिदं दारूणं कर्म निन्दामि च करोमि च॥

vi) विटः अये, आर्यचारूदत्तस्य वयस्यो मैत्रेयः खल्वयम्।

नेयमपि वसन्तसेना। महाब्राह्मण अन्यशङ्कया

खल्विदमस्माभिरनुष्ठितं न दर्पात् पश्यतु भवानू-

अकामाद्वियतेऽस्माभिः काचित् स्वाधीन यौवना।

सा भ्रष्टा शङ्कया तस्याः प्राप्तेयं शीलवञ्चनाः॥

Q3) a) ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही 2) [10]

Explain the Reference to Context. (Any 2)

- i) पूर्वापरौ तोयनिधी वगाह्य स्थितः पृथिव्या इव मानदण्डः॥
- ii) शल्यराज। यत्रासावर्जुनस्तत्रैव चोद्यतां मम रथः।
- iii) सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते।

b) टीपा लिहा. (कोणतेही 2) [10]

Write short notes. (Any 2)

- i) उपमा कालिदासस्य
- ii) महाकाव्य
- iii) विदूषकः

Q4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

Answer any Two of the following.

- i) अभिजात संस्कृत साहित्यातील कालिदासाचे स्थान स्पष्ट करा.

State the place of Kalidasa in classical Sanskrit Literature.

- ii) चारुदत्तम् च्या दुसऱ्या अंकाचा सारांश लिहून रसग्रहण करा.

Write down the summary of the second act of चारुदत्तम् and critically appreciate it.

- iii) कर्णभारम् चे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Critically appreciate कर्णभारम्.

- iv) नाटक व प्रकरण यातील भेद लक्षणांच्या आधारे सविस्तर स्पष्ट करा.

State the difference between नाटक and प्रकरण with the help of characteristics.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5556

[Total No. of Pages : 2

[6465]-530

M.A. (Part - I) (SODL)

SANSKRIT (संस्कृत)

SK04/SK-104 : सिद्धांतकौमुदी व भाषाशास्त्र
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना : 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

Identify कारक of underlined words along with the concerned सूत्र. This question is for questions 1 to 4.

अधोरेखित शब्दांचे कारक ससूत्र ओळखा. हा प्रश्न एक ते चार या प्रश्नांसाठी आहे.

i) अनुवसति वैकुण्ठ हरिः।

ii) लक्ष्म्या सेवितः।

iii) अध्ययनात् पराजयते।

iv) अक्षान् दीव्यति।

Answer the following questions in Sanskrit.

पुढील प्रश्नांची उत्तरे संस्कृतमध्ये लिहा.

v) संस्कृतभाषा कस्मिन् भाषाकुले वर्तते?

vi) 'कारक' इति शब्दस्य का व्याख्या?

vii) वेदाङ्गेषु वर्णोच्चारणविषयशास्त्रं किम्?

Q2) Explain any four सूत्र or वार्तिक from the following.

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सूत्रांचे अथवा वार्तिकांचे स्पष्टकीकरण लिहा.

i) प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा।

ii) कर्तृकरणयोस्तृतीया।

iii) षष्ठी शेषे।

iv) अकथितं च।

v) ध्रुवमपायेऽपादानम्।

vi) यस्मादधिक यस्य चेश्वरवचनं तत्र सप्तमी।

P.T.O.

Q3) Write a note on any four of the following.

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांवर टीपा लिहा.

- i) Phoneme in the Sanskrit Language.
संस्कृत भाषेतील वर्ण.
- ii) Morphological classification
भाषांचे आकृतिमूलक वर्गीकरण
- iii) Semantics
अर्थविचार
- iv) Types of सूत्र
सूत्रांचे प्रकार
- v) Genealogical classification.
भाषांचे पारिवारीक वर्गीकरण
- vi) The Indo European Language Family.
इंडो युरोपीय भाषाकुल

Q4) Answer any two of the following.

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- i) Write an essay on Morphology in the Sanskrit Language.
संस्कृत भाषेतील पदम विचार यावर निबंध लिहा.
- ii) Explain the branches of linguistics.
भाषाशास्त्राच्या शाखा स्पष्ट करा.
- iii) Explain कर्मप्रवचनीय संज्ञा with examples.
कर्मप्रवचनीय ही संज्ञा सोदाहरण स्पष्ट करा.
- iv) Write an essay on the topic पंचमी विभक्ति.
पंचमी विभक्तिवर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5557

[Total No. of Pages : 4

[6465]-551

M.A. - II (SODL)

ECONOMICS

**EC2001 : Macro Economics Analysis
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answer should be precise and to the point.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each. (Any Five) **[10]**

- a) State the two features of neoclassical approaches to macroeconomics.
- b) Define the National Income.
- c) What is meant by financial intermediaries?
- d) State the meaning of $MdP = f(Y)$
- e) What is meant by high-power money?
- f) What is meant by aggregate demand?
- g) What is meant by Social Accounting?

Q2) Answer the following questions in 100 words each (Any Four) **[20]**

- a) Explain the circular flow of national income in two sector model.
- b) What are the classical features of macroeconomics?
- c) State the methods of measurement of National Income.
- d) State the causes of the shift in the demand curve.
- e) What is reasonable expectation?
- f) Explain the significance of Phillips curve.

P.T.O.

Q3) Write a short notes (Any Four)

[20]

- a) National Income Accounting.
- b) Supply-side Economics.
- c) Fiscal Policy.
- d) High powered money.
- e) Importance of circular flow of national income
- f) Aggregate demand.

Q4) Explain in detail the answer of the following questions in 250 words (Any Two)

[20]

- a) Explain Milton Friedman's theory of demand for money.
- b) Explain the IS and LM curves.
- c) Define the national income and explain the importance of national income.
- d) Explain the Keynesian approach of demand for money.

Total No. of Questions : 4]

PD5557

[6465]-551

M.A. - II (SODL)

ECONOMICS

**EC2001 : Macro Economics Analysis
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) स्थूल अर्थशास्त्राची नवसनातन दृष्टिकोनाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्नाची व्याख्या करा.
- क) आर्थिक मध्यस्थ म्हणजे काय?
- ड) $MdP = f(Y)$ चा अर्थ सांगा.
- इ) उच्च शक्तीचा पैसा म्हणजे काय?
- फ) एकूण मागणी म्हणजे काय?
- य) सामाजिक लेखांकन म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात द्या. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा दोन क्षेत्रीय घटकांमधील चक्राकार प्रवाह स्पष्ट करा.
- ब) स्थूल अर्थशास्त्राची सनातनवादी वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?
- क) राष्ट्रीय उत्पन्न मापनाच्या पद्धती सांगा.
- ड) मागणी वक्र स्थानांतराची कारणे सांगा.
- इ) विवेकशील अपेक्षा म्हणजे काय?
- फ) फिलिप्स वक्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) राष्ट्रीय उत्पन्न लेखांकन
- ब) पुरवठा बाजूचे अर्थशास्त्र
- क) वित्तीय धोरण
- ड) उच्च शक्तीचा पैसा
- इ) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या चक्राकार प्रवाहाचे महत्त्व
- फ) एकूण मागणी

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत सविस्तर स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) मिल्टन फ्रिडमनचा पैशाच्या मागणीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) IS आणि LM वक्र स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रीय उत्पन्नाची व्याख्या करा आणि राष्ट्रीय उत्पन्नाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) पैशाच्या मागणीचा केन्स यांचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5558

[Total No. of Pages : 4

[6465]-552
M.A. - II (SODL)
ECONOMICS
EC-2002 : Growth & Development
(2019 Pattern) (Annual System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 20 word (Any five). **[10]**

- a) Explain the difference between growth and Development.
- b) What is mean by poverty?
- c) Discuss Employment and Migration.
- d) Explain Human Capital Approach of Development.
- e) What is mean by Optimum Population?
- f) Define Capital Formation.
- g) What is mean by Sustainable Development?

Q2) Write the answer of following question (Any four) **[20]**

- a) Explain the concept of Developing and Emerging Economies.
- b) Describe Solow model of economic growth.
- c) Explain Theory of Demographic Transition.
- d) Explain the role of Technology in economic development.
- e) What is mean by Policy of Export Promotion?
- f) Explain the Harrod-Domar model of development.

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any Four)

[20]

- a) Industrialization and Environment Protection.
- b) Write Short note on unemployment and economic Development.
- c) Amartya Sen's Approach to Poverty measurement.
- d) Write short note Agriculture Price Policy.
- e) Write short note Growth of Services Sector in India.
- f) Write short note Policy of Infrastructure Development.

Q4) Explain in detail the answer the following questions (Any two)

[20]

- a) Explain the various Barriers to Economic Development.
- b) Explain the MSMEs, role in industrial Development of India.
- c) Explain the impact of Climate change on Agriculture Development.
- d) Briefly explain the role of the Government in the developmental process.

Total No. of Questions : 4]

PD5558

[6465]-552
M.A. - II (SODL)
ECONOMICS
EC-2002 : Growth & Development
(2019 Pattern) (Annual System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) वृद्धि आणि विकास यातील फरक स्पष्ट करा.
- ब) दारिद्र्य म्हणजे काय?
- क) रोजगार आणि स्थलांतर
- ड) मानवी भांडवलचा विकास या बाबतचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- इ) पर्याप्त लोकसंख्या म्हणजे काय?
- फ) भांडवल निर्मिती ची व्याख्या द्या.
- य) शाश्वत विकास म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) एक विकसित आणि विकसनशील अर्थव्यवस्थेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) आर्थिक वृद्धिचे सोलो प्रतिमान स्पष्ट करा.
- क) लोकसंख्येचा संक्रमण सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) आर्थिक विकासातील तंत्रज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) निर्यात प्रोत्साहन धोरण म्हणजे काय?
- फ) विकासाचे हेरोड-डोमार प्रतिमान स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा द्या. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) औद्योगीकरण आणि पर्यावरण संरक्षण.
- ब) बेरोजगार आणि आर्थिक विकास यावर टीप लिहा.
- क) बेरोजगारी बाबत अमर्त सेन यांचा दृष्टिकोन सांगा.
- ड) कृषी किंमत विषय धोरण.
- इ) भारतातील सेवा क्षेत्राचा विकासाबाबत टीप द्या.
- फ) संसाधन विकासाचे धोरण.

प्र.4) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) आर्थिक विकासातील विविध अडचणी स्पष्ट करा.
- ब) भारताच्या औद्योगिक क्षेत्राच्या विकासातील MSMEs ची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) पर्यावरण बदलाचा कृषी विकासावरील परिणाम स्पष्ट करा.
- ड) विकासाच्या प्रक्रियेतील शासनाची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5559

[6465]-553

M.A. - II (SODL)

ECONOMICS

**EC - 2003 : Research Methodology
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five)

[10]

- a) Define Sampling.
- b) What is Hypothesis?
- c) Define Central tendency.
- d) Write a note on Report writing.
- e) What are the primary sources of data collection?
- f) Define Social Science research.
- g) State any two objectives of Report writing.

Q2) Write the answer of the following questions. (Any four)

[20]

- a) State the objectives of Research design.
- b) What is the Diagnostic research?
- c) State the importance of tabulation of data.
- d) Describe the steps of scientific research.
- e) State meaning of level of significance.
- f) State the importance of Research report?

P.T.O.

Q3) Write short Notes. (Any four)

[20]

- a) Parametric Test.
- b) Scope of Review of literature.
- c) Secondary Data collection.
- d) Experimental research.
- e) Use of computer in Data analysis.
- f) Scope of research.

Q4) Explain in detail the answer of the following questions. (Any two) **[20]**

- a) Explain the methods of primary data collection.
- b) Describe the procedure of hypothesis testing.
- c) What is sampling? State the types of sampling.
- d) Explain the importance of social science research.

Total No. of Questions : 4]

PD5559

[6465]-553

M.A. - II (SODL)

ECONOMICS

**EC - 2003 : Research Methodology
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) नमुना निवड - व्याख्या द्या.
- ब) गृहीतकल्पना म्हणजे काय?
- क) केंद्रीय प्रवृत्तीची व्याख्या द्या.
- ड) संशोधन अहवाल यावर टीप लिहा.
- इ) तथ्य संकलनाचे प्राथमिक स्रोत म्हणजे काय?
- फ) सामाजिक शास्त्र संशोधन म्हणजे काय?
- य) संशोधन अहवाल लिखाणाचे कोणतेही दोन उद्दिष्टे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) संशोधन आराखड्याची उद्दिष्टे सांगा.
- ब) निदानात्मक संशोधन म्हणजे काय?
- क) तथ्यांच्या सारणीकरणाचे महत्त्व सांगा.
- ड) वैधानिक संशोधनाचे टप्पे विशद करा.
- इ) महत्तम पातळीचा अर्थ सांगा.
- फ) संशोधन अहवालाचे महत्त्व सांगा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) परिमेय चाचणी
- ब) संशोधन साहित्याच्या आढाव्याची व्याप्ती
- क) दुय्यम तथ्य संकलन
- ड) प्रयोगात्मक संशोधन
- इ) तथ्य विश्लेषणामध्ये संगणकाचा उपयोग
- फ) संशोधनाची व्याप्ती

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) प्राथमिक तथ्य संकलनाच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) गृहीतकृत्य पडताळणीची प्रक्रिया विशद करा.
- क) नमुना निवड म्हणजे काय? नमुना निवडीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) सामाजिक शास्त्र संशोधनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5560

[Total No. of Pages : 4

[6465]-554

M.A. (Part - II) (SODL)

ECONOMICS

**EC - 2004 : Demography and Economics of Environment
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five) :

[10]

- a) Define Demography.
- b) What factors influence population growth rates?
- c) What are the components of population growth?
- d) What are the stages of Demographic Transition?
- e) What is the composition of a population?
- f) How is fertility measured?
- g) Define Economics of Environment.

Q2) Write the answer of the following questions. (Any four)

[20]

- a) Explain the nature of Demography.
- b) How does demography relate to other disciplines?
- c) Explain the nature of Economics of Environment.
- d) Explain the Economic Theory of Efficient Pollution Control.
- e) Write a short note on the Paris Agreement.
- f) Explain the theory of Demographic Transition.

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any four)

[20]

- a) Population and Labour force.
- b) Sustainable Development.
- c) Externalities and Market Failures.
- d) Kyoto Protocol.
- e) Environment and Industrial Development.
- f) Strategies for Population Control.

Q4) Explain in detail the answer of the following questions. (Any two)

[20]

- a) Enumerate the relation between Population and Development.
- b) Explain in detail The Malthusian theory of Population.
- c) What is mean by Population Growth? Explain in detail the reasons of population growth in India.
- d) Explain in detail the Global Environmental Issues.

Total No. of Questions : 4]

PD5560

[6465]-554

M.A. (Part - II) (SODL)

ECONOMICS

**EC - 2004 : Demography and Economics of Environment
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) लोकसंख्या शास्त्राची व्याख्या करा.
- ब) लोकसंख्या वाढीच्या दरावर कोणते घटक परिणाम करतात?
- क) लोकसंख्या वाढीचे घटक कोणते आहेत?
- ड) लोकसंख्या संक्रमणाचे टप्पे कोणते आहेत?
- इ) लोकसंख्येची रचना म्हणजे काय?
- फ) प्रजनन क्षमता कशी मोजली जाते?
- य) पर्यावरण अर्थशास्त्र परिभाषित करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) लोकसंख्या शास्त्राचे स्वरूप समजावून सांगा.
- ब) लोकसंख्याशास्त्राचा इतर शाखांशी कसा संबंध आहे?
- क) पर्यावरणाच्या अर्थशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) कार्यक्षम प्रदूषण नियंत्रणाचा आर्थिक सिद्धांत समजावून सांगा.
- इ) पॅरिस करारावर थोडक्यात टिपण लिहा.
- फ) लोकसंख्या संक्रमणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) लोकसंख्या आणि श्रमशक्ती
- ब) शाश्वत विकास
- क) बाह्यता आणि बाजारातील अपयश
- ड) क्योटो प्रोटोकॉल
- इ) पर्यावरण व औद्योगिक विकास
- फ) लोकसंख्या नियंत्रणाची रणनीती

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) लोकसंख्या आणि विकास यांच्यातील संबंधाचे वर्णन करा.
- ब) माल्थसच्या लोकसंख्येच्या सिद्धांताचे सविस्तर विवेचन करा.
- क) लोकसंख्या वाढ म्हणजे काय? भारतातील लोकसंख्या वाढीची कारणे सविस्तर सांगा.
- ड) जागतिक पर्यावरणविषयक मुद्दे सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5561

[Total No. of Pages : 2

[6465]-555

M.A. - II (SODL)

ENGLISH

**ENG - 05 : Indian Writing in English
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) What problems did Raja Rao face while writing *Kanthapura*?
- b) Why do Arjun and Thambi insist on working in the tannery instead of cultivating the land?
- c) What are the qualities attributed to the 'tiger' in the poem 'The Tiger and the Deer'?
- d) Name the novel in which Narayan has described the experience of the death of his wife?
- e) What is the most important theme in *The God of Small Things*?
- f) Why is Balram referred to as 'half-baked' by his employer?
- g) Mention the significant works written by Dom Moraes.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Discuss the depiction of Gandhian beliefs in the novel *Kanthapura*.
- b) What is the significance of the oath episode in the play?
- c) Write a note on the life and works of Kamala Das.
- d) Discuss the rural and urban lifestyle in the novel *Nectar in a sieve*.
- e) Write a short note on the life and works of R.K. Narayan
- f) Critically appreciate the poem *Freedom to the slave*.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Write a note on magical elements in the play *Nagamandala*.
- b) Discuss Moorthy as a follower of Mahatma Gandhi.
- c) Discuss the poem Little Flute as an example of heavenly grace.
- d) Write a brief character sketch Baby Kochamma.
- e) What does the poem 'The sunshine' cat symbolize?
- f) Write note on satire from the poem Catholic Mother.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) Discuss Raja Rao's Kanthapura as a postcolonial Novel.
- b) Explain the use of animal imagery in the novel *The White Tiger*.
- c) Critically comment on the theme of 'forbidden love' exhibited in the novel *The God of Small Things*.
- d) Critically appreciate the poem The Indicator written by Arun Kolatkar.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-5781

[Total No. of Pages : 2

[6465]-556
M.A. Part-II (SODL)
ENGLISH
ENG 06: Cultural Studies
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following :

[5 × 2 = 10]

- a) Who wrote the famous essay 'Can the Subaltern speak?
- b) Who were the key figures of New Left Marxism?
- c) Who wrote the book Prison Notebook?
- d) What is Feminism?
- e) When was the World Trade Organisation founded?
- f) Who coined the term 'Cultural Materialism'?
- g) Which two elements dominate Indian Culture?

Q2) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Write in brief about Homi Bhabha's ideas on Orientalism.
- b) What are the three distinct trends in the Marathi novel?
- c) What according to Raymond Williams are the three important ways of looking at 'culture'?
- d) Write a short note on post-modernism.
- e) Write a brief history of ICT in India.
- f) Discuss the main Features of French Feminism?

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) Briefly discuss the role of post-colonial critics.
- b) Write a short note on post colonialism.
- c) What are the significant characteristics of New Historicism?
- d) Briefly discuss the first wave of Feminism.
- e) What is the role of media in Democracy?
- f) Discuss the term Nativism.

Q4) Attempt any two of the following :

[2 × 10 = 20]

- a) Discuss the contribution of Marxists in the evolution of Cultural Studies.
- b) Write a detailed note Feminism in India.
- c) What according to MacBride are the important responsibilities of media?
- d) What is Utilitarianism? What are the significant proponents of it?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5562

[Total No. of Pages : 2

[6465]-557
M.A. - II (SODL)
ENGLISH

ENG - 07 : Indian Literatures in English Translation
(2019 Pattern) (Annual System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is Kabigan?
- b) Who gave the silk cloth to the king and the queen in the story *The Patch*?
- c) What according to the characters of the play *The Vultures*, is the source of power?
- d) Between whom is the dialogue going on in the poem *Man and God*?
- e) Who is Lalithambika Antharjanam?
- f) Why does Tughlaq execute his stepmother?
- g) How much time did Bama take to complete writing *Karukku*? Who translated it in English?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Discuss tribal literature in India.
- b) Is 'Some Pases, Some Snaps' apt title for the story? Justify your answer
- c) Discuss the mystical aspects of the poem 'I won't' come?
- d) Write a note on the impact of Marxist ideas on the poetry of Raghuvir Saha.
- e) Discuss Bama's views about the ground reality of Dalits.
- f) What is the theme and purpose of the poem 'Being in Turmoil'?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) Write a short note on the life and legacy of Kabir
- b) Discuss man as a co-worker of God as mentioned in 'Man and God'.
- c) Write a detailed note on Thampa Ibemba as a multi-faceted personality in the story 'Tune'.
- d) Discuss the writing style adopted by Bama in her writings.
- e) What does the conflict between the Parayars and the Chaaliyars depict in the novel 'Karakku'?
- f) Discuss *Would a Circling Surface Vulture* as a religious poem.

Q4) Attempt any two out of four from the following. **[20]**

- a) Describe the Bhakti movement and its importance.
- b) Explain the significance of the story *The Patch*.
- c) Critically analyse the play *The Vultures*.
- d) Discuss the plot of the play *Tughlaq*.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PD5563

[6465]-558

S.Y.M.A. (SODL)

ENGLISH

ENG-08 : American Literature

(2019 Pattern) (Annual System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) What was the main idea behind the writing the poem on Mr. Paine's Rights of Man'?
- b) How does the poem reflect 'Anne Bradstreet' concerns about public and private life?
- c) How does the poem portray Columbus's relationship with God?
- d) What does the sunflower symbolize in the poem 'Sunflower Sutra'?
- e) What was Benjamin Franklin's Autobiography also known as?
- f) What is the significance of blue eyes in the novel 'The Bluest Eye'?
- g) Who are the two daughters of Colonel Munro?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Describe the Thematic elements of Native Americans reflected in the essays of John Heckewelder and J. Hector St. John De Crevecoeur.
- b) Explain the concept of American Dream and its contribution in making of American Literature.
- c) Examine the plot structure of the novel "The Last of the Mohicans".
- d) Do you think Benjamin Franklin was really a virtuous person? Give reasons.
- e) Comment on the central theme of the "Lenape War Song".
- f) What theme does the mask symbolize in the poem "We Wear the Mask"?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following:

[20]

- a) Write a note on Emerson and Thoreau's concept of peace and prosperity.
- b) Discuss Death and loneliness in Emily Dickinson and Robert Frost's poetry.
- c) How does Carl Sandburg describe Chicago in the poem 'Chicago'?
- d) Do you think Sylvia Plath is a confessional poet? Justify your answer.
- e) Discuss 'Who's Afraid of Virginia Woolf?' as a challenge to American Dream.
- f) Write a note on character of Pecola from the novel "The Bluest Eye".

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) What is the central idea of the 'Autobiography' of Benjamin Franklin?
- b) Comment on the technique of symbolism used by Toni Morrison in the novel 'The Bluest Eye'
- c) The novel "The Last of Mohicans" is romantic rather than realistic or Naturalistic. Explain.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5564

[Total No. of Pages : 2

[6465]-559

M.A. (Part - II) (SODL)

HINDI (हिन्दी)

HIN-211 : आधुनिक काव्य और आधुनिक कविता
(आदर्शवादी, छायावादी तथा अन्य काव्य)
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे/

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (7 में से 5)

[10]

- अ) निर्मला पुतुल की किन्हीं दो रचनाओं के नाम लिखिए।
- ब) साकेत महाकाव्य के प्रमुख पात्रों के नाम लिखिए।
- क) जयशंकर प्रसाद जी की किन्हीं 'दो' रचनाओं के नाम लिखिए।
- ड) मुक्तिबोध जी के साहित्य की 'चार' विशेषताएँ लिखिए।
- इ) कामायनी के किन्हीं तीन सर्ग के नाम लिखिए।
- फ) डॉ. धर्मवीर भारती जी को मिले किन्हीं 'दो' पुरस्कारों के नाम लिखिए।
- य) महादेवी वर्मा जी के साहित्य की दो विशेषता लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4)

[20]

- अ) मैथिलीशरण गुप्त जी का साहित्यिक परिचय संक्षेप में दीजिए।
- ब) 'कामायनी' की कथावस्तु संक्षेप में लिखिए।
- क) 'मेरी आभा है इसी में' कविता का सार संक्षेप में लिखिए।
- ड) 'जयशंकर प्रसाद' जी का संक्षिप्त परिचय दीजिए।
- इ) 'असाध्यवीणा' कविता का आशय अपने शब्दों में लिखिए।
- फ) 'जिंदगी का नमक' कविता का सारांश लिखिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर (50 से 100 शब्दों में) लिखिए।

[20]

- अ) 'भारत की आरती' कविता की मध्यवर्ती कल्पना संक्षेप में लिखिए।
- ब) 'धर्मवीर भारती' जी का साहित्यिक परिचय संक्षेप में लिखिए।
- क) 'बूढ़ी पृथ्वी का दुख' कविता में प्रतिपादित विषय को संक्षेप में लिखिए।
- ड) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :

“हिमगिरी के उत्तुंग शिखर पर बैठ शिला की शितल छाह, एक पुरुष, भीगे नयनों से, देख रहा था प्रलय प्रवाह।”

- इ) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए।

“उनके चेहरों पर मौसम के जूतों के निशान थे
उनकी जिन्दगी का नमक उड़ा था नमक की तरह हाट बाजार।”

- फ) निम्नलिखित काव्य अंश की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :

“मिलाप था दूर अभी धनी का,
विलाप ही था बस बनी का।
अपूर्व आलाप वही हमारा,
यथा विपंची – दरि दार दारा!”

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। (4 में से 2)

[20]

- अ) 'कामायनी' महाकाव्य की विषयवस्तु का विवेचन कीजिए।
- ब) 'मोचीराम' कविता के आशय पर विस्तार से प्रकाश डालिए।
- क) 'बादल को घिरते देखा' कविता की विषयवस्तु को विस्तार से लिखिए।
- ड) 'बीन भी हूँ मैं तुम्हारी रागिनी भी हूँ' कविता में प्रतिपादित विषय को विस्तारपूर्वक लिखिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5565

[Total No. of Pages : 2

[6465]-560

M.A. (Part-II)(SODL)

HINDI (हिंदी)

HIN-212 : भाषा विज्ञान और हिंदी भाषा का विकास
(2019 Pattern) (Annual System)

समय : 3 घंटे/

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (7 में से 5):

[10]

- अ) डॉ. श्यामसुंदर दास के भाषा विज्ञान संबंधी विचार लिखिए।
- ब) स्वनिम गुण क्या हैं? स्पष्ट कीजिए।
- क) दंत ध्वनियों का स्वरूप लिखिए।
- ड) वैदिक संस्कृत की दो विशेषताएँ लिखिए।
- इ) भारतीय आर्य भाषाओं से क्या तात्पर्य है?
- फ) अर्थ के आधार पर वाक्य के भेद लिखिए।
- य) संज्ञा की परिभाषा दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4):

[20]

- अ) भाषा की संरचना पर प्रकाश डालिए।
- ब) भाषा विज्ञान का स्वरूप और उसकी व्याप्ति को स्पष्ट कीजिए।
- क) स्वन गुण का विश्लेषण कीजिए।
- ड) मध्यकालीन आर्य भाषाओं का परिचय दीजिए।
- इ) संज्ञा के भेदों पर प्रकाश डालिए।
- फ) अर्थ बोध के साधनों पर विस्तार से प्रकाश डालिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) आधुनिक आर्य भाषाओं के स्वरूप पर प्रकाश डालिए।
- ब) अवधी भाषा की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- क) राजस्थानी हिंदी की बोलियों का परिचय दीजिए।
- ड) खंड्य और खंड्यतेर के भेदों का विश्लेषण कीजिए।
- इ) सर्वनाम और संज्ञा का उदाहरण देकर अंतर स्पष्ट कीजिए।
- फ) हिंदी कारक व्यवस्था पर प्रकाश डालिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। (4 में से 2):

[20]

- अ) भाषा तथा भाषा विज्ञान के संबंधों का मूल्यांकन कीजिए।
- ब) लोप किसे कहते हैं? इसके भेदों को स्पष्ट कीजिए।
- क) अपभ्रंश की प्रमुख विशेषताओं का वर्णन कीजिए।
- ड) हिंदी के खड़ीबोली के उद्भव और विकास पर प्रकाश डालिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5566

[Total No. of Pages : 2

[6465]-561

M.A. (Part-II) (SODL)

HINDI (हिंदी)

HIN-213 : हिंदी साहित्य का इतिहास

(आदिकाल, भक्तिकाल, रीतिकाल और आधुनिककाल)

(2019 Pattern) (Annual System)

समय : 3 घंटे/

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (7 में से 5):

[10]

- अ) भक्तिकालीन दो कवियों के नाम लिखिए।
- ब) मिश्र बंधुओं के काल विभाजन पर प्रकाश डालिए।
- क) निर्गुन भक्ति शाखा की दो उपशाखाएं बताइए।
- ड) रीतिकालीन काव्य की दो विशेषता लिखिए।
- इ) प्रगतिवाद की दो प्रमुख विशेषता लिखिए।
- फ) प्रयोगवाद के प्रमुख दो कवियों के नाम लिखिए।
- य) भारतेंदु काव्य की दो विशेषता लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4):

[20]

- अ) आदिकाल की सामाजिक परिस्थिति।
- ब) कबीर के राम।
- क) सूरदास का वात्सल्य वर्णन।
- ड) आदिकाल के विभिन्न नामों की चर्चा कीजिए।
- इ) रीतिकालीन काव्य की विशेषता लिखिए।
- फ) द्विवेदी युग की विशेषता लिखिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) राम भक्ति शाखा की विशेषता लिखिए।
- ब) ज्ञानाश्रयी शाखा की विशेषता लिखिए।
- क) रीतिकाल के विभिन्न नामों की चर्चा कीजिए।
- ड) आदिकाल को वीरगाथा काल कहा जाता है, स्पष्ट कीजिए।
- इ) भक्ति काल की सामाजिक पृष्ठभूमि।
- फ) निर्गुन काव्य की विशेषता लिखिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए। (4 में से 2):

[20]

- अ) हिंदी साहित्य के काल विभाजन को स्पष्ट करते हुए विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- ब) कृष्ण भक्ति शाखा की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- क) ज्ञानाश्रयी की विशेषता लिखिए।
- ड) भारतेन्दु काव्य की विशेषता पर प्रकाश डालिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5567

[Total No. of Pages : 2

[6465]-562

M.A. (Part - II) (SODL)

HINDI (हिंदी)

HIN-214 : संचार माध्यम : सिद्धांत, स्वरूप और भारतीय साहित्य
(2019 Pattern) (Annual System)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (7 में से 5)

[10]

- अ) श्रव्य माध्यम के मुख्य लाभ लिखिए।
- ब) टाँप्लर के अनुसार सूचना और प्रौद्योगिकी क्या हैं?
- क) हाइपरमीडिया क्या हैं?
- ड) जनसंचार की दो विशेषताएं लिखिए।
- इ) भारत की आधुनिक भाषाओं के साहित्य के चार काल लिखिए।
- फ) बसव युग का परिचय दीजिए।
- य) पंपपूर्व युग का आशय लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (6 में से 4):

[20]

- अ) लिखित संचार की हानियों को स्पष्ट कीजिए।
- ब) सूचना नेटवर्क : अवधारणा और उद्देश को स्पष्ट कीजिए।
- क) मुद्रित संचार की भाषिक प्रकृति की विवेचना कीजिए।
- ड) जनशिक्षण में सूचना तथा संचार तकनीकी की भूमिका को स्पष्ट कीजिए।
- इ) रामभक्ति काव्य की प्रेरणा किससे प्राप्त हुई है स्पष्ट कीजिए।
- फ) हिंदी साहित्य में भारतीय मूल्यों की अभिव्यक्ति को स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) संप्रेषण की प्रक्रिया को विस्तार से समझाइए।
- ब) कम्प्यूटर की सूचना संग्राही विशेषताएं लिखिए।
- क) वर्तमान सूचना क्रांति के विविध आयामों का विवेचन कीजिए।
- ड) जनप्रबोधन में मीडिया के महत्त्व का विश्लेषण कीजिए।
- इ) भारतीय साहित्य में आज के भारत का बिंब किस प्रकार रेखांकित किया गया है?
- फ) समाजशास्त्र और साहित्य के संबंध की समीक्षा कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार में लिखिए। (4 में से 2):

[20]

- अ) 'रसीदी टिकट' रचना का वस्तुगत विश्लेषण कीजिए।
- ब) संचार माध्यमों के सिद्धांत और स्वरूप पर प्रकाश डालिए।
- क) वर्तमान युग कम्प्यूटर का युग कहा जाता है स्पष्ट कीजिए।
- ड) भारतीय साहित्य की अवधारणा को समझाइए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5568

[Total No. of Pages : 4

[6465]-563

S.Y. M.A. (SODL)

HISTORY

**HIS-211 : Cultural History of Maharashtra and Modern
Maharashtra : History of Ideas
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures of the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any Five out of Seven from the following :

[10]

- a) Explain the origin of the name Maharashtra.
- b) Explain the importance of village deities.
- c) What is musical drama or “opera”?
- d) State the purpose of establishment of Depressed Class Mission.
- e) What is folk Drama?
- f) Explain the purpose behind the establishment of Newspaper Dnyanoday.
- g) What was the Hunter Commission?

Q2) Attempt any Four out of Six from the following :

[20]

- a) Write a brief description of cave architecture.
- b) State the importance of Warkari Sect.
- c) Write information about “Dasavatar” Style of Drama.
- d) Write brief information on Text “Char Junye Arthshastriya Granth”.
- e) State the social Thoughts of Prabodhankar Thakre.
- f) Write the information about “Satyashodhak Jalasa”.

P.T.O.

Q3) Attempt any Four out of Six from the following.

[20]

- a) Culture
- b) Shreni or Trade Guild
- c) Sufi Sect
- d) Pandita Ramabai
- e) Dadabhai Navroji's Theory of Economic Exploitation.
- f) Marathi film industry.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) State the contribution of saints in the process of cultural integration in Maharashtra.
- b) Take a detailed review about Dr. Babasaheb Ambedkar's conversion to Buddhism.
- c) Explain the economic Thoughts of Satyashodhak Samaj.
- d) Discuss the nationalist thoughts of Vinayak Damodar Savarkar.

Total No. of Questions : 4]

PD5568

[6465]-563

S.Y. M.A. (SODL)

HISTORY

HIS-211 : Cultural History of Maharashtra and Modern

Maharashtra : History of Ideas

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील पैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) महाराष्ट्र नावाची उत्पत्ती स्पष्ट करा.
- ब) ग्रामदेवतेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) संगीत नाटक किंवा “ओपेरा” म्हणजे काय?
- ड) डिप्रेस क्लास मिशन च्या स्थापनेचे उद्देश सांगा.
- इ) लोकनाट्य म्हणजे काय?
- फ) ज्ञानोदय वृत्तपत्राच्या स्थापने मागील उद्देश स्पष्ट करा.
- य) हंटर कमिशन काय होते?

प्र.2) खालील पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) लेणी स्थापत्यविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- ब) वारकरी संप्रदायचे महत्त्व सांगा.
- क) दशावतार नाट्यप्रकारची माहिती लिहा.
- ड) चार जुने अर्थशास्त्रीय ग्रंथ यावर थोडक्यात माहिती लिहा.
- इ) प्रबोधनकार ठाकरे यांचे सामाजिक विचार सांगा.
- फ) सत्यशोधक जलसे माहिती लिहा.

प्र.3) खालील पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) संस्कृती
- ब) श्रेणी किंवा व्यापारी संघ
- क) सूफी संप्रदाय
- ड) पंडिता रमाबाई
- इ) दादाभाई नवरोजी यांचा आर्थिक शोषण सिद्धांत
- फ) मराठी चित्रपट सृष्टी

प्र.4) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) महाराष्ट्रातील सांस्कृतिक समन्वयाच्या प्रक्रियेतील संतांचे योगदान सांगा.
- ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या बौद्ध धर्मांतरचा आढावा घ्या.
- क) सत्यशोधक समाजाचे आर्थिक विचार स्पष्ट करा.
- ड) विनायक दामोदर सावरकर यांच्या राष्ट्रवादी विचारावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5569

[Total No. of Pages : 4

[6465]-564

M.A. - II (SODL)

HISTORY

**HIS-212 :Intellectual History of the Modern World and Debates in
Indian Historiography
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions to the compulsory.*
- 2) Number of the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven from the following. **[10]**

- a) What is Lutheranism?
- b) What is Totalitarianism?
- c) What is mean by orientalism?
- d) State any two characteristics of Renaissance.
- e) What is scientific revolution?
- f) Name any four marxist historians in India.
- g) Write the names of any four subaltern historians in India.

Q2) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

- a) Explain the theory of historical materialism of Karl Marx.
- b) Explain the 'out of Indian Thesis' related to the Aryas.
- c) Write a short Note on 'Leonardo da Vinci'
- d) Explain the nature of patriarchy in India.
- e) Explain the theory of colonialism?
- f) State the contribution of Bipin Chandra in history writing.

P.T.O.

Q3) Attempt any four questions out of six from the following.

[20]

- a) Explain the consequences of the reformation movement in Europe.
- b) Explain the Nazi philosophy in brief.
- c) Explain the economic background of the French revolution.
- d) Explain the Aryan race debate.
- e) State the characteristics of fascism.
- f) Explain the nature of Galileo's revolution.

Q4) Attempt any two questions out of four from the following.

[20]

- a) Describe the impact of renaissance in the field of art and literature.
- b) Discuss the various causes of the decline of Harappan civilization.
- c) Explain the meaning and importance of Democracy.
- d) Explain the meaning and characteristics of Indian feudalism.

Total No. of Questions : 4]

PD5569

[6465]-564

M.A. - II (SODL)

HISTORY

**HIS-212 :Intellectual History of the Modern World and Debates in
Indian Historiography
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) लुथरनिझम म्हणजे काय?
- ब) निरंकुशता म्हणजे काय?
- क) ओरिएंटलिझम म्हणजे काय?
- ड) पुर्नजागरणाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) वैज्ञानिक क्रांती म्हणजे काय?
- फ) भारतातील चार मार्क्सवादी इतिहासकारांची नावे सांगा.
- य) भारतातील कोणत्याही चार सबअल्टर्न इतिहासकारांची नावे लिहा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) कार्ल मार्क्सचा ऐतिहासिक भौतिकवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) आर्याशी संबंधित 'आऊट ऑफ इंडियन थिसीस' स्पष्ट करा.
- क) 'लिओनार्डो दा विंची' यावर टीप लिहा.
- ड) भारतातील पितृसत्तेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) वसाहतवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- फ) इतिहासलेखनातील बिपिनचंद्रा यांचे योगदान सांगा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) युरोपमधील सुधारणा चळवळीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) नाझी तत्त्वज्ञान थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) फ्रेंच क्रांतीची आर्थिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- ड) आर्य वशांसंबंधीचा वादविवाद स्पष्ट करा.
- इ) फॅसिझमची वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) गॅलिलिओच्या क्रांतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) प्रबोधन चळवळीचा कला व साहित्य क्षेत्रावरील प्रभाव स्पष्ट करा.
- ब) हडप्पा संस्कृतीच्या न्हासाच्या विविध कारणांची चर्चा करा.
- क) लोकशाहीचा अर्थ व महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) भारतीय सरंजामशाहीचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5570

[Total No. of Pages : 4

[6465]-565

M.A. - II (SODL)

HISTORY

**HIS-213 : Economic History of Modern India and World After
World War - II (1945-2000)
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven from the following. **[10]**

- a) What is Mercantilism?
- b) What is meant by Economic depression?
- c) Where did the Presidency Banks establish in India?
- d) Which two metro powers were emerged after second World War?
- e) Write the names of any two leaders associated with Non-Alignment movement?
- f) What is meant by Unipolar World?
- g) What is Privatization?

Q2) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

- a) State the characteristics of Permanent settlement.
- b) Describe in short the foreign trade of India during 19th century.
- c) State the financial reforms in 1935's Government of India Act.
- d) State the consequences of Cold War.
- e) Explain in brief the concept of Oil Politics.
- f) State the contribution of Ho-Chi-Minh.

P.T.O.

Q3) Attempt any four questions out of six from the following.

[20]

- a) State the consequences of colonial economy.
- b) Explain the nature of De-Industrialization in India.
- c) State the importance of Agency House.
- d) Explain the objectives and nature of NATO.
- e) Give a short account of the Indonesian freedom movement.
- f) State the importance of European Union.

Q4) Attempt any two questions out of four from the following.

[20]

- a) Discuss the consequences of commercialization of Indian agriculture.
- b) Explain the functions of Reserve Bank of India.
- c) State the importance of Non-Alignment movement.
- d) Describe the consequences of disintegration of USSR.

Total No. of Questions : 4]

PD5570

[6465]-565

M.A. - II (SODL)

HISTORY

**HIS-213 : Economic History of Modern India and World After
World War - II (1945-2000)**

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) व्यापारवाद म्हणजे काय?
- ब) आर्थिक महामंदी याचा अर्थ काय?
- क) भारतात प्रेसिडेन्सी बँकांची स्थापना कोठे झाली होती?
- ड) दुसऱ्या महायुद्धानंतर कोणत्या दोन महासत्तांचा उदय झाला?
- इ) अलिप्त राष्ट्रगट चळवळीशी संबंधित कोणत्याही दोन नेत्यांची नावे लिहा.
- फ) एकध्रुवी जग म्हणजे काय?
- य) खाजगीकरण म्हणजे काय?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) कायमधारा पद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) 19 व्या शतकातील भारताच्या परराष्ट्रीय व्यापाराचे थोडक्यात वर्णन करा.
- क) 1935 च्या भारताविषयक कायद्यातील वित्तीय सुधारणा सांगा.
- ड) शीतयुद्धाचे परिणाम सांगा.
- इ) तेलाचे राजकारण ही संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) हो-ची-मिन्ह यांचे योगदान सांगा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) वसाहतवादी अर्थव्यवस्थेचे परिणाम सांगा.
- ब) भारतातील अनुद्योगीकरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) एजन्सी हाऊसचे महत्त्व सांगा.
- ड) नाटोची उद्दिष्टे आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) इंडोनेशियाच्या स्वातंत्र्य चळवळीचा संक्षिप्त वृत्तांत द्या.
- फ) युरोपीय संघाचे महत्त्व सांगा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) भारतीय शेतीच्या व्यापारीकरणाच्या परिणामांची चर्चा करा.
- ब) भारतीय रिजर्व्ह बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) अलिप्त राष्ट्रगट चळवळीचे महत्त्व सांगा.
- ड) युनियन ऑफ सोव्हिएट सोशॅलिस्ट रिपब्लिकच्या विघटनाच्या परिणामांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5571

[6465]-566

S.Y.M.A. (SODL)

HISTORY

**HIS-214 : East Asia - Japan (1853-2000) and History of Modern
India (1857-1971)
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25 to 30 words : **[10]**

- a) What does Shogun Mean?
- b) Edo is the capital of which country?
- c) Who signed the Treaty of Shimonoseki?
- d) What is Liberalism?
- e) Who is the founder of Anushilan Samiti?
- f) What is the meaning of 'Gadar'.
- g) Which two countries Signed the Tashkent Agreement.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) State the reasons for the failure of democracy in Japan.
- b) Explain the Military philosophy in Japan.
- c) Discuss the terms of the Treaty of Kanagawa.
- d) Explain the concept of 'Rule of Law'.
- e) State the Salient features of the Indian constitution.
- f) Write information about Ramoshi Revolt.

P.T.O.

Q3) Write short note (Any four)

[20]

- a) Samurai
- b) Jhaibatsu
- c) Washington conference
- d) Modernization
- e) Abhinav Bharat
- f) Sailors mutiny

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words

[20]

- a) Write detailed information about Meiji Revolution.
- b) Write detailed information about Reconstruction of Japan.
- c) Explain briefly the Non-Cooperation Movement.
- d) Review the Indian five year plans.

Total No. of Questions : 4]

PD5571

[6465]-566

S.Y.M.A. (SODL)

HISTORY

**HIS-214 : East Asia - Japan (1853-2000) and History of Modern
India (1857-1971)**

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) शोगून म्हणजे काय?
- ब) एडो ही कोणत्या देशाची राजधानी होती?
- क) शिमोनोशेकीचा तह कोणात झाला?
- ड) उदारमतवाद म्हणजे काय?
- इ) अनुशीलन समितीची स्थापना कोणी केली?
- फ) 'गदर' म्हणजे काय?
- य) ताष्कंद करार कोणत्या दोन देशांमध्ये झाला?

प्र.2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) जपान मधील लोकशाहीच्या अपयशाची कारणे सांगा.
- ब) जपान मधील लष्करी तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
- क) कानागावा करारातील अटींची चर्चा करा.
- ड) कायद्याचे राज्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) रामोशी बंडा विषयी माहिती लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सामुराई
- ब) झैबस्तु
- क) वाशिंग्टन परिषद
- ड) आधुनिकता
- इ) अभिनव भारत
- फ) नाविकांचे बंड

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) मेईजी क्रांती संदर्भात सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) जपानच्या पुनर्रचने संदर्भात सविस्तर माहिती लिहा.
- क) असहकार चळवळीची थोडक्यात माहिती द्या.
- ड) भारतीय पंचवार्षिक योजनांचा आढवा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5572

[Total No. of Pages : 4

[6465]-567

M.A. - II (SODL)

EDUCATION

**MAE-201 : Development of Higher Education in India and
Professional Development of Teachers
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions. (Any five)

[5×2=10]

- a) Write aim of Indian Higher Education.
- b) Write the recommendations of the University Education Commission regarding the workload of University faculty.
- c) What does stratification of class lead to?
- d) What are the evolving professional roles of university teacher?
- e) Why professional development is essential for teachers?
- f) Write two points of importance of Pre-service Teacher Education Program.
- g) Write two points of difference between Formative and Summative Assessment.

Q2) Answer the following questions. (Any four)

[4×5=20]

- a) Write about the legacy of Indian Higher Education.
- b) What are the recommendations of the National Education Policy 2020 for effective use of technology?
- c) Write a note on - Teachers' Intervention in Social Change.
- d) What is Code of Ethics for teachers in relation to students?
- e) What are the admission policies for student teachers?
- f) Write a note on - 'Student-Focused Approach'.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions. (Any four)

[4×5=20]

- a) What factors are essential for the evaluation of curriculum structure?
- b) Explain the changing roles of university teachers.
- c) How is a teacher responsible to the society?
- d) Write a note on - 'Teaching as a profession'.
- e) Explain the barriers of professional development for teachers.
- f) Write difference between Individual and Collaborative Research, with suitable example.

Q4) Answer the following questions. (Any two)

[2×10=20]

- a) Describe the constitutional provisions for higher education in India.
- b) What is Open and Distance Learning? Explain importance of Open and Distance Learning at Tertiary Level.
- c) What is teacher professionalism? Describe the teacher professionalism considering difference between Indian and Western context.
- d) Write meaning of Educational Innovative Trends and Practices. Describe uses of five Educational Innovative Trends and practices, with suitable examples.

Total No. of Questions : 4]

PD5572

[6465]-567

M.A. - II (SODL)

EDUCATION

**MAE-201 : Development of Higher Education in India and
Professional Development of Teachers
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[5×2=10]

- अ) भारतीय उच्च शिक्षणाचे ध्येय लिहा.
- ब) विद्यापीठातील प्राध्यापकांच्या कामाच्या बोजाबाबत (Workload) विद्यापीठ शिक्षण आयोगाच्या शिफारशी लिहा.
- क) वर्गाच्या स्तरीकरणाची निष्पत्ती कशात होते?
- ड) विद्यापीठातील शिक्षकांच्या विकसित व्यावसायिक भूमिका कोणत्या आहेत?
- इ) शिक्षकांसाठी व्यावसायिक विकास का आवश्यक आहे?
- फ) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचे महत्त्व विशद करणारे दोन मुद्दे लिहा.
- य) सकारिक आणि अकारिक मूल्यांकनातील फरक दर्शविणारे दोन मुद्दे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[4×5=20]

- अ) भारतीय उच्च शिक्षणाच्या वारश्याविषयी (Legacy) लिहा.
- ब) तंत्रज्ञानाच्या प्रभावी वापरासाठी राष्ट्रीय शिक्षण आयोग 2020 च्या कोणत्या शिफारशी आहेत?
- क) टिप लिहा - 'सामाजिक बदलांमध्ये शिक्षकांचा हस्तक्षेप'.
- ड) विद्यार्थ्यांच्या संबंधात शिक्षकांसाठी कोणती आचार-संहिता आहे?
- इ) विद्यार्थी शिक्षकांसाठी कोण-कोणती प्रवेश धोरणे आहेत?
- फ) टिप लिहा - 'विद्यार्थी केन्द्रित दृष्टिकोन'.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[4×5=20]

- अ) अभ्यासक्रम रचनेच्या मूल्यमापनासाठी कोण-कोणते घटक आवश्यक आहेत?
- ब) विद्यापीठीय शिक्षकांच्या बदलत्या भूमिका स्पष्ट करा.
- क) शिक्षक समाजास कसा जबाबदार असतो?
- ड) टिप लिहा - 'अध्यापन-एक पेशा (Profession)'.
- इ) शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासातील अडथळे स्पष्ट करा.
- फ) वैयक्तिक आणि सहयोगी संशोधनातील फरक उदाहरणासह लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[2×10=20]

- अ) भारतातील उच्च शिक्षणासाठीच्या असणाऱ्या घटनात्मक तरतूदी विशद करा.
- ब) मूक्त व दूरस्थ अध्ययन म्हणजे काय? तृतीयक पातळीवरील (Tertiary Level) मूक्त व दूरस्थ अध्ययनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) शिक्षक व्यावसायिकता म्हणजे काय? भारतीय आणि पाश्चात्य संदर्भातील फरक लक्षात घेऊन शिक्षक व्यावसायिकतेचे वर्णन करा.
- ड) 'शिक्षणातील भविष्यपूर्ण प्रवाह आणि पद्धती' याचा अर्थ लिहा. 'शिक्षणातील पाच नाविन्यपूर्ण प्रवाह आणि पद्धतींचे उपयोग उदाहरणासह विशद करा.'

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5573

[6465]-568

M.A. - II (SODL)

EDUCATION

**MAE-202 : Internationalisation of Higher Education and
Multicultural Education
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve the following questions (any-5)

[10]

- a) Explain the concept of internationalization.
- b) Write a short note on sustainable development.
- c) What types of skills are required for a globalized future.
- d) State the various values of multiculturalism.
- e) State the various advantages of multicultural Education.
- f) Write a concept of equality in Education.
- g) Write the need of culturally responsive classroom.

Q2) Answer in short (any-4)

[20]

- a) Write the impact of Liberalization, Privatization & Globalization on Education.
- b) Write any four principles of UNESCO.
- c) Explain the social issues in education.
- d) How does project based learning support gender fair classroom.
- e) Briefly state the challenges faced to implement multiculturalist curriculum.
- f) List the barriers to promote multicultural Education.

P.T.O.

Q3) Attempt any 4.

[20]

- a) Briefly point out the institutional elements of social system.
- b) Enumerate the advantages of internationalization of Education.
- c) Explain the goals of multicultural education.
- d) Give a brief description of the human relations approach for multiculturalism curriculum.
- e) Explain the various parameters of globalization of Education.
- f) Explain any four social impact of ICT on education.

Q4) Answer in details (any-2)

[20]

- a) Write detailed information about global civil society organizations and NGO's.
- b) Analyze how international Education can become a part of socio-economic development for a country.
- c) Explain the urgency to neutralize gender differences in education.
- d) Explain the concept of gender fair classroom.

Total No. of Questions : 4]

PD5573

[6465]-568

M.A. - II (SODL)

EDUCATION

**MAE-202 : Internationalisation of Higher Education and
Multicultural Education
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) आंतरराष्ट्रीयकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) शाश्वत विकास ध्येय-थोडक्यात टिप लिहा.
- क) जागतिकीकरणासाठी कोणत्या प्रकारची कौशल्ये आवश्यक आहेत?
- ड) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाची विविध मूल्ये सांगा.
- इ) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाचे विविध फायदे सांगा.
- फ) शिक्षणातील समानता-संकल्पना स्पष्ट करा.
- य) सांस्कृतिकदृष्ट्या प्रतिसाद देणाऱ्या वर्गाची गरज लिहा.

प्र.2) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) उदारीकरण, खाजगीकरण, जागतिकीकरण यांचा शिक्षणावर होणारा परिणाम लिहा.
- ब) यूनेस्कोची तत्वे लिहा.
- क) शिक्षणातील सामाजिक समस्या स्पष्ट करा.
- ड) प्रकल्प आधारित शिक्षण लिंग निष्पक्ष वर्गांना कसे समर्थन देते?
- इ) बहुसांस्कृतिक अभ्यासक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी येणाऱ्या आव्हानांची थोडक्यात माहिती द्या.
- फ) बहुसांस्कृतिक शिक्षणात येणाऱ्या अडथळ्याची यादी करा.

प्र.3) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) सामाजिक व्यवस्थेतील संस्थात्मक घटक थोडक्यात सांगा.
- ब) शिक्षणाच्या आंतरराष्ट्रीयकरणाचे फायदे सांगा.
- क) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाचे ध्येय स्पष्ट करा.
- ड) बहुसांस्कृतिक शिक्षण अभ्यासक्रमासाठी मानवी संबंधाच्या दृष्टिकोनाचे थोडक्यात वर्णन करा.
- इ) शिक्षणाच्या जागतिकीकरणाचे विविध मापके स्पष्ट करा.
- फ) शिक्षणावर होणारे आय.सी.टी.चे कोणतेही चार सामाजिक परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.4) सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) जागतिक नागरी संस्था आणि स्वयंसेवी संस्था यांची सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय शिक्षण हा सामाजिक-आर्थिक विकासाचा भाग होवू शकतो – विश्लेषण करा.
- क) शिक्षणातील लिंगभेद कमी करण्याची गरज स्पष्ट करा.
- ड) जेंडर फेअर क्लासरूम – संकल्पना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5574

[Total No. of Pages : 4

[6465]-569

M.A. - II (SODL)

EDUCATION

**MAE-203 : Organisational Behaviour and Guidance and Counseling
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve the following questions (any 5)

[10]

- a) Write any two characteristics of Motivation.
- b) Write the essential skills of Leadership.
- c) Write the meaning of Destructive conflict and constructive conflict.
- d) Write any two barriers to communication.
- e) Explain the concept of social Guidance.
- f) Explain the concept of counseling.
- g) Write any two characteristics of Research.

Q2) Solve the following questions (any 4)

[20]

- a) Explain self Management with example.
- b) Explain the important functions of a Leader.
- c) Explain the steps in the decision making process with example.
- d) 'Guidance is on going process; explain with an example.
- e) Write the criteria of Question set Formation.
- f) Write the need for guidance and counseling research.

P.T.O.

Q3) Solve the following questions (any 4)

[20]

- a) Write Abraham Maslow's Hierarchies of human needs.
- b) Write the importance of transformational management in modern times.
- c) Explain the utility of communication in educational management with example
- d) What is the changing need for guidance in modern era?
- e) What is meeting report? Explain the role of counselor in meeting report writing
- f) Write the problems of guidance and counseling.

Q4) Solve the following questions (any 2)

[20]

- a) Explain the concept of Group. Write the stages of group development.
- b) What is Autocratic management? write the advantages and limitations of Autocratic management.
- c) What is decision making process? Explain types of decisions with examples.
- d) Write the importance of Question bank. Write the steps for preparing a question bank.

Total No. of Questions : 4]

PD5574

[6465]-569

M.A. - II (SODL)

EDUCATION

**MAE-203 : Organisational Behaviour and Guidance and Counseling
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) अभिप्रेरणा ची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) नेतृत्वासाठी आवश्यक कौशल्ये लिहा.
- क) विघातक संघर्ष व विधायक संघर्षाचा अर्थ लिहा.
- ड) संप्रेषणात येणारे कोणतेही दोन अडथळे लिहा.
- इ) सामाजिक मार्गदर्शन संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) समुपदेशनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- य) संशोधनाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) स्व-व्यवस्थापन उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ब) नेत्याची महत्त्वाची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) निर्णय प्रक्रियेतील टप्पे उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ड) 'मार्गदर्शन सतत चालणारी प्रक्रिया आहे' उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- इ) प्रश्नसंच निर्मितीचे निकष लिहा.
- फ) मार्गदर्शन व समुपदेशन संशोधनाची गरज लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) अब्राहम मास्लो यांचे मानवी गरजांचे स्तर लिहा.
- ब) आधुनिक काळात परिवर्तनवादी व्यवस्थापनाचे महत्त्व लिहा.
- क) शैक्षणिक व्यवस्थापनात संप्रेषणाची उपयुक्तता उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ड) आधुनिक काळातील मार्गदर्शनाची बदलती गरज कोणती?
- इ) सभा अहवाल म्हणजे काय? सभा अहवाल लेखनात समुपदेशकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- फ) मार्गदर्शन व समुपदेशन यातील समस्या लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) समूह संकल्पना स्पष्ट करा. समूह विकासाचे टप्पे लिहा.
- ब) एकाधिकार शैली व्यवस्थापन म्हणजे काय? एकाधिकार शैली व्यवस्थापनाचे फायदे व मर्यादा लिहा.
- क) निर्णय प्रक्रिया म्हणजे काय? निर्णयांचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ड) प्रश्नपेढीचे महत्त्व लिहा. प्रश्नपेढी तयार करण्याच्या पायऱ्या लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5575

[6465]-570

M.A. (Part - II) (SODL)

EDUCATION

**MAE-204 : Development of Educational Management and
Environmental Education
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions (Any five)

[10]

- a) Write any two definitions of Management?
- b) What is a formal model of Educational Management?
- c) Write any two features of Sarva Shiksha Abhiyan.
- d) Comment on 'The Nature of Environmental Studies is multidisciplinary'.
- e) Write two causes of Marine pollution.
- f) How to control Acid rain?
- g) Write any two causes of depletion of ozone layer.

Q2) Write the following questions (Any four)

[20]

- a) Explain the functions of educational Management.
- b) Write short note on 'Navoday Vidhyalaya'.
- c) Write short note on 'Empirical School'.
- d) Explain the relationship between population and environment?
- e) Write the effect of deforestation on tribals.
- f) Explain the role of non-governmental organizations in creating awareness about environmental protection?

P.T.O.

Q3) Answer the following questions (any four)

[20]

- a) What are the objectives of non-formal education?
- b) Explain the problems in higher education?
- c) What are virtual classrooms? Write the uses of virtual classrooms?
- d) What are the challenges facing e-governance?
- e) What are the sources of water pollution? Write four effects of water pollution?
- f) Explain advantages and problems of dams?

Q4) Answer the following questions (Any Two)

[20]

- a) Explain the suggestions and recommendations made by the National knowledge commission on various aspects of school education and higher education?
- b) Explain the solutions to the problems faced by the management of non-Formal education?
- c) What is disaster management? Write the causes of natural calamities? What are the various measures of disaster management?
- d) Explain responsibilities & rights in relation to environmental protection?

Total No. of Questions : 4]

PD5575

[6465]-570

M.A. (Part - II) (SODL)

EDUCATION

**MAE-204 : Development of Educational Management and
Environmental Education**

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) व्यवस्थापनाच्या कोणत्याही दोन व्याख्या लिहा?
- ब) शैक्षणिक व्यवस्थापनाचे औपचारिक प्रतिमान म्हणजे काय?
- क) सर्व शिक्षा अभियान योजनेची कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये लिहा?
- ड) टिप्पणी लिहा - 'पर्यावरणीय अभ्यासाचे स्वरूप बहुशाखीय आहे'.
- इ) सागरी प्रदूषणाचे दोन कारणे लिहा.
- फ) आम्ल वर्षा कशी नियंत्रित करावी?
- य) ओझोनच्या थरात घट होण्याची कोणतीही दोन कारणे लिहा?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) टिप लिहा - 'नवोदय विद्यालय'.
- क) टिप लिहा - 'अनुभवजन्य विचारसरणी:'
- ड) लोकसंख्या आणि पर्यावरण यातील संबंध स्पष्ट करा.
- इ) जंगलतोडीचा आदिवासींवर होणारे परिणाम लिहा.
- फ) पर्यावरण संरक्षणाविषयी जाणीव जागृती करण्यासंदर्भात बिगर-सरकारी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) अनौपचारिक शिक्षणाची उद्दिष्टे कोणती?
- ब) उच्च शिक्षणातील समस्या स्पष्ट करा.
- क) अभासी वर्गखोल्या म्हणजे काय? अभासी वर्गखोल्यांचे उपयोग लिहा.
- ड) ई-गव्हर्नन्स समोरील आव्हाने कोणती?
- इ) पाणी प्रदूषणाचे विविध स्रोत कोणते? पाणी प्रदूषणाचे चार परिणाम लिहा.
- फ) धरणांचे फायदे व समस्या स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) शालेय शिक्षण आणि उच्च शिक्षणाच्या विविध पैलू विषयी राष्ट्रीय ज्ञान आयोगाने केलेल्या सूचना आणि शिफारशी स्पष्ट करा.
- ब) अनौपचारिक शिक्षणाच्या व्यवस्थापनात येणाऱ्या समस्या सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय? नैसर्गिक आपत्तीची कारणे लिहा. आपत्ती व्यवस्थापनाचे विविध उपाय कोणते?
- ड) पर्यावरण संरक्षण संदर्भात असलेल्या मानवी जबाबदाऱ्या व अधिकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5576

[Total No. of Pages : 2

[6465]-571

M.A. - II (SODL)

MARATHI (मराठी)

MAR-211 : प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खाली दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) आजचे युग हे कशाचे युग मानले जाते?
- ब) ब्लॉग लेखनाला मराठीमध्ये कोणता शब्द आहे?
- क) चित्रपटाच्या पाठीचा कणा असे कोणाला म्हटले जाते?
- ड) दूरचित्रवाणीची कोणतीही दोन उद्दिष्टे लिहा.
- इ) आकाशवाणी हे कोणते प्रसारमाध्यम आहे?
- फ) 'मुलाखत' या शब्दाची निर्मिती कोणत्या शब्दापासून झाली आहे? ते लिहा.
- य) 'स्तंभलेखनाला' इंग्रजी भाषेत काय म्हटले जाते?

प्र.2) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) वेबसेरीजचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
- ब) प्रसार माध्यमांचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) नभोवाणी माध्यमातील श्रुतिकाविषयी माहिती लिहा.
- ड) वृत्तपत्रातील जाहिरातीची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) माहितीपटाचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
- फ) पटकथा संकल्पना व स्वरूप स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्र.3) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) आकाशवाणीवरील बातमी रचनेचे स्वरूप लिहा.
- ब) स्तंभलेखनाची थोडक्यात वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) दूरदर्शनवरील निवेदकाची कोणतीही पाच गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) 'फेसबुक लाइव्ह' विषयी माहिती लिहा.
- इ) नभोवाणीवरील जाहिरात संहिता लेखनाचे स्वरूप लिहा.
- फ) 'टेलीग्राम' या नवप्रसार माध्यमाविषयी माहिती लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) प्रसार माध्यमे संकल्पना स्पष्ट करून त्याचे प्रकार लिहा.
- ब) उत्तम निवेदकाची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- क) दृक्-श्राव्य माध्यमाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) वृत्तपत्र प्रसार माध्यमातील अग्रलेखाचे महत्त्व अधोरेखित करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5577

[Total No. of Pages : 2

[6465]-572

M.A. - II (SODL)

MARATHI (मराठी)

MAR 212 : साहित्य समीक्षा आणि साहित्य संशोधन
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) मॅथ्यू अर्नोल्ड यांनी केलेली समीक्षेची व्याख्या लिहा.
- ब) रा.ग. जाधव यांनी केलेली समीक्षेची व्याख्या लिहा.
- क) साहित्यकृतीच्या विश्लेषण-अर्थनिर्णयन यानंतरची महत्त्वाची पायरी कोणती?
- ड) प्रा. वा. ल. कुलकर्णी यांच्या मतानुसार सत्यम-शिवम-सुंदरम् यांच्या मुळाशी असलेले तत्व कोणते?
- इ) आस्वादक समीक्षेमागे कोणती भूमिका आहे?
- फ) हिपोलाईट तेन याने कोणता सिद्धांत मांडला?
- य) 1966 च्या सुमारास संरचनावादाबरोबर कोणता विचारव्यूह जन्माला आला?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) वसाहतवादाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) मराठी साहित्यातील प्रारंभीच्या समीक्षेच्या स्वरूपाचे वर्णन करा.
- क) आधुनिक कालखंडातील मराठी समीक्षेतील नियतकालिकांचे योगदान स्पष्ट करा.
- ड) संशोधन म्हणजे काय हे सांगून संशोधनाचे स्वरूप, व्याख्या स्पष्ट करा.
- इ) साहित्यकृतीचा अभ्यास करताना 'वाचन' या पायरीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- फ) संशोधनाची पूर्वतयारी थोडक्यात स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) साहित्यकृतीच्या विविध अंगांचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- ब) तौलनिक साहित्याभ्यासाची संकल्पना स्पष्ट करून व्याख्या लिहा.
- क) संहिता संपादन म्हणजे काय? थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) तत्वज्ञान म्हणजे काय? थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) आंतर्विद्याशाखीय संशोधनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- फ) कालखंडाच्या अभ्यासाचे फायदे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) लेखकाचा अभ्यास करताना कोणते घटक महत्वाचे असतात ते स्पष्ट करा.
- ब) साहित्य आणि इतिहास यांच्यातील परस्परसंबंधांचा आढावा घ्या.
- क) संशोधनाच्या विविध पद्धती थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) इ.स. 1874 ते इ.स. 1920 या कालखंडातील समीक्षेचे स्वरूप सोदाहरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5578

[Total No. of Pages : 2

[6465]-573

M.A. - II (SODL)

MARATHI (मराठी)

MAR 213 : नेमलेल्या अर्वाचिन साहित्यकृतींचा अभ्यास
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) 'स्त्री-पुरुष तुलना' या ग्रंथाला कोणाची प्रस्तावना लाभली आहे?
- ब) सत्यशोधक समाजाचे संस्थापक कोण होते?
- क) 'शेठजी प्रताप' काव्यासंदर्भात मुकुंदरावांशी पत्रव्यवहार करून प्रकाशित करण्याचा मनोदय कोणी व्यक्त केला?
- ड) गणपतराव पाटील यांनी कोणते वृत्तपत्र सुरु केले?
- इ) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनातील लेख हे पूर्वी कोणत्या मासिकातून प्रसिद्ध झाले होते?
- फ) गोडसेभटजी यांच्या प्रवासवर्णनाचे नाव काय आहे?
- य) 'शोभायात्रा' या नाटकाचा पहिला प्रयोग हा केंव्हा झाला?

प्र.2) खालील दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) डॉ. अनिल अवचट यांनी अमेरिकन लोकांच्या कौटुंबिक जीवनाचा चित्रण कसे केले आहे ते स्पष्ट करा?
- ब) रंगनाथ पठारे यांचा परिचय करून द्या.
- क) 'शेठप्रताप' या खंड काव्यातील खलनायक पात्र कोण ते लिहा.
- ड) दीनमित्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) ताराबाई शिंदे यांच्या स्त्री-पुरुष तुलना या निबंधाचे विशेष लिहा.
- फ) 'शोभायात्रा' या नाटकाचे आकलन स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्र.3) खालील दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) 'स्त्री-पुरुष तुलना' या निबंधातील संवादाचे स्वरूप लिहा.
- ब) 'शेठजी प्रतापचे' कथानक थोडक्यात लिहा.
- क) उत्तम कांबळे यांच्या 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनाचे आकलन स्पष्ट करा.
- ड) अनिल अवचट यांच्या प्रवास वर्णनातील 'व्यसन' या लेखाविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- इ) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीतून आलेली उपरोधिकता स्पष्ट करा.
- फ) 'शोभायात्रा' ची जन्मकथा लिहा.

प्र.4) खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) 'अमेरिका' या प्रवासवर्णनाची जन्मकथा लिहा.
- ब) 'स्त्री पुरुष तुलना' या निबंध मधून उमटलेले स्त्रियांच्या शोषणाचे प्रतिबिंब स्पष्ट करा.
- क) 'शोभायात्रा' या नाटकाचे वेगळेपण स्पष्ट करा.
- ड) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीमधून सामान्य माणसाची होणारी घुसमट व्यक्त करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5579

[Total No. of Pages : 2

[6465]-574

M.A. - II (SODL)

MARATHI (मराठी)

MAR-214 : मराठीतील वैचारिक साहित्य आणि साहित्याचा सामाजिक दृष्टीने अभ्यास
(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे मोजक्या शब्दात लिहा.

[10]

- अ) साहित्य संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) वैचारिक साहित्य संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) गुरूच्या व्यक्तिमत्त्वाचे विशेष प्रत्येक तीळमधून कोणी सांगितले आहे?
- ड) 'दृष्टांतपाठ' या ग्रंथाचे संपादन कोणी केली?
- इ) बखरीचे स्थूलमानाने किती वर्ग कल्पिले जातात, ते लिहा?
- फ) नियतकालिक संकल्पना स्पष्ट करा.
- य) 'दर्पण' विषयी माहिती लिहा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) निबंध वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) 'साहित्य' संकल्पना स्पष्ट करून विविध साहित्य प्रकाराविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- क) 'स्मृतिस्थळ' या ग्रंथाचे स्वरूप विशद करा.
- ड) बखर वाङ्मयाचे प्रकार किती व कोणते ते सांगा?
- इ) कोणत्याही चार नियत कालिकांची थोडक्यात माहिती लिहा.
- फ) भाषांतरित वाङ्मयाचा थोडक्यात आढावा घ्या.

P.T.O.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) संत वाङ्मयाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- ब) शाहिरी वाङ्मयाविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- क) सुधारित समाजसुधारकांची नावे सांगा.
- ड) 'ख्रिस्ती धर्मप्रसार आणि प्रचार' या विधानाचा आढावा घ्या.
- इ) साहित्यनिर्मितीमागील प्रवृत्तींचा आढावा घ्या.
- फ) साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणांचा आढावा घ्या.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) साहित्य संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करून साहित्याच्या प्रकारांविषयी विस्तृत माहिती लिहा.
- ब) बखर संकल्पना स्पष्ट करून बखर वाङ्मयाचे विशेष सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) मराठी साहित्याला मासिकांचे योगदान याविषयी सविस्तर माहिती लिहा.
- ड) 'साहित्य-समाज आणि संस्कृती' यांचा परस्पर संबंध विस्तृतपणे स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD-5785

[Total No. of Pages : 4

[6465]-575

S.Y. M.A. (SODL)

PHILOSOPHY

PHI-211 : Methods of Philosophy and Indian Philosophies of Life

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) Explain Gilbert Ryle's position in Philosophy.
- b) What is Brentano's notion of Intentionality?
- c) What is Hermeneutics?
- d) What is Logical Positivism?
- e) What is Shreyas?
- f) Which are four Purusharthas?
- g) What is Shrivakachar?

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Moor's notion of common sense, explain.
- b) Epoche as a method, discuss.
- c) Ricoeur's notion of interpretation, Explain.
- d) Evaluate Horkheimer's notion of Marxism.
- e) Make a distinction between Preyas and Shreyas.
- f) Discuss Buddhist notion of Sila.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Discuss the notion of Ashtanga Yoga of Patanjali.
- b) Explain various conceptions of Moksha.
- c) Evaluate kinds of Dharma.
- d) Discuss the Moksha Centric approach of Purushartha.
- e) Critically discuss Gadamer's notion of hermeneutics as a method.
- f) Explain Husserl's notion of intentionality.
- g) Write an essay on G. E. Moor's Philosophy.

Q4) Attempt any two of the following :

[20]

- a) Discuss 'Systematically misleading Expression' by Gilbert Ryle.
- b) Explain Phenomenology as a Philosophy.
- c) Discuss concept of Dharma in details.
- d) Explain the concepts of Bandha and Moksha.

Total No. of Questions : 4]

PD-5785

[6465]-575

S.Y. M.A. (SODL)

PHILOSOPHY

PHI-211 : Methods of Philosophy and Indian Philosophies of Life

(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) कोणतेही पाच प्रश्न लिहा. [10]

- अ) गील्बर्ट राइलेची तत्त्वज्ञानातील भूमीका लिहा.
- ब) सहेतुकतेची ब्रेंटानोची संकल्पना सांगा.
- क) अर्धनिर्धारणशास्त्र म्हणजे काय?
- ड) ताकीक प्रत्यक्षार्थवाद म्हणजे काय?
- इ) श्रेयस म्हणजे काय?
- फ) चार पुरुषार्थ कोणते?
- य) श्रावकाचार म्हणजे काय?

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

- अ) मूरचे सामान्य प्रज्ञा संदर्भात मत लिहा.
- ब) इपोके एक पद्धती यावर चर्चा करा.
- क) मांडणीच्या संदर्भात रीकरचे मत स्पष्ट करा.
- ड) होरखाईमरचे मार्क्सवादा संदर्भातील मत विशद करा.
- इ) प्रेयस व श्रेयस यांतील भेद स्पष्ट करा.
- फ) बौद्धांचे शीला संदर्भातील मताची चर्चा करा.

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) पतंजलीप्रणीत अष्टांग योग संकल्पनेची चर्चा करा.
- ब) मोक्षाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) धर्माच्या प्रकारांचे मुल्यमापन करा.
- ड) पुरुषार्थाची मोक्षकेंद्री अवधारणा स्पष्ट करा.
- इ) अर्धनिर्धारणशास्त्र एक पद्धती यावर गॅडमरचे मत काय यावर चीकीत्सक चर्चा करा.
- फ) हुसेलची सहेतुक्ता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- य) जी. इ. मूरच्या तत्त्वज्ञानावर निबंध लिहा.

प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्न लिहा.

[20]

- अ) गील्बर्ट राईलने सांगितलेले पद्धतशीरपणे युक्तीणारी अभिव्यक्ती ची चर्चा करा.
- ब) मानसप्रत्ययवाद एक तत्त्वज्ञान हे विशद करा.
- क) धर्म संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा.
- ड) बंध आणि मोक्षाची संकल्पना विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5580

[6465]-576

M.A. - II (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI-212 : Moral Philosophy and Modern Indian Thinkers
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is normative ethics?
- b) Explain Aristotle's views on happiness.
- c) State Kant's definition of duty.
- d) Discuss the term 'utilitarianism'.
- e) Explain the term 'revival'.
- f) Discuss Radha Krishnan's views on intellect.
- g) What is 'radical humanism'?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Discuss 'meta-ethics'.
- b) Describe Aristotle's views on weakness of will.
- c) State Kant's conception of 'Goodwill'.
- d) Explain Mill's conception of justice.
- e) Describe the term 'awakening'.
- f) Discuss Swami Vivekananda's views on universal religion.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Discuss inter-relation between various branches of ethics.
- b) Explain Aristotle's views on excellence of character.
- c) Describe characteristics of deontological ethics.
- d) Explain Mill's notion of utilitarianism.
- e) Discuss how colonialism impacted India.
- f) Describe M.N. Roy's criticism of marxism.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Elaborate in detail need of ethics.
- b) Examine Kant's moral approach.
- c) Discuss in detail features of renaissance.
- d) Explain in depth B.R. Ambedkar's views on caste system.

Total No. of Questions : 4]

PD5580

[6465]-576

M.A. - II (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI-212 : Moral Philosophy and Modern Indian Thinkers
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) आदर्शवादी नीतीशास्त्र म्हणजे काय?
- ब) अँरिस्टॉटलचे आनंदविषयक विचार स्पष्ट करा.
- क) कान्टची कर्तव्याची व्याख्या सांगा.
- ड) 'उपयुक्ततावाद' संकल्पनेची चर्चा करा.
- इ) 'पुनरुज्जीवन' संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) राधाकृष्णन यांच्या बुद्धिविषयक विचारांची चर्चा करा.
- य) 'मूलगामी मानवतावाद' म्हणजे काय?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) 'अधिनीतीशास्त्र' चर्चा करा.
- ब) अँरिस्टॉटलची दुर्बल इच्छाशक्तीविषयीची मते वर्णन करा.
- क) कान्टची 'सत्संकल्प' संकल्पना सांगा.
- ड) मिलची 'न्याय' संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) 'पुनर्जागरण' संकल्पनेचे वर्णन करा.
- फ) स्वामी विवेकानंदांच्या विश्वधर्मावरील मतांची चर्चा करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) विविध नीतीशास्त्राच्या शाखांमधील आंतरसंबंधांची चर्चा करा.
- ब) अँरिस्टॉटलचे उन्नत चारित्र्यावरील विचार स्पष्ट करा.
- क) कर्तव्यवादी नीतीशास्त्राच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.
- ड) मिलची उपयुक्ततावाद संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) वसाहतीकरणाच्या भारतावरील प्रभावाची चर्चा करा.
- फ) एम.एन. रॉय यांच्या मार्क्सवादावरील चिकित्सेचे वर्णन करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) नीतीशास्त्राच्या गरजेविषयी सविस्तरपणे लिहा.
- ब) कान्टच्या नीतीविषयक दृष्टीकोनाचे परिक्षण करा.
- क) प्रबोधनाच्या वैशिष्ट्यांची सविस्तरपणे चर्चा करा.
- ड) बी.आर. आंबेडकर यांची जातव्यवस्थेवरील मते सखोलपणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5581

[Total No. of Pages : 4

[6465]-577

M.A. (Part - II) (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI - 213 : Schools of Vedant (II) and Yoga
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What do you mean by Citta?
- b) State the numbers and names of the Klesa.
- c) How Vallabha classified Jiva?
- d) What is the meaning of 'Citta' according to Yoga?
- e) How many and which kinds of Bhedas explain by Madhva?
- f) State the types of Yoga.
- g) What is the meaning of Acit, according to Nimbarka?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Briefly explain Buddhist Yoga.
- b) Explain the concept of Citta, according to Nimbarka.
- c) According to Yoga, What is the meaning of 'Abhyasa'?
- d) Explain Ramanuja's concept of Karma.
- e) Briefly explain the 'Kriyayoga'.
- f) Explain Pusti Jiva, according to Vallabha.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Briefly explain the relation between Yoga and modern Psychology.
- b) Explain the concept of Bhakti (upasana), according to Madhava.
- c) Explain the concept of 'Chittavrittinirodha' of Yoga.
- d) Explain the concept of Moksa, according to Ramanuja.
- e) Briefly explain the concept of Esvara of Yoga.
- f) Briefly explain prameya's of Vallabha.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Write an essay on Niyama's of Yoga .
- b) Explain the doctrine of Bhedabheda of Nimbarka.
- c) Explain the different objects of meditation.
- d) Elaborately explain the inter-relationship between Isvara, Jiva and Jagat according to Madhava.

Total No. of Questions : 4]

PD5581

[6465]-577

M.A. (Part - II) (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI - 213 : Schools of Vedant (II) and Yoga
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) चित्त म्हणजे काय?
- ब) क्लेशाची संख्या आणि नावे सांगा.
- क) वल्लभानी जीवाचे वर्गीकरण कसे केले?
- ड) योग च्या मते, 'चित्त' या अर्थ काय?
- इ) मध्वानी किती आणि कोणत्या प्रकारचे भेद स्पष्ट केले आहेत?
- फ) योग चे प्रकार सांगा.
- य) निंबार्कच्या मते, अचित्तचा अर्थ काय आहे?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) बौद्ध योग थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) निंबार्कच्या मते चित्त ची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) योग नुसार, 'अभ्यास' चा अर्थ काय आहे?
- ड) रामानुजांची कर्म ची संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) 'क्रियायोग' थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) वल्लभाच्या म्हणण्यानुसार पुष्टी जीवाचे स्पष्टीकरण करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) योग आणि आधुनिक मानसशास्त्र यांच्यातील संबंध थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) मध्वाच्या मते भक्ती (उपासना) ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) योगाची 'चित्तवृत्तीनिरोध' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) रामानुजांच्या मते मोक्षाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) योगातील ईश्वराची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) वल्लभाच्या प्रमेय चे थोडक्यात वर्णन करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) योगातील नियम वर निबंध लिहा.
- ब) निंबार्कचा भेदाभेद सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) ध्यानाच्या विविध पद्धती समजावून सांगा.
- ड) मध्वा च्या मते ईश्वर, जीव आणि जगत यातील आंतर-संबंध स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5582

[Total No. of Pages : 4

[6465]-578

M.A. (Part - II) (SODL)

PHILOSOPHY

**PHI - 214 : Bioethics and Dr. Babasaheb Ambedkar
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following seven questions :

[10]

- a) What are the patient's rights in euthanasia?
- b) What is organ donation and is it ethical?
- c) Describe Ambedkar's concept of ideal society.
- d) In whom was the Poona pact concluded'?
- e) What are the types of normative ethics'?
- f) What are the rights of the father regarding abortion?
- g) What is economic democracy?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) What is the nature of bioethics?
- b) Explain the concept of democracy given by Ambedkar.
- c) Explain the distinction between Dharma' and 'Dhamma', according to Ambedkar.
- d) Explain the concept of sanctity of life.
- e) Critically examine the ethical concept of euthanasia.
- f) Critically evaluate Ambedkar's concept of social justice.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Explain Ambedkar's views on liberty and fraternity.
- b) Discuss the philosophy of religion followed by Ambedkar.
- c) Describe any two principles of bioethics.
- d) What are the types of genetic therapy?
- e) What are the objectives of the Constitution according to Ambedkar?
- f) Discuss the controversy between Ambedkar and Gandhi.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) What are the main points of the Poona Pact? Discuss in detail.
- b) What is bioethics? Discuss in detail.
- c) Critically examines the argument regarding maternal rights of a mother which supports abortion.
- d) Explain Ambedkar's formulation of the Four Noble Truths of Buddhist philosophy.

Total No. of Questions : 4]

PD5582

[6465]-578

M.A. (Part - II) (SODL)

PHILOSOPHY

PHI - 214 : Bioethics and Dr. Babasaheb Ambedkar

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) इच्छा मरणामध्ये रूग्णाचे अधिकार कोणते?
- ब) अवयवदान म्हणजे काय? ते नैतिक आहे का?
- क) आंबेडकरांची आदर्श समाजाची संकल्पना विशद करा.
- ड) कोणाकोणामध्ये पुणे करार झाला होता?
- इ) नियामक नितीशास्त्राचे प्रकार कोणते?
- फ) जनकाचे गर्भपातासंदर्भात अधिकार कोणते?
- य) आर्थिक लोकशाही म्हणजे काय?

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) जैवनीतीशास्त्राचे स्वरूप काय आहे?
- ब) आंबेडकरांनी सांगितलेली लोकशाहीची संकल्पना विशद करा.
- क) आंबेडकरांनी धर्म आणि धम्म यामधील सांगितलेला भेद स्पष्ट करा.
- ड) जीवनाचे पावित्र्य संकल्पना विशद करा.
- इ) इच्छामरण या नैतिक संकल्पनेचे चिकित्सक परिक्षण करा.
- फ) आंबेडकरांच्या सामाजिक न्याय संकल्पनेचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) आंबेडकरांचे स्वातंत्र्य व बंधुता याविषयीचे मत स्पष्ट करा.
- ब) आंबेडकर प्रणीत धर्माच्या तत्त्वज्ञानाची चर्चा करा.
- क) जैवनीतीशास्त्राची कोणतीही दोन तत्वे विशद करा.
- ड) अनुकीय उपचाराचे प्रकार कोणते?
- इ) आंबेडकरांच्या मतानुसार राज्यघटनेची उद्दिष्टे कोणती?
- फ) आंबेडकर आणि गांधी यांच्यामधील वादाची चर्चा करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) पुणे करारामधील मुख्य मुद्दे कोणते होते चर्चा करा.
- ब) जैवनीतीशास्त्र म्हणजे काय सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) गर्भपाताचे समर्थन करणारा मातेचा अधिकार या युक्तिवादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- ड) बौद्ध दर्शनातील चार आर्यसत्याची आंबेडकरांनी केलेली मांडणी स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5583

[Total No. of Pages : 4

[6465]-579

M.A. - II (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-211 : Modern Political Thought and Fundamentals of Political Theory
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers to any five of the following questions in 25 words. **[10]**

- a) Write Abraham Lincoln's definition of democracy.
- b) In which book did Thomas Hobbes present the social contract theory of state formation?
- c) Write two conditions of by birth Indian citizenship.
- d) In which year did India get the right to vote and what was voting age at independence?
- e) In which words famous historian Ramchandra Guha describes Ram Manohar Lohia?
- f) Write any two book names which written by Pandit Nehru?
- g) What is mean by civil disobedience?

Q2) Attempt four questions in 100 words. **[20]**

- a) What was Pandit Nehru's concept of internationalism?
- b) Explain the views of Dr. Babasaheb Ambedkar on untouchability.
- c) Write Gandhi concept of fasting (uposhon).
- d) Write three important features of political Theory.
- e) Explain the Marxist views of freedom.
- f) Explain any three types of Equality.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following questions.

[20]

- a) Natural Liberty
- b) Civil Rights
- c) Right to vote
- d) Elite
- e) State
- f) Principle of Panchsheel

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) State the characteristics of a Liberal Democracy.
- b) Write in detail the social contract Theory of state formation.
- c) Explain the meaning and techniques of Gandhi's Satyagraha.
- d) Explain the Justice Ranade's thought on Social Reform.

Total No. of Questions : 4]

PD5583

[6465]-579

M.A. - II (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-211 : Modern Political Thought and Fundamentals of Political Theory
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) अब्राहम लिंकन यांची लोकशाहीची व्याख्या लिहा.
- ब) थॉमस हॉब्स यांनी राज्य निर्मितीचा सामाजिक करार सिद्धांत कोणत्या ग्रंथात मांडला?
- क) भारतीय नागरिकांना मिळणाऱ्या जन्मसिद्ध नागरिकत्वाच्या दोन अटी लिहा.
- ड) भारतामध्ये मतदानाचा अधिकार कोणत्या वर्षी मिळतो आणि स्वातंत्र्य मिळाले तेव्हा मतदानाची वयाची अट किती होती?
- इ) प्रसिद्ध इतिहासकार रामचंद्र गुहा यांनी राम मनोहर लोहिया यांचे वर्णन कोणत्या शब्दात केले आहे?
- फ) पंडित जवाहरलाल नेहरू यांच्या दोन पुस्तकांची नावे लिहा.
- य) सविनय कायदेभंग म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) पंडित नेहरुंची आंतरराष्ट्रीयवादाची संकल्पना काय होती?
- ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे अस्पृशतेविषयीचे विचार थोडक्यात सांगा.
- क) गांधीची उपोषणाची संकल्पना थोडक्यात लिहा.
- ड) राजकीय सिद्धांताची तीन महत्वाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) स्वातंत्र्याचा मार्क्सवादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- फ) समतेचे कोणतेही तीन प्रकार स्पष्ट करा?

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) नैसर्गिक स्वातंत्र्य
- ब) नागरी हक्क
- क) मतदानाचा अधिकार
- ड) अभिजन
- इ) राज्यसंस्था
- फ) पंचशील तत्त्व

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) उदारमतवादी लोकशाहीच्या वैशिष्ट्यांची मांडणी करा.
- ब) राज्य निर्मितीचा सामाजिक करार सिद्धांत सविस्तर लिहा.
- क) गांधीची सत्याग्रह संकल्पना सांगून सत्याग्रहाचे तंत्रे सांगा.
- ड) न्या. रानडे यांचा सामाजिक सुधारणाविषयक विचार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5584

[6465]-580

M.A. - II (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-212 : Political Sociology and Political Process in India
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions are equal marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is political socialization?
- b) What is pressure group?
- c) Explain the meaning of social movement.
- d) Explain the meaning of political sociology.
- e) State the any two books written by Karl Marx.
- f) State the qualifications of the Governor.
- g) State the types of elections in India.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Explain the scope of political sociology.
- b) Explain the characteristics of behaviorism.
- c) Explain the nature of political participation.
- d) Explain the characteristics of political change.
- e) Explain the function of finance commission.
- f) Explain the basics of political culture.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Authority
- b) Class struggle
- c) Caste system
- d) Political party
- e) Language
- f) Peasant movement

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) What is political culture? State the types of political culture.
- b) What is political participation? Discuss the agents of political participation.
- c) Explain the politics of the coalition in details.
- d) Explain the agents of political socialization.

Total No. of Questions : 4]

PD5584

[6465]-580

M.A. - II (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-212 : Political Sociology and Political Process in India
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) राजकीय सामाजिकीकरण म्हणजे काय?
- ब) दबाव गट म्हणजे काय?
- क) सामाजिक चळवळीचा अर्थ सांगा.
- ड) राजकीय समाजशास्त्राचा अर्थ सांगा.
- इ) कार्ल मार्क्सने लिहिलेल्या कोणत्याही दोन पुस्तकांची नावे सांगा.
- फ) राज्यपालाची पात्रता सांगा.
- य) भारतातील निवडणुकांचे प्रकार सांगा.

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतीही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) राजकीय समाजशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) वर्तनवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) राजकीय सहभागाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) राजकीय परिवर्तनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- इ) वित्तीय आयोगाचे कार्य स्पष्ट करा.
- फ) राजकीय संस्कृतीचे मूलाधार स्पष्ट करा.

प्र.3) कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) अधिकार/अधिसत्ता
- ब) वर्ग संघर्ष
- क) जात व्यवस्था
- ड) राजकीय पक्ष
- इ) भाषा
- फ) शेतकरी चळवळ

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) राजकीय संस्कृती म्हणजे काय? राजकीय संस्कृतीचे प्रकार सांगा.
- ब) राजकीय सहभाग म्हणजे काय? राजकीय सहभागाच्या माध्यमांची चर्चा करा.
- क) आघाड्यांचे राजकरण सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) राजकीय सामाजिकीकरणाची माध्यमे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5585

[6465]-581

M.A. (Part - II) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 213 : World Politics - New Developments and Politics and Society
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions are equal marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words.

[10]

- a) What is Non-Alignment?
- b) What is feminism?
- c) What is Corruption?
- d) What is religion?
- e) What is GATT?
- f) What are human rights?
- g) What is National Identity?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words.

[20]

- a) State internal factors of foreign policy.
- b) Explain the concept of Diplomacy.
- c) State the causes of terrorism.
- d) What is Progressive Nationalism?
- e) Write the importance of military power.
- f) Explain the relation between caste and politics.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes.

[20]

- a) Role of Culture in foreign policy.
- b) World Bank
- c) Communalism
- d) Types of Right
- e) Types of class
- f) Nirbhaya movement

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the Foreign Policy of Pandit Jawaharlal Nehru.
- b) Explain the meaning and types of nationalism.
- c) Explain the role of multinational corporations on national politics.
- d) Write an essay on Feminism in India.

Total No. of Questions : 4]

PD5585

[6465]-581

M.A. (Part - II) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 213 : World Politics - New Developments and Politics and Society
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) अलिप्ततावाद म्हणजे काय?
- ब) स्त्रीवाद म्हणजे काय?
- क) भ्रष्टाचार म्हणजे काय?
- ड) धर्म म्हणजे काय?
- इ) गॅट करार म्हणजे काय?
- फ) मानवी हक्क म्हणजे काय?
- य) राष्ट्रीय अस्मिता म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) परराष्ट्र धोरणावर प्रभाव अंतर्गत घटक स्पष्ट करा.
- ब) राजनय हि संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) दहशतवादाची कारणे स्पष्ट करा.
- ड) पुरोगामी राष्ट्रवाद म्हणजे काय?
- इ) लष्करी शक्तीचे महत्त्व लिहा.
- फ) जात आणि राजकारण यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) संस्कृतीचे परराष्ट्र धोरण निर्मितीमध्ये भूमिका
- ब) जागतिक बँक
- क) जमातवाद
- ड) हक्कांचे प्रकार
- इ) वर्गांचे प्रकार
- फ) निर्भया चळवळ

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) पंडित जवाहरलाल नेहरू परराष्ट्र धोरण स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रवादाचे अर्थ व प्रकार स्पष्ट करा.
- क) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची राष्ट्रीय राजकारणातील भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील स्त्रीवाद यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5586

[Total No. of Pages : 4

[6465]-582

M.A. (Part - II) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-214 : Political Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar and
Election Studies
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) How many articles are there in Indian Constitution?
- b) What is Freedom?
- c) Who was the chairman of the Drafting Committee?
- d) Write the complete full form of EVM?
- e) What is pre poll?
- f) What is constitution?
- g) What is code of conduct?

Q2) Answer any four out of the six from the following.

[20]

- a) Write a note on Fundamental Right.
- b) 2014 Loksabha Elections.
- c) What is Anti Defection Law?
- d) Comment on Election Reforms.
- e) Write a Labour Movement.
- f) Write Information on Political Party.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Poona pack
- b) What is paid News?
- c) Survey Methods.
- d) Liberty
- e) Social Media & Election
- f) Hindu code bill

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Comment on Electoral Reforms.
- b) Explain the Dr. Babasaheb Ambedkar's view on Fundamental Rights.
- c) State the types of survey or sample survey.
- d) Explain in detail on features of Indian Constitutions.

Total No. of Questions : 4]

PD5586

[6465]-582

M.A. (Part - II) (SODL)

POLITICAL SCIENCE

**PS-214 : Political Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar and
Election Studies**

(2019 Pattern) (Annual System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) भारतीय राज्यघटनेत किती कलमे आहेत?
- ब) स्वातंत्र्य म्हणजे काय?
- क) मसूदा समितीचे अध्यक्ष कोण आहेत?
- ड) ईव्हीएम चे पूर्ण रूप लिहा.
- इ) प्री पोल म्हणजे काय?
- फ) संविधान म्हणजे काय?
- य) आचारसंहिता म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) मूलभूत अधिकार यावर टीप लिहा.
- ब) 2014 ची लोकसभा निवडणूक
- क) पक्षांतरबंदी कायदा म्हणजे काय?
- ड) निवडणूक सुधारणा यावर भाष्य करा.
- इ) कामगार चळवळी विषयी लिहा.
- फ) राजकीय पक्षाविषयी माहिती लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) पुणे करार
- ब) पेड न्युज म्हणजे काय?
- क) सर्वेक्षण पद्धती
- ड) स्वातंत्र्य
- इ) समाजमाध्यमे आणि निवडणूक
- फ) हिंदू कोड बिल

प्र.4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) निवडणूक सुधारणा यावर भाष्य करा.
- ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे मूलभूत हक्काबाबतचे विचार स्पष्ट करा.
- क) सर्वेक्षणाचे किंवा नमुना पाहणीचे प्रकार सांगा.
- ड) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये सविस्तरपणे विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5587

[Total No. of Pages : 4

[6465]-583

M.A. - II (SODL)

SOCIOLOGY

**SC-05 : Contemporary Social Theories and Sociology of Globalization
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any five out of seven.

[5×2=10]

- a) What was Gramsci's theological interpretation of Marxism?
- b) What were the shortcomings of the GATT?
- c) State the relationship between globalization and social justice.
- d) What is the epistemological break Althusser talks about?
- e) Where does conflict theory find its inspiration?
- f) What is postmodern social theory?
- g) What is the negative impact of globalization?

Q2) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Explain the characteristics of globalization.
- b) Write a short note on the ideas of Michel Foucault.
- c) Elaborate the concept of GATT.
- d) How is mobility of the labour force an important part of the labour market?
- e) What is the material existence of ideology?
- f) Explain the Life world and system (Habermas).

P.T.O.

Q3) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Explain Gouldner's views on critique of positivism.
- b) Explain economic, political and cultural dimensions of globalization.
- c) Examine Gramsci's contribution to Neo-Marxism.
- d) Explain Giddens's theory of structuration.
- e) Explain Foucault's views on power and knowledge.
- f) Explain gender implications of globalization.

Q4) Solve any two out of four.

[2×10=20]

- a) Explain the rise of global social movements as a response to globalization.
- b) Explain importance of civil society initiatives in resisting globalization.
- c) Analyse Bourdieu's concept of Habitus and Field.
- d) Discuss Anthony Giddens's theory of globalization.

Total No. of Questions : 4]

PD5587

[6465]-583

M.A. - II (SODL)

SOCIOLOGY

**SC-05 : Contemporary Social Theories and Sociology of Globalization
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×2=10]

- अ) ग्रामसीचा मार्क्सवादाबद्दल धर्मशास्त्रीय अन्वयार्थ काय होता ?
- ब) GATT च्या उणिवा काय होत्या ?
- क) जागतिकीकरण आणि सामाजिक न्याय यांच्यातील संबंध सांगा.
- ड) अलथुजरचे पद्धत शास्त्रीय विखंडन काय आहे ?
- इ) संघर्ष सिद्धांताला त्याची प्रेरणा कोठे मिळते ?
- फ) आधुनिकोत्तर सामाजिक सिद्धांत म्हणजे काय ?
- य) जागतिकीकरणाचा नकारात्मक परिणाम काय आहे ?

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) जागतिकीकरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) मिशेल फुकोल्टच्या कल्पनांवर एक छोटी टीप लिहा.
- क) GATT संकल्पना विशद करा.
- ड) श्रमशक्तीची गतीशीलता हा श्रमिक बाजाराचा महत्वाचा भाग कसा आहे ?
- इ) विचारसरणीचे भौतिक अस्तित्व काय आहे ?
- फ) जीव जगत व व्यवस्था (हेबरमास) स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) गोल्डनर यांचे प्रत्यक्षवादावरील टिकात्मक विचार स्पष्ट करा.
- ब) जागतिकीकरणाचे आर्थिक, राजकीय व सांस्कृतिक पैलू स्पष्ट करा.
- क) नव-मार्क्सवादातील ग्रामसी यांच्या योगदानाचे परीक्षण करा.
- ड) गिडन्स यांचा संरचनीकरणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- इ) फुकोल्ट यांचे ज्ञान व सत्ताविषयक विचार स्पष्ट करा.
- फ) जागतिकीकरणाचे लिंगभावात्मक परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नापैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2×10=20]

- अ) जागतिकीकरणाचा प्रतिसाद म्हणून जागतिक सामाजिक चळवळीचा उदय स्पष्ट करा.
- ब) जागतिकीकरणाला विरोध करण्यामध्ये नागरी समाजाच्या पुढाकाराचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) बोर्द्यू यांच्या सवयी आणि क्षेत्र ह्या संकल्पनेचे विवरण करा.
- ड) अँथनी गिडन्स यांच्या जागतिकीकरणाच्या सिद्धांताची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5588

[Total No. of Pages : 4

[6465]-584

M.A. - II (SODL)

SOCIOLOGY

**SC-06 : Sociology of Development and Sociology of Human Rights
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any five out of seven.

[5×2=10]

- a) What is development?
- b) What is Gender Development Index?
- c) Explain the concept of degrowth.
- d) Explain the concept of right to development.
- e) Write the meaning of Human Rights.
- f) Write the Global Relevance of Human Rights.
- g) What are the rights of women? Write in brief.

Q2) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Explain the capability approach of development.
- b) Elaborate the limitations of modernization.
- c) Explain the correlation between Environment and Human Rights.
- d) Discuss the Feminist critique of development.
- e) Elaborate the right to Education in India.
- f) Describe the Anti-Corruption Movement.

P.T.O.

Q3) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Explain the Historical context of the idea of development.
- b) Elaborate the main tenets and arguments of dependency theory.
- c) Explain the Sarvodaya concept of Mahatma Gandhi.
- d) Explain the constitutional rights of tribes.
- e) Elaborate children's rights in India.
- f) Write about Emerging "Global Civil Society"

Q4) Solve any two out of four.

[2×10=20]

- a) Explain the millennium development goals.
- b) Describe Schumacher's alternative approach to development with reference to 'small is beautiful'.
- c) Explain the liberal theory of human rights.
- d) Describe different types of human rights movements.

Total No. of Questions : 4]

PD5588

[6465]-584

M.A. - II (SODL)

SOCIOLOGY

**SC-06 : Sociology of Development and Sociology of Human Rights
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×2=10]

- अ) विकास म्हणजे काय?
- ब) लिंगभाव विकास निर्देशांक म्हणजे काय?
- क) विवृद्धीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) विकासाचा अधिकार ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) मानवी हक्कांचा अर्थ लिहा.
- फ) मानवी हक्कांची जागतिक प्रासंगिकता लिहा.
- य) महिलांचे हक्क काय आहेत? थोडक्यात लिहा.

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) विकासाचा क्षमतेचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ब) आधुनिकीकरणाच्या मर्यादा विशद करा.
- क) पर्यावरण आणि मानवी हक्क यांच्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
- ड) विकासाच्या स्त्रीवादी समीक्षेची चर्चा करा.
- इ) भारतातील शिक्षणाचा अधिकार विशद करा.
- फ) भ्रष्टाचार विरोधी चळवळीचे वर्णन करा.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) विकासाच्या कल्पनेचा ऐतिहासिक संदर्भ स्पष्ट करा.
- ब) अवलंबित्व सिद्धांताचे मुख्य सिद्धांत आणि युक्तिवाद विशद करा.
- क) महात्मा गांधींची सर्वोदय संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) जमातींचे घटनात्मक अधिकार स्पष्ट करा.
- इ) भारतातील मुलांचे हक्क विशद करा.
- फ) उदयोन्मुख ‘ग्लोबल सिव्हिल सोसायटी’ बद्दल लिहा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नापैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2×10=20]

- अ) सहस्रक विकास उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ब) ‘स्मॉल इज ब्युटीफुल’ च्या संदर्भात शुमाकरच्या विकासाच्या पर्यायी दृष्टिकोनाचे वर्णन करा.
- क) मानवी हक्कांचा उदारमतवादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) विविध प्रकारच्या मानवी हक्क चळवळींचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PD5589

[6465]-585

M.A. (Part - II) (SODL)

SOCIOLOGY

**SC 07 : Urban Studies and Ethnicity and Nationalism in India
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any five out of seven.

[5×2=10]

- a) Define satellite city.
- b) What is suburbanization?
- c) Define gentrification.
- d) Define Diaspora.
- e) What is Multiculturalism?
- f) Write the meaning of Nation.
- g) Write the meaning cultural diversity.

Q2) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Elaborate the History of Urbanization/City.
- b) Write on Park's concept of city.
- c) Write on Urban sprawl.
- d) Explain the relationship between gender and ethnicity.
- e) Briefly explain the Elite Theory of ethnicity.
- f) Write a short note on Nation-States.

P.T.O.

Q3) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Write the meaning of megalopolis/mega city.
- b) Explain Wirth's views of city.
- c) What is meant by over-urbanization?
- d) Explain the features of ethnicity.
- e) Elaborate the Sociobiology theory of ethnicity.
- f) Briefly explain the ethnic segregation of space.

Q4) Solve any two out of four.

[2×10=20]

- a) Elucidate the issues of migration in cities during Covid-19 Pandemic.
- b) Discuss on the nature of cultural diversity in India.
- c) Discuss many voices of nation in India.
- d) Elaborate Problems in nation-building in India.

Total No. of Questions : 4]

PD5589

[6465]-585

M.A. (Part - II) (SODL)

SOCIOLOGY

**SC 07 : Urban Studies and Ethnicity and Nationalism in India
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×2=10]

- अ) उपग्रह शहराची व्याख्या करा.
- ब) उपनगरीकरण म्हणजे काय?
- क) सौम्यीकरणाची व्याख्या करा.
- ड) डायस्पोराची व्याख्या करा.
- इ) बहुसांस्कृतिकता म्हणजे काय?
- फ) राष्ट्राचा अर्थ लिहा.
- य) सांस्कृतिक विविधता याचा अर्थ लिहा.

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) नागरीकरण/शहराचा इतिहास विशद करा.
- ब) पार्कच्या शहराच्या संकल्पनेवर लिहा.
- क) शहरी विस्तारावर लिहा.
- ड) लिंगभाव आणि वांशिकता यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.
- इ) वांशिकतेचा अभिजात सिद्धांत थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) राष्ट्र-राज्यांवर एक छोटी टीप लिहा.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) मेगालोपॉली/मेगा सिटीचा अर्थ लिहा.
- ब) शहराबद्दल विरुद्धचे मत स्पष्ट करा.
- क) अति-शहरीकरण म्हणजे काय?
- ड) वांशिकतेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- इ) वांशिकतेचा समूहजीवशास्त्र सिद्धांत विशद करा.
- फ) जागेचे वांशिक पृथक्करण थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नापैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2×10=20]

- अ) कोविड-19 महामारी दरम्यान शहरांमधील स्थलांतराच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील सांस्कृतिक विविधतेच्या स्वरूपावर चर्चा करा.
- क) भारतातील राष्ट्राच्या विविध आवाजांची चर्चा करा.
- ड) भारतातील राष्ट्र राष्ट्रबांधणीतील समस्या विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5590

[Total No. of Pages : 4

[6465]-586

M.A. (Part - II) (SODL)

SOCIOLOGY

**SC 08 : Sociology of Gender and Sociology of Law and Policing
(2019 Pattern) (Annual System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any five out of seven.

[5×2=10]

- a) Explain Emile Durkheim's views on law.
- b) Describe the nature of crimes committed against minorities.
- c) Explain the Marxist Feminism?
- d) What is Feminism?
- e) What are the rules of family based on?
- f) State the Forest Rights Act in brief.
- g) What is gender?

Q2) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Discuss the problems of women working in the unorganized sector in India.
- b) State the concept of Law related to historical periods.
- c) How is gender inequality in the workplace manifested?
- d) Explain the glass ceiling concept.
- e) Explain Michel Foucault's view on Modern Law and Social Control.
- f) State the women health care needs as reproducers.

P.T.O.

Q3) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Discuss the increasing rate of drop outs among girl child in school education.
- b) Describe the Crime against Caste and Tribes.
- c) Write a note on emergence of women's studies in India.
- d) Discuss the patriarchy and subordination of women.
- e) What is Violence? Describe the Types of Violence.
- f) Critically evaluate state policies for gender inequality.

Q4) Solve any two out of four :

[2×10=20]

- a) What is surveillance technology? Explain the different types of post-globalization surveillance technology.
- b) Elaborate the concept of Law and Social Control.
- c) Write in detail various feminist theories.
- d) Elaborate on various aspects of women's lives affected by patriarchy.

Total No. of Questions : 4]

PD5590

[6465]-586

M.A. (Part - II) (SODL)

SOCIOLOGY

**SC 08 : Sociology of Gender and Sociology of Law and Policing
(2019 Pattern) (Annual System)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×2=10]

- अ) एमिल दुखीम यांचे कायदेविषयक विचार स्पष्ट करा.
- ब) अल्पसंख्याकांविरुद्ध घडणाऱ्या गुन्हाचे वर्णन करा.
- क) मार्क्सवादी स्त्रीवाद स्पष्ट करा.
- ड) स्त्रीवाद म्हणजे काय?
- इ) कुटुंबाचे नियम कशावर आधारित आहेत?
- फ) वनहक्क कायदा थोडक्यात सांगा.
- य) लिंगभाव म्हणजे काय?

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) भारतातील असंगठित क्षेत्रात काम करणाऱ्या महिलांच्या समस्यांवर चर्चा करा.
- ब) ऐतिहासिक काळाशी संबंधित कायदा ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) कामाच्या ठिकाणी लैंगिक असमानता कशी प्रकट होते?
- ड) काचेचे छत संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) मिशेल फुकोल्ट यांचे आधुनिक कायदा आणि सामाजिक नियंत्रणविषयक विचार स्पष्ट करा.
- फ) पुनरुत्पादक म्हणून स्त्रियांच्या आरोग्य गरजा लिहा.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) मुलींच्या शालेय शिक्षणातील गळतीच्या वाढत्या प्रमाणावर चर्चा करा.
- ब) जाती-जमातींच्या विरुद्धच्या गुन्हाचे वर्णन करा.
- क) भारतातील स्त्री अभ्यासाच्या उदयावर टीप लिहा.
- ड) पुरुषसत्ता आणि स्त्रियांचे दुय्यमत्व यांची चर्चा करा.
- इ) हिंसा म्हणजे काय? हिंसेच्या प्रकारांचे वर्णन करा.
- फ) लिंगभावात्मक विषमते संबंधीच्या शासकीय धोरणांचे टिकात्मक मूल्यपालन करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नापैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2×10=20]

- अ) पाळत ठेवण्याचे तंत्रज्ञान म्हणजे काय? हे सांगून जागतिकीकरणानंतरचे पाळत ठेवण्याच्या तंत्रज्ञानाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) कायदा आणि सामाजिक नियंत्रण या संकल्पना विशद करा.
- क) विविध स्त्रीवादी सिद्धांत सविस्तर लिहा.
- ड) स्त्रियांच्या आयुष्यातील विविध पैलूंवर पुरुषप्रधान व्यवस्थेचा कसा परिणाम होतो हे विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5591

[Total No. of Pages : 3

[6465]-587

S.Y.M.A. (SODL)

SANSKRIT (संस्कृत)

मुद्राराक्षसम् आणि बाणभट्टस्य कादम्बर्याः महाश्वेतावृत्तान्तम्

SK 201 : Mudrarakshasam and Banbhittasya Kadmbarya

Mahashwetavrutantam

(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following :

[5×2=10]

पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अमात्यराक्षसस्य सखा कः?
- महाश्वेतायाः पितुः नामधेयं किम्?
- मुद्राराक्षसे कति नान्दीश्लोकाः विद्यन्ते?
- अप्सरसां कति कुलानि सन्ति?
- मुद्राराक्षसनाटके चतुर्षु नायकभेदेषु कः नायकः?
- चन्द्रनदासः कस्य मित्रमासीत्?
- चन्द्रापीडस्य अश्वस्य नाम किम्?

Q2) Answer any four of the following :

[4×5=20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- Explain with reference to context - 'लावण्येनापि कृतपुण्येनेव स्वच्छात्मना परिगृहीताम्।' ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा - 'लावण्येनापि कृतपुण्येनेव स्वच्छात्मना परिगृहीताम्।'
- Explain with reference to context - 'विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः प्रारब्धमुत्तमगुणा न परित्यजन्ति।' ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा - 'विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः प्रारब्धमुत्तमगुणा न परित्यजन्ति।'
- Explain with reference to context - 'सिंहेनेव गजेन्द्रमद्रिशिखरात्सिंहासनात्पातितम्।' ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा - 'सिंहेनेव गजेन्द्रमद्रिशिखरात्सिंहासनात्पातितम्।'

P.T.O.

- d) Write a note on चन्दनदासः
चन्दनदासः टीप लिहा.
- e) Write a note on चाणक्यचन्द्रगुप्तयोः सम्भाषणम्.
चाणक्यचन्द्रगुप्तयोः सम्भाषणम् – टीप लिहा.
- f) Write a note on मुद्राराक्षसनाटकस्य नायकः
मुद्राराक्षसनाटकस्य नायकः टीप लिहा.

Q3) Answer any four of the following :

[4×5=20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- a) Explain with reference to context - 'नास्ति खल्वसाध्यं नाम तपसाम्।'
ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा - 'नास्ति खल्वसाध्यं नाम तपसाम्।'
- b) Write a note on description of पुण्डरीक narrated by महाश्वेता.
महाश्वेतेने केलेले पुण्डरीकाचे वर्णन - टीप लिहा.
- c) Write a note on lamentation of कपिञ्जल.
कपिञ्जलाचा विलाप - टीप लिहा.
- d) Explain with reference to context - 'न हि क्षुद्रनिर्घातपाताभिहता चलति वसुधा।।'
ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा - 'न हि क्षुद्रनिर्घातपाताभिहता चलति वसुधा।।'
- e) Translate into Marathi or English.
मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.
ततोऽवतीर्य तरूशाखायां बद्ध्वा तुरङ्गम् उपसृत्य भगवते भक्त्याप्रणम्य त्रिलोचनाय, तामेव दिव्ययोषितमनिमिषपक्ष्मणा निश्चल-निबद्धलक्ष्येण चक्षुषा पुनर्निरूपयामास। उदपादि चास्य तस्या रूपसम्पदाकान्त्या प्रशन्त्या चाविर्भूतविस्मयस्य मनसि - अहो! जगति जन्तूनामसमर्थितोपनतान्यापतन्ति वृत्तानतराणि। तथाहि, मया मृगयायां यदृच्छया निरर्थकमनुबध्नता तुरङ्गमुखमिथुनम्।
- f) Translate into Marathi or English.
मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.
श्यामीकृत्याननेन्दुन् रिपुयुवतिदिशां सन्ततैः शोकधूमैः
कामं मन्त्रिद्रुमेभ्यो नयपवनहतं मोहभस्म प्रकीर्य।
दग्ध्वा सम्भ्रान्तपौरद्विजगणरहितान् नन्दवंशप्ररोहान्
दाह्याभात्र स्वेदाज्ज्वलन इव वने शाम्यति क्रोधवह्निः॥

Q4) Attempt any two of the following :

[2×10=20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

a) Which linguistic features of बाणभट्ट are understood in महाश्वेतावृत्तांत.

महाश्वेतावृत्तांतून बाणभट्टाच्या शैलीचे कोणते विशेष जाणवतात ?

b) Write critical analysis of the first act of मुद्राराक्षस.

मुद्राराक्षसाच्या पहिला अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण लिहा.

c) Write a detail note on the पञ्चसन्धिविषयी of मुद्राराक्षस.

मुद्राराक्षसाच्या पञ्चसन्धिविषयी सविस्तर टीपा लिहा.

d) Explain the sentence 'गद्यं कवीनां निकषं वदन्ति।' with reference to कादंबरी of बाणभट्ट.

बाणभट्टाच्या कादंबरी ग्रंथाच्या संदर्भाने 'गद्यं कवीनां निकषं वदन्ति।' हे विधान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5592

[Total No. of Pages : 3

[6465]-588

M.A. - II (SODL)

SANSKRIT (संस्कृत)

**SK02/SK202 : श्री ईश्वरकृष्णस्य सांख्यकारिका आणि लौगाक्षिभास्करस्य
अर्थसंग्रहः
(2019 Pattern) (Annual System)**

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :**
- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five questions.

[10]

पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- i) अशक्तिः कतिविधा?
- ii) दध्ना जुहोति इति कस्य विधेः उदाहरणम्?
- iii) ईश्वरकृष्णस्य गुरुः कः ?
- iv) नामधेयत्वे निमित्तानि कति?
- v) निषेधलक्षणं स्पष्टीकुरुत।
- vi) साङ्ख्यदर्शनस्य प्रवर्तकः कः?
- vii) साङ्ख्यकारिकायां सांसिद्धिक भावाः कतिविधा वर्तन्ते?

Q2) Attempt any four questions.

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- i) Write a note on विकल्पप्रक्तिः.
विकल्पप्रक्तिः – टीप लिहा.
- ii) Write a note on मन्त्रमीमांसा.
मन्त्रमीमांसा टीप लिहा.
- iii) Write a note on प्रयोगविधौ श्रुत्यादिषट्प्रमाणानि
टीप लिहा – प्रयोगविधौ श्रुत्यादिषट्प्रमाणानि

P.T.O.

- iv) Explain this sentence with reference to context- सोमेन यजेत इत्यत्र.
सोमयागयोरप्राप्तत्वात्सोमविशिष्टयागविधानम्।
ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा – सोमेन यजेत इत्यत्र
सोमयागयोरप्राप्तत्वात्सोमविशिष्टयागविधानम्।
- v) Write a note on विशिष्टविधि:.
विशिष्टविधि:- टीप लिहा.
- vi) Write a note on अनुबंधचतुष्टय of अर्थसंग्रह.
अर्थसंग्रह ग्रंथाचे अनुबंधचतुष्टय – टीप लिहा.

Q3) Attempt any four questions.

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- i) Write a short note on 'सप्तप्रकृतिविकृति'.
टीप लिहा – 'सप्तप्रकृतिविकृति'.
- ii) Write a note on सत्कार्यवाद:.
सत्कार्यवाद: – टीप लिहा.
- iii) Explain with reference to context- या दृष्टास्मीति पुनर्न दर्शनमुपैति पुरुषस्य।
ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा- या दृष्टास्मीति पुनर्न दर्शनमुपैति पुरुषस्य।
- iv) Write a note on प्रमाणविचार in सांख्यकारिका.
सांख्यकारिकेतील प्रमाणविचार – टीप लिहा.
- v) Translate the following verse with notes into Marathi or English.
खालील श्लोकाचे मराठीत किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा.
पुरुषस्य दर्शनार्थं कैवल्यार्थं तथा प्रधानस्य।
पङ्ग्वन्धवदुभयोरपि संयोगस्तत्कृतः सर्गः॥
- vi) Explain the आचार्य परंपरा of सांख्य.
सांख्यांची आचार्य परंपरा सांगा.

Q4) Attempt any two of the following questions.

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

i) Write an essay on the topic विनियोगविधि:.

विनियोगविधि: या विषयावर निबंध लिहा.

ii) Elaborate the meaning of the word 'मीमांसा' & explain the importance of 'मीमांसाशास्त्र'.

मीमांसा या पदाचा अर्थ सांगून मीमांसाशास्त्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.

iii) Write an essay on स्थूल शरीर and सूक्ष्म शरीर.

स्थूल शरीर आणि सूक्ष्म शरीर यावर निबंध लिहा.

iv) Explain बुद्धिसृष्टिविचार in साङ्ख्यकारिका.

साङ्ख्यकारिकेतील बुद्धिसृष्टिविचार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5593

[Total No. of Pages : 2

[6465]-589

M.A. (Part - II) (SODL)

SANSKRIT (संस्कृत)

MASK-203 : साहित्यम्-चम्पूरामायणम्-बालकाण्डम् अयोध्याकाण्डं च आणि
साहित्यशास्त्रस्य परिचयः
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five of the following:

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- सुमन्त्र कः ?
- रामेण का हता ?
- विश्वामित्रेण रामाय किम् अस्त्रं दत्तम् ?
- 'चम्पूरामायणम्' इति काव्यस्य नायिका कः ?
- वक्रोक्तिसंप्रदायस्य प्रणेता कः ?
- रीतिसंप्रदायस्य प्रवर्तकः कः ?
- भरतनाट्यशास्त्रे कति स्थायिभावाः कथिताः ?

Q2) Write short notes. (any four)

[20]

टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- चम्पूकाव्य
- गंगावृत्तांत
- परशुराम
- गर्भच्छलेन वसता प्रथमेन पुंसा। - Explain स्पष्ट करा.
- दशरथ
- राजा चिरादवति रावणनामधेयः - Explain स्पष्ट करा.

P.T.O.

Q3) Write short notes. (any four)

[20]

टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- i) लक्षणा
- ii) 'न शास्त्रमद्रव्येष्वर्थवत्' - Explain स्पष्ट करा.
- iii) ध्वनि
- iv) औचित्यसंप्रदाय
- v) भरतमुनि
- vi) रस

Q4) Answer any two of the following.

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा.

- i) Critically appreciate विश्वामित्रवृत्तांत of चम्पूरामायणम्.
चम्पूरामायणातील विश्वामित्रवृत्तांताचे चिकित्सक रसग्रहण करा.
- ii) Sketch the characterization of सीता according to राजाभोज.
राजाभोजानुसार सीतेचे व्यक्तिचित्रण रेखाटा.
- iii) Interpret the Seventh Adhyaya of नाट्यशास्त्र.
'नाट्यशास्त्राच्या' सातव्या अध्यायाचे विवेचन करा.
- iv) Critically appreciate अलंकारसंप्रदा.
अलंकारसंप्रदायाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PD5594

[Total No. of Pages : 2

[6465]-590

M.A. (Part - II) (SODL)

SANSKRIT (संस्कृत)

SK-204 : संस्कृत साहित्यस्य साहित्यशास्त्रस्य च इतिहास आणि पुराभिलेखशास्त्रम्
(2019 Pattern) (Annual System)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- ब्राह्मीलिप्यां कति अक्षराणि सन्ति?
- मेसोपोटामीया इत्यत्रस्था लिपिः का?
- पुणेताम्रपटानुसारं प्रभावतीगुप्ता कस्य प्रदेशस्य राज्ञी आसीत्?
- कर्गजस्य अन्वेषणं केन कृतम्?
- कति महाकाव्यानि सन्ति?
- चम्पू इति शब्दे कः धातुः?
- 'रघुकारः' इति उपाधिना समलङ्कृतः कविः कः?

Q2) Write short notes (Any four) :

[20]

टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

- नाटक
- लघुकाव्य
- पण्डित जगन्नाथ
- कविहर्ष
- व्याकरणशास्त्र
- भाणरूपक

P.T.O.

Q3) Write short notes (Any four) :

[20]

टीपा लिहा. (कोणतेही चार)

- i) बुद्धसंस्कृतकाव्य
- ii) अशोक
- iii) The stone of Sati.
सतीचा दगड
- iv) Ink
शाई
- v) शिल्पकला
- vi) शारदालिपी

Q4) Write descriptive answers (Any two) :

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

- i) Discuss in detail about writing instruments according to पुराभिलेखाविद्या.
पुराभिलेखाविद्या शास्त्रानुसार लेखनसाहित्याविषयी सविस्तर चर्चा करा.
- ii) Give a detailed introduction to भोर ताम्रपट.
भोर ताम्रपटाबद्दल सविस्तर परिचय द्या.
- iii) Write an essay on 'कविभारवी'.
'कविभारवी' यावर निबंध लिहा.
- iv) 'काव्येषु नाटकं रम्यं तत्र रम्या शकुन्तला। तत्रापि च चतुर्थोऽकस्तत्र श्लोकचतुष्टयम्॥' Write detailed information about the Drama related to this verse.
या श्लोकाशी संबंधित नाटकाविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

